

ALEXANDR BĚLJAJEV
PRODAVAČ VZDUCHU
Přeložil Vladimír Michna
1961

NAŠE VOJSKO – PRAHA

I. PROKLETÝ KRAJ

Prokletý kraj – tak nazval V. G. Korolenko kraj turuchanský. Tento název se však dokonale hodí i na Jakutsko. Smutný, skoupý porost, v místech chráněných před větrem neduživé cedry, topoly a pokřivené břízky, dále na sever křoviny jakoby pokroucené nemocí, nizounká přízemní bříza, po samé zemi se plazící olše, vřes. Ještě dále močály a mechy. Když se tak rozhlížíš po těch neduživých, ušlápnutých stromech a křovinách, nemohoucně lnoucích k půdě, připadá ti, jako by se ty nešťastné rostliny chtěly schovat pod zem, skrýt se před mrazivými větry, nedívat se na ten prokletý kraj, do něhož je zasel zlý osud. Kdyby bylo po jejich, vytáhly by své pokroucené kořeny z ledovaté půdy a vydaly se na jih, kde je blahodárné slunce, teplo a laskavý vítr... Stromy musí však umírat tam, kde se zrodily. Vše, co mohou učinit, je – ohnout se ještě níže pod údery osudového větru a čekat na svůj úděl.

Člověk není takový. Sám si vybírá svou cestu a svůj úděl, opouští slunce, teplo a pohodlí a jde, veden chutí k boji, do neznámých, nehostinných končin, aby nad přírodou zvítězil, nebo složil své kosti na studené zemi...

Tyto poněkud pochmurné myšlenky mně mimoděk prolétaly hlavou, když jsem se ubíral se svým průvodcem a pomocníkem Jakutem Nikolou podél břehu řeky Jany. Základna naší výpravy byla v hlavním městě Jakutska Verchojansku, malém městečku s tolika obyvateli, že by se směstnali do jediného středně velkého moskevského domu.

Verchojansk byl navenek právě takový, jako před mnoha lety. Několik desítek dřevěných domů, povětšinou beze střech, a právě tolik jurt, rozházených bez jakéhokoli pořádku po obou březích Jany v blátivé dolině, poseté velkými jezery. Skoro před každým domem měli vlastní jezero. Voda v něm byla kalná, nedala se pít, a obyvatelé si museli dělat zásoby ledu na celý rok. Pouze nápisy na sovětských úřadech, prodejnách Jaktorgu a družstvu připomínaly na první pohled dnešek.

Všechny své složité a drahé přístroje – Richardovy barografy, mikrobarografy a barometry – jsem zanechal ve Verchojansku. Vzal jsem s sebou pouze nevelký barometr, teploměr a dosti primitivní korouhvičku, která byla středem Nikolova zájmu. Byla to pro něho zajímavá hračka, jako třeba dětský větrník. Výprava, kterou jsem vedl, měla za úkol prostudovat meteorologické podmínky v pásmu chladu v okolí Verchojansku, a hlavně vysvětlit příčiny změny směru větrů. Už jistou dobu totiž meteorologové pozorovali podivný úkaz: pasáty a monsuny začaly měnit svůj obvyklý směr. Větry v rovníkové oblasti, jež normálně vály od východu k rovníku, začaly se odklánět na sever, a čím dále k severu, tím byl tento odklon značnější. Synoptické mapy ukázaly, že v oblasti Verchojansku se vytvořil jakýsi střed, kam větry směřují jako paprsky, sbíhající se do velkého světelného kužele. To mělo za následek změnu průměrné teploty, i když ještě nepatrnou. Na rovníku se teplota poněkud snížila, na severu se zvýšila. To je také zcela pochopitelné, uvážíme-li, že chladné větry z jižního pólu začaly směřovat k rovníku a teplé, rovníkové, na sever. Byly zjištěny i jiné podivné zjevy, zaznamenané zatím pouze přesnými fyzikálními přístroji a některými inženýry, sledujícími činnost pneumatických strojů. Tato pozorování ukazovala, že atmosférický tlak poněkud klesl. Nasvědčovala tomu i skutečnost, že slábla síla zvuku, zvláště ve výšce (letci si stěžovali, že jim motory vynechávají už ve výšce dvou tisíc metrů).

Lidé i zvířata zřejmě v těchto meteorologických změnách ještě nic nebezpečného a škodlivého necítili, ale vědci, bdící nad svými přístroji, byli znepokojeni a snažili se, aniž by ještě vnášeli do veřejnosti znepokojení, vysvětlit všechny tyto podivné úkazy. Připadla mi čest účastnit se této práce.

Než dokončil hospodářský správce výpravy poslední přípravy a než nakoupil ve Verchojansku koně a psy, rozhodl jsem se, že se vypravím jen tak nalehko upřesnit směr našeho pochodu. V těchto zeměpisných šířkách foukal vítr ze západu na východ silně a rovnoměrně, takže jsem se mohl i se svými jednoduchými přístroji dosti přesně orientovat. Směřovali jsme k výběžku Verchojanského hřebenu.

Můj společník a průvodce Nikola byl typický Jakut. Měl dlouhé štíhlé ruce, malé křivé nohy, pomalé a neohrabané pohyby. Jeho ideálem bylo nic nedělat, hodně

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

jíst a ztloustnout. Přes tento ideál to však byl dobrý, příčinlivý pracovník a neúnavný chodec. Příroda ho obdařila velkým životním optimismem, jinak by asi těžko mohl žít v prokletém kraji. Ostatně pro něho nebyl tak prokletý. Jakutsko bylo podle jeho názoru nejlepší místo na zeměkouli a Nikola by svůj mech a pokřivené brízy nevyměnil ani za překrásné jižní palmy. Buď kouřil dřevěnou dýmčičku, nebo si pobrukoval písně o slunci, jež nezapadá, o řece, o kamení, o ptáku letícím kolem nás, o všem, co viděl. A jeho trochu šikmé černé oči viděly mnohé, co mi unikalo, ačkoli, jak jsem se přesvědčil, vůbec neznal některé barvy. Jeho vlast byla až příliš bezbarvá a Nikola viděl svět kolem sebe skoro tak šedivě, jako jej vidáme v kinu.

„Moc krásné léto,“ říkal, když vyplivoval tabákem zažloutlou slinu. „Moc teplo.“ Měl pravdu. Pro Jakutsko to bylo neobvykle teplé léto. Ani v noci (slunce ovšem nezapadalo) neklesla teplota pod nulu; ve dne vystupovala až na 30 stupňů Celsia, a někdy dokonce i víc.

Řeka nám zůstala za zády; začali jsme stoupat po horském úbočí, porostlém rokytím, modřínem a březovým mlázím. Ačkoli bylo teplo, museli jsme chvílemi zdolávat rozmočená sněhová pole nebo zrcadla – celé ostrůvky ještě neroztáleného ledu. Veliké praskliny – dílo krutého mrazu – pokrývaly zemi hustou sítí, podobnou vráskám na Nikolově tváři.

Byla rudá noc. Šarlatové slunce se pomalu převalovalo na severu a barvilo na rudo zasněžené vrcholky kopců.

Dostali jsme se šťastně přes horský potok a já se už začal rozhlížet po nějakém místě pro nocleh, když se Nikola najednou zastavil, vyňal dýmku z úst, odplivl si a klidně pronesl:

„Křičí.“

„Kdo křičí?“

„Čovek křičí.“

Bedlivě jsem naslouchal. Nic jsem však nezaslechl.

„Nic neslyším,“ řekl jsem.

„Vdaleku křičí!“ A Nikola mávl rukou tím směrem. „Je s ním zle asi.“

„Jestli je s ním zle, půjdeme mu na pomoc. Možná, že je to lovec, kterého přepadla zvěř...“

„Jak chceš. Pudem. Na zvěř nechoď, když neumíš střílíš.“

Neumíš střílíš, i vrána se ti směje,“ pronesl mravoučně Nikola a rychle vystupoval na horu.

Sotva jsem mu stačil.

Urazili jsme nejméně kilometr, když jsem konečně i já zaslechl vzdálené lidské volání. Bystrost Nikolova sluchu byla úžasná.

„Moc hlupák. Napřed křičíš, a potom střílíš! Napřed máš střílíš,“ bručel dál Nikola.

Vystoupili jsme na vrchol a spatřili močálovitou náhorní planinu. Bahno sahalo až ke kamenitému břehu, porostlému mechem. Několik metrů od břehu jsem uviděl lidskou postavu, zpoloviny již zapadlou do bažiny.

Onen člověk nás zřejmě také zahlédl a začal mávat rukama. Spěchali jsme mu na pomoc, skákající z kamene na kámen. Podal jsem tonoucímu hlaveň své pušky a muž se jí zachytil pravou rukou; v levé držel jakýsi předmět, který mi připadal jako bandaska na petrolej, zamazaná blátem.

„Zahazuj žbán!“ zavolał na muže Nikola.

Tonoucí se však zřejmě s bandaskou nechtěl za nic rozloučit. Hekal, nakláněl se, natahoval pravou ruku, ale v levé stále svíral nádobu.

„Hoďte to na břeh!“ křikl jsem.

Této rady uposlechl. Rozmáchl se, hodil bandasku na břeh, uchopil hlaveň oběma rukama a začal se drápat z bahna.

Se značným úsilím se nám podařilo vytáhnout neznámého na břeh. Když jsem si ho prohlédl, podivil jsem se. Jeho dosti plný, vyholený obličej vypadal naprosto evropsky. Měl zabláčený, ale kvalitní horolezecký oblek, na hlavě šedivou čepici se štítkem.

Sotva se dostal na břeh, popadl honem svou bandasku, jež pro něho zřejmě měla velkou cenu; pak mi podal ruku a pronesl lámanou ruštinou:

„Moc vám děkuji. Nečekal jsem již v těchto místech pomoc. Zaslechli jste mé výstřely?“

„Ano, já jsem zaslechl výstřely, ale Nikola slyšel ještě před tím vaše volání.“ Neznámý vděčně pokynul Nikolovi hlavou.

„Revolver mi tam zůstal, ale to nic,“ pokračoval. „Dobrý Jakut. Jste překvapen?“

Jsem členem výpravy Anglické královské zeměpisné společnosti pro studium

Arktidy. Vy jste také vědecký pracovník?“

„Ano. Jsem z Akademie věd SSSR... Nechcete si usušit šaty?“ řekl jsem a stále jsem si ho pozorně prohlížel.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

To co jsem považoval za bandasku bylo něco jiného, ale nevěděl jsem co. Stříbrošedý válec, pokud se dalo pod nánosem bahna rozeznat, ústil nahore v úzké hrdélko a byl podle toho, jak byla napjata ruka, jež ho držela, značně těžký. „Osušit se? Ne, děkuji. Nepotřebuji. Děkuji vám.“ Pokynul nám hlavou, a najednou se otočil a začal rychle vystupovat po svahu. Hleděl jsem za ním udiveně. Člověk, kterému jsme právě zachránili život, by k nám mohl být zdvořilejší. A kde se tu vůbec vzal? Neslyšel jsem o žádné výpravě z Anglie. A ta podivná bandaska... „Moc hlupák. Levolvér zahodil, žbán zachraňuje,“ pronesl svůj názor na neznámého Nikola. Pak se zamyslel, nespokojeně zavrtěl hlavou a začal sbírat suché větvičky na oheň. Byli jsme sami promočení, jak jsme zachraňovali Angličana. „Hej! Hej!“ zaslechl jsem najednou hlas neznámého. Stál na balvanu porostlém mechem a mával rukou. „Služba za službu!“ volal. „Nechoďte tam,“ ukázal rukou po větru, „tam je smrt!“ Mávl ještě jednou, seskočil s balvanu a zmizel. Co je to za divné varování? pomyslel jsem si. Nechodit po větru? Právě tam jsem přece potřeboval jít. Musel jsem prozkoumat onen světelný kužel, k němuž směřovaly větry ze všech stran zeměkoule.

II. LOŽ MRTVÝCH

Sotva jsme se zastavili, hned se na nás přilepilo mračno komárů. To však zřejmě nebylo nic proti tomu, co tu obvykle v létě bývalo. „Moc málo komár,“ řekl Nikola. „Vítr odfukuje.“ „Ještě je ti to málo?“ pronesl jsem nespokojeně. „Měl by moc víc. Slunce nevidíš, hory nevidíš. Tolik moc komár bývá,“ odvětil Nikola, který rozdělával oheň a stavěl na něj přenosný čajník na třínožce z větvíček. Než se začala voda vařit, zapálil si dýmku, rozložil se na zemi a pohroužil se do myšlenek. Dosti dlouho bylo ticho. Potom vyfoukl hustý, dlouhý proužek dýmu a řekl: „Ale špatně. Moc špatně.“ Byl zřejmě čímsi nespokojen. „Co je špatně, Nikolo?“ zeptal jsem se. „Ten čověk... Moc špatně. Ať se radši topí... Třikrát léto třikrát zima jsem viděl takový čověk.“ „Ty ho znáš?“ zeptal jsem se udiveně. „Ne jeho. Podobného jemu. Tam...“ a Nikola ukázal rukou k severu. „Nemluv v hádankách, Nikolo,“ řekl jsem netrpělivě. „Co to má znamenat?“ A Nikola mi svým jazykem, chudým na slova, ale bohatým na příklady a přesné obrazy, vyprávěl překvapivou historku. Bylo to před třemi léty. Nikola se svým otcem a bratrem lovil ryby v Sellachském zálivu. Byl konec léta. Vítr ještě váł od břehu, ale ledové balvany, jichž se v Severním polárním moři objevovalo stále více, svědčily o brzkém příchodu zimy. Nikola navrhoval, aby se vrátili domů, ale lov byl úspěšný a Nikolův otec, starý zkušený rybář, nespěchal. Tvrdil, že s mrazy přijde i severní vítr, který je pak rychle zaneše ke břehu. Skomírající léto však nechtělo ustoupit zimě bez boje. Jižní vítr stále sílil a změnil se ve vichřici, která zanesla rybáře k ostrovu Makara. Nevelkou plachtu jim strhla, kormidlo se zlomilo o velkou kru. Mohutné vlny si pohrávaly s malým člunkem jako s třískou. Rybáři, zvyklí na nebezpečí svého povolání, neklesali však na duchu. Ledové krv jim poskytovaly pitnou vodu a ryb byla hojnost. Trpěli pouze zimou. Darma však nevyrostli na nejchladnějším místě zeměkoule. Polozmrzlí, zledovatělí, nutili se do veselého tónu, aby jeden druhému nekazili náladu. Třetího dne jejich dobrodružné plavby se přihodilo neštěstí. Člun se dostal mezi velké kry, které jej rozdrtily jako skořápku. Rybáři sotva stačili přeskočit na kru, na níž pak cestovali dál. Předpověď Nikolova otce se splnila, i když se zpožděním. Vítr od břehu ustal a brzy to mrazivě dýchlo od severu. Kra zamířila ke břehu. Bylo k němu však daleko. A trosečníky začínal čím dále tím více sužovat hlad. Lovit ryby rukama nebylo lehké, a o všechno ostatní přišli zároveň s loďkou. Pomalu už hladem ztráceli síly. Moře kypělo, rozboureno změnou větru. Ledové sprchy zkrápěly trosečníky od hlavy k patě. Někdy se vlny převalovaly i přes ně. „Moc špatně bylo. Musí tak umírat,“ poznamenal Nikola.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

Jednou v noci – i když slunce v tu dobu již zapadalo, byly noci dosud velmi světlé – spatřili rybáři moc velká loďka, jež plula s rozsvícenými světly přímo k nim.

Byla to paroloď, ale tak obrovská, jakou Nikola ještě nikdy v životě nespatriil. Rybáři začali křičet a mávat rukama. Loď se přibližovala, ale lidi na ní nebylo vidět. Mířila však přímo k ledové kře, a tak se rybáři domnívali, že je na palubě zpozorovali. Ale proč nehouká? pomyslel si Nikola. Čím byla loď blíže, tím se zdála větší. „Musel jsem se dívat takhle,“ vysvětloval Nikola a zvedl tvář k obloze.

Radost rybářů brzy vystřídalo zděšení. Příď ohromné lodi byla od nich vzdálena už jen několik metrů, ale na palubě se stále neobjevoval ani živáček... Okamžik – a lodní příď se zařízla do kry a rozsekla ji ve dvě. Strašný praskot, ledová voda zalila Nikolu, cítil, že mu kra uklouzla pod nohama... Když se vynořil, neviděl ani otce, ani bratra. Byli na druhé polovině kry, jež se ocitla po levém boku lodi, a Nikola byl po pravém... Od té doby již žádného z nich nespatriil a neví, co se s nimi stalo.

Nikola se plácal ve vodě, a železná stěna lodního kýlu proploovala kolem něho. Nebylo pochyb, že je posádka lodi nezahledla... Čekala ho jistá smrt, kdyby se sám nepostaral o záchranu. Tlak vody ho odnášel do moře, ale Nikola byl dobrý plavec a držel se ze všech sil poblíž lodi. Rozsvícená okna kajut ho nezadržitelně mýjela. V okénkách se však nikdo neobjevoval.

Najednou zahlédl konec lana, spuštěného z paluby. Vrhł se po něm, div si ruce nevykloubil, ale vlna ho odhodila stranou a konec lana, které bylo již téměř na dosah, propnul mimo. Nikoly se zmocnilo zoufalství. Smrt mu však nebyla souzena. Za chvíli spatřil těsně nad vodou provazový žebřík, visící z paluby. Nikola se vydrápál na úlomek kry a vyskočil, aby dosáhl na žebřík. Kra se pod ním převrátila, ale to už se držel žebříku. Byl zachráněn. Rychle vyšplhal na palubu, očekávaje, že uvidí překvapené tváře námořníků.

Překvapení však nebyli námořníci, ale Nikola. Paluba byla liduprázdná. Nikde ani živáčka. Mrtvá loď. Jen z podpalubí bylo slyšet tlumený hukot silného motoru... Nikola nikdy neslyšel legendu o Bludném Holanďanovi, ale jala ho taková hrůza, jako kdyby se dostal na tuto legendární loď.

Jeho strach byl tak velký, že se v první chvíli rozmýšlel, nemá-li se vrhnout přes palubu zpátky do moře. Když však pohlédl na rozbouřené vlny, rozmyslel si to.

Možná, že se lidé bojí zimy a jsou v kajutách, pomyslel si a začal si prohlížet loď, procházející po schodech a chodbách opatrně jako zloděj. Kajuty byly liduprázdné, dokonce i kapitánská, a rovněž na můstku, na spodní palubě a v lodní kuchyni nebyl nikdo.

Nikolův strach se změnil v údiv. Kdyby tu všichni pomřeli, musely by tu být alespoň mrtvolý těch, kdo přežili ostatní. Kdyby všichni z lodi utekli, nemohla by plout. Ale když pluje, musí být na svých místech alespoň strojmistr, topiči a kormidelník.

Nikola sestoupil do kotelny. Nikde nikdo. Ve strojovně rovněž nikdo. Loď plula jakoby řízena neviditelnou rukou mrtvého. Nikola cítil, jak se mu ježí vlasy. Celý bez sebe vystoupil na palubu a spěchal ke kormidlu. Nikdo!

Štván strachem rozběhl se na příď. A zde konečně spatřil člověka; stál se svěšenou hlavou na samé špičce.

Hej! To jsem já...! Kdo jsi ty...? zavolal chraptivě Nikola.

Člověk se nepohnul. Bylo to strašidelné, jako všechno na této lodi. Nikola však cítil takovou potřebu mít vedle sebe aspoň jediného živého tvora, že přemohl hrůzu, přistoupil k člověku na přídi a pohlédl mu do tváře. Byl mrtev. Teprve teď si Nikola všiml, že mrtvý byl připoután tenkým lankem k zábradlí...

Podle Nikolova popisu byl mrtvý velmi podoben Angličanovi, jehož jsme před chvílí vytáhli z močálu. Stejně vyholený a stejně oblečený. Teprve teď jsem pochopil, proč se Nikola tak mračil. Setkání s naším Angličanem mu připomnělo nejtragičtější událost jeho života.

„Nu, a co bylo dál, když jsi spatřil mrtvého?“

„Zavyl jsem jako vlk,“ odvětil Nikola.

Pak vyprávěl dál. V celém životě nepoznal nic příšernějšího, než byla loď mrtvých. Bylo tam však alespoň sucho a teplo. Hlad zvítězil nad strachem a Nikola se vydal hledat něco k snědku. Nalezl několik sudů pitné vody. Se zásobami potravin to bylo již horší. Objevil jen pytlík sucharů, zapadlý za prázdné bedny. I to však byl pro nenáročného Jakuta vzácný nález.

Tak mrtvolý zřejmě pijí vodu, ale málo jedí, pomyslel si Nikola a zakousl se nikoli beze strachu do prvního sucharu. Obával se, že se mu najednou za zády vynoří hnát kostlivce, který zaskřehotá: Dej sem mé suchary!

Mrtví se však projeví jako tvorové snášliví a nechali Nikolu sníst na

Běljaev A. - Prodáváč vzduchu

posezení celou desítku sucharů a zapít je dvěma sběračkami vody.

Když se Nikola najedl a usušil, necítil se nijak špatně. Vybral si pohodlnou kajutu, pro všechny případy pochválil mrtvé za jejich dobrotivost a natáhl se oblečený na měkkou postel. Jeho poslední myšlenkou bylo, že pro něho nějaký dobrý duch tu loď zvláště poslal. Škoda, že bratr a otec zahynuli. Co naplat, jednomu je souzeno zůstat na živu, a druhému zahynout...

Nikola tvrdě usnul a spal velmi dlouho. Probudilo ho vrzání, praskání a houpání lodi. Když otevřel oči, nemohl dlouho pochopit, co se s ním stalo a kde vlastně je. Potom si vzpomněl, že je na lodi mrtvých, a vyskočil z postele. S lodí se dělo něco nepěkného. Jako by mrtví ožili a tancovali, chrastíce kostmi. Nikola dostal znovu strach. Vyšel na palubu.

Silný mrazivý vítr, ostrý jako břitva, ho div neporazil. Lodí to házelo. Nikola se podíval kupředu a strnul úžasem. S rachotem a skřípem kolem lodi tancovaly, srážely se a praskaly obrovské kry. To Nikolu nevyděsilo. Loď však zběsile letěla úzkým průlivem mezi dvěma strmými skalisky, unášena přímo na další strmou kamennou stěnu. Kostlivci si ztropili špatný žert a loď zřejmě neposlal pro Nikolu anděl strážný...

Nikola se rozběhl k mrtvému na přídi, popadl ho za rameno a začal jím tak cloumat, že by z něho vytrásl duši, kdyby to neudělal už kdosi před ním. Ty, co děláš? Nevidíš? křičel. Zpátky otáčej!

Mrtvý padl na tvář, čepice se mu skutálela přes palubu. Nikolu však neposlechl a loď se hnala dál přímo ke skaliskům. Nikola se vrhl ke kormidlu, ale vzápětí pochopil, že tady kormidlo nepomůže – průliv byl příliš úzký. S poslední nadějí vyběhl na kapitánský můstek a zavolal do lodního telefonu rozkaz pro strojoivre: Plnou parou zad!, jak to dělal kapitán na parníku na Leně.

Strojmistrův duch však neposlechl. Motor hučel dále...

Moc hloupí! ulevil si Nikola na účet svých pomyslných spolucestujících.

Byl zvyklý rychle se rozhodovat. Když viděl marnost svého úsilí zabránit katastrofě, učinil vše, co mohl, aby se sám zachránil. Rychle seběhl dolů a přinesl pytlík se suchary, hodil jej do záchranného člunu, vylezl za ním a čekal, co bude dál. Nečekal dlouho. Loď narazila na skálu s takovou silou, že Nikola i s člunem spadl na palubu. Strašný třesk srážky přehlušila dunivá exploze kotlů; loď se začala potápět. Položila se na pravý bok, takže se přes palubu začaly přelévat vlny. Toho Nikola využil a stáhl záchranný člun na vodu. Vír točil člunem, kry mu bránily veslovat a potápějící se loď jej mohla stáhnout s sebou. Byla to velmi nebezpečná chvíle. Nikola, neustále pozorující loď, se však zvolna probíjel od ní dál, až se konečně dostal do proudu obtékajícího skálu. Jeho člun proletěl kolem útesu a zmizel za ním dříve, než se na místě, kde se ponořila loď pod hladinu, roztočil strašlivý dravý vír.

Byl zachráněn. Po dvou dnech se na člun dostal na ostrov Makara, a odtud už pěšky po ledě na břeh...

Nikola skončil vyprávění o své odyseji a začal zamyšleně loupat mokrou kůru s hole; rukojet jeho loveckého nože, vyřezávaná z mamutí kosti, připomínala jelení hlavu s napjatou šíjí. Nikola byl mistrem řezby do kosti.

Zamyslel jsem se... Příběh o lodi mrtvých byl tak neobyčejný, že se zdál vymyšlený. Znal jsem však Nikolu. Mohl si události přikrášlit, ale nebyl lhář.

Najednou mne cosi napadlo.

„Jak se jmenovala ta loď?“ zeptal jsem se.

Nikola však místo odpovědi pouze neurčitě mlaskl a zavrtěl hlavou.

„Nevšímal sis nápisu na záchranných pásech? Nevzpomněl by sis alespoň na první písmenko? Čemu se podobalo?“

Nikola chvíli přemýšlel, a pak prohlásil:

„Na ten kozel na čajník,“ a načrtl si na dlani špičkou nože něco, co dosti připomínalo písmeno A.

Je snad má domněnka správná? Vzpomněl jsem si, že před třemi lety byla z Anglie vyslána expedice, financovaná známým kapitalistou Mr. Bailleyem. Výprava byla výborně vybavena vším, co potřebovala pro vědecký průzkum, a chtěla proplout podél celého sibiřského břehu až k Aljašce. Na palubě lodi – ledoborce Arctlc – bylo několik významných vědců.

Expedice skončila tragicky. Poslední rádiové signály vysílal ledoborec nedaleko mysu Borchaja, načež o sobě několik dní nedával vědět. Potom bylo zachyceno volání SOS, a od té doby zmizel beze stopy. Až po roce našli rybáři na jednom z nevelkých pustých ostrovů dva roztráštěné záchranné čluny a při ústí Leny byl vyplaven záchranný pás Arctlc. To bylo zřejmě vše, co z ledoborce zůstalo.

Odvážné mořeplavce po zásluze uctili tím, že jejich jména zapsali do dlouhého seznamu obětí vědy, Arctlc vyškrtli ze seznamu lodí. Tím všechno skončilo.

A teď jsem zde, v prokletém kraji, vyslechl z jakutových úst příběh, který vrhal určité světlo na osud ledoborce, a současně zahaloval tento osud ještě větším

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

tajemstvím. Kam se poděli jeho cestující? Jak je možné, že loď bez posádky plula plnou parou po moři? A jak vůbec mohla plout? Stroje přece nemohly pracovat samy? Buď by kotle musely explodovat, nebo – což je pravděpodobnější – by bez přikládání vychladly a loď by se zastavila.

Kdo byl tedy onen Angličan, kterého jsme vytáhli z bažiny? Představil se jako člen anglické arktické výpravy. Naprosto však nevypadal jako člověk, který před několika lety přežil ztroskotání, a pak dlouho žil v jednom z nejzapadlejších koutů zeměkoule. A konečně, co má znamenat ta jeho výstraha? Proč mi hrozí smrt, půjdu-li po větru? V tom varování je také skryto nějaké tajemství. Mne však nezastrašil. Jít po větru je hlavním úkolem naší výpravy.

V každém případě však musím být opatrný. Zdravý rozum mi napovídal, že bych se měl vrátit do Verchojansku a vydat se na průzkum až s celou výpravou. Kdybych byl uposlechl tohoto hlasu zdravého rozumu, mnohé by se nepříhodovalo. Ale má ctižádost a neklidný duch výzkumníka mne nezadržitelně hnaly kupředu. Omlouval jsem vlastní neopatrnost, přesvědčoval jsem sám sebe, že půjdu jen několik kilometrů a podívám se, jaké nebezpečí mi může hrozit.

„Čaj je hotový,“ řekl Nikola a stáhl z ohně čajník s vařící vodou.

III. AJ-TOJONOVO CHRÍPÍ

Zavinuli jsme si hlavy na ochranu proti komárům a tvrdě jsme usnuli, unaveni cestou. Když mne Nikola probudil, nezapadající slunce stálo na východě. Bylo ráno. Vítr, který se v noci poněkud utišil, začal opět rádit. Vál rovnoměrně, bez poryvů, a stále sílil.

„Půjdeme tam,“ prohlásil jsem a ukázal rukou po větru.

Před námi stála hradba hor.

„Zase tam?“ zeptal se Nikola, zřejmě poněkud znepokojený. „Musí dozadu. Já dál nepudu.“

Jeho odpověď mne překvapila. Nikola, ten nebojácný, přičinlivý Nikola, odmítl jít se mnou dál. Zastránila ho snad Angličanova výstraha?

„A proč nepůjdeš?“ zeptal jsem se ho.

„Jeden můj soudruh a ještě jeden soudruh šli a oni se nevrátili,“ řekl Nikola zamračeně. „Odtud se nikdo nevrací. Tam má nozdry Aj-Tojon.“

Věděl jsem již, že Aj-Tojon, svatý stařec, je nejvyšší jakutské božstvo. Nikdy jsem však neslyšel nic o jeho chřípí.

„Copak ty ještě věříš babským povídkám o tojonech a jorech? Jak se můžeš bát, když jdu s tebou?“

„Já vím, že ty jsi moc velký člověk, bolševik. Ale odtamtud se nevrátil nikdo.“

Nikola mi nijak nelichotil, když mne nazýval moc velkým člověkem – bolševikem. (Všichni lidé, kteří přijížděli z velkých měst Ruska, byli pro něho bolševiky.)

Jeho pochvala byla upřímná. Jaktorg osvobodil jeho i další Jakuty od vykořisťování obchodníků, skupujících za babku kožešiny a opíjejících Jakuty vodkou. Jeho děti se učily ve škole a ženu mu vyléčili z nemoci, kterou na ni seslal zlý duch – jor. To všechno byla agitace fakty, kterým Nikola rozuměl. Tam kde začínají pochyby o všemocnosti bohů, viklá se i víra v ně. A já jsem si myslel, že Nikola už svou víru v bohy ztrácí a začíná k nim mít poměr jako k poetickým výmyslům, zobecňujícím ty či ony jevy – tak jako my někdy hovoříme o Fortuně a trestající Nemesi, při čemž zapomínáme na náboženský původ těchto výrazů a dáváme jim pouze přenesený význam. Nikolovi bohové zřejmě zahnívali, ale dosud v jeho vědomí zcela nevymřeli. Oživali, když se setkal s nějakým nepochopitelným nebo hrozivým úkazem. Tak tomu bylo na lodi mrtvých, a tak tomu zřejmě bylo i nyní. Strach přehlušoval rozum a probouzel prvotní víru ve zlé duchy...

„A co to vlastně je, to Aj-Tojonovo chřípí?“

„Obyčejné nozdry. Aj-Tojon dýchá. A tam,“ Nikola ukázal na horu před námi, „jsou jeho nozdry.“

„Proč však jen vdechuje? Vidiš, že vítr fouká pořád jedním směrem,“ ptal jsem se.

„Aj-Tojon moc veliký. Tisíc let může vdechovat a tisíc let vydechovat...“

Byl jsem zřejmě u zrodu nové legendy.

„To jsou hlouposti! Pojď se mnou, Nikolo, a sám se přesvědčíš, že žádné Aj-Tojonovo chřípí neexistuje.“

Nikola se však nehýbal z místa a jen vrtěl hlavou.

„Jdeš?“

„Moc se bojím. Ani ty nechoď!“ řekl.

Byl jsem zviklán. Jít sám bylo riskantní. Ten Angličan nemluvil do větru. Mohlo

mne skutečně čekat nějaké nepředvídané nebezpečí. Najednou se ve mně probudila ješitnost. Kdybych od svého rozhodnutí ustoupil, mohl by si Nikola myslet, že i já uvěřil té hloupé báchorce o chřípí.

„Když nechceš jít, půjdu sám!“ prohlásil jsem rozhodně a vydal se vzhůru po svahu.

Vítr mi vál do zad a usnadňoval mi cestu.

„Nechoď!“ zavolal za mnou Nikola. „Nechoď!“

Šel jsem dále a neohlédl se.

Skály byly stále vyšší a srážnější. Brzy jsem začal pociťovat únavu a zvolnil jsem krok. Před strmým výstupem jsem se zastavil, abych nabral dech, a najednou jsem za sebou zaslechl těžké supění. Ohlédl jsem se. Přede mnou stál Nikola a ukazoval v širokém úsměvu své křivé zuby.

„Tak ty jsi šel, i já jsem šel,“ prohlásil, když viděl mé překvapení.

„Jsi chlapík, Nikolo!“ řekl jsem s radostí.

Musel jsem křičet. Vítr vyl a rámusil tak, že jsme jeden druhého sotva slyšeli.

„Nebojíš se, Nikolo?“

„Moc se bojím. Půjdem!“

Začali jsme se škrábat po skalách. Vítr brzy strhl mou přenosnou korouhvičku, kterou jsem měl zavěšenou na zádech. Nikola se pro ni chtěl rozběhnout, ale zadržel jsem ho. Vítr duł tak silně, že jsem žádnou korouhvičku nepotřeboval. A Nikola by riskoval, že ho zběsilý víchr strhne do propasti.

„Pojď sem! Drž se mne! Půjdem spolu!“ křičel jsem na něj.

Chytili jsme se jeden druhého, a vzájemně si pomáhající, pokračovali jsme ve výstupu. Museli jsme se silně opírat proti větru, ale stejně jsme se neudrželi na nohou. Co chvíli jsme padali a jen těžce jsme se zvedali. Vítr nás tlačil do zad jako těžký pytel s pískem. Byli jsme celí zpocení a ubývalo nám sil. Už jsem začal litovat svého ukvapeného činu, ale vracet jsem se nechtěl. Byli jsme blízko vrcholu. Řekl jsem si, že se jen podívám, co se děje na druhé straně hřebenu, a vrátím se zpátky. Víc už osud pokoušen nebudu.

Zbývajících pár metrů k vrcholu jsme se museli plazit po zemi. Zdálo se mi, že vítr je rozhodnut rozmáčknout nás jako slímáky. Byl silný a těžký. Připadali jsme si jako ve veliké mořské hloubce, drcení stovkami tun vody. Museli jsme si přikrývat ústa i nos, abychom zadrželi vzduch, který nás dusil, a vydechovali jsme se značným úsilím, jako astmatici.

Věděl jsem, že na hřebenu bude vítr zuřit ještě víc. Aby nás nesmetl do nějaké propasti, vyhlédl jsem si štěrbinu mezi skalami a opatrně se k ní sunul; dál jsme už mohli postupovat skryti za žulovými výběžky.

Dostali jsme se šťastně do úzké rozsedliny, jež se uprostřed lomila do ostrého úhlu, a konečně jsme stanuli na hřebenu. Podíval jsem se dolů a to, co jsem spatřil, mne ohromilo.

Hleděl jsem do obrovského, povlovně klesajícího kráteru, podobného kráterům na Měsíci. Nejvíce mne však překvapilo, že stěny tohoto kráteru byly jako vysoustruženy. Ani kámen, ani výstupek. Dokonale hladká, mírně se svažující jáma a hluboko dole uprostřed kruhový otvor. Jeho průměr se mi zdál podivný. Je opravdu ten vysoustružený kráter a geometricky pravidelný otvor na jeho dně dílem přírody? Vypadalo to dosti nepravděpodobně.

Nikola se pevně zachytil ostrého výstupku skály, mávl rukou a cosi vykřikl. Neslyšel jsem, co řekl, ale pohlédl jsem směrem, kterým ukazoval. Ve velkém kruhu kolem kráteru se snášel strom, jako by byl unášen vodním vírem. Pozorovali jsme jej. Opisoval stále pravidelné kruhy, vlastně padal spíš ve spirále. Každý kruh byl menší a o něco níž než předešlý. Přitom však strom klesal stále rychleji a rychleji. Byl to jakýsi vzdušný malstrom!... Ještě naposled několikrát zakroužil, a zmizel v temné studni na dně kráteru.

Stál jsem před novou záhadou. Bylo jasné, že vítr směřoval někam pod zem. To bylo nepochopitelné a stejně nesmyslné jako Aj-Tojonovo chřípí.

Kde je však druhá nozdra, kterou se musí vzduch vracet?...

Mé úvahy byly přerušeny novým jevem. Z vrcholku skály se utrhł ohromný kámen, vážící dobře tunu. Neletěl však dolů, jak by podle všech zákonů měl; skoro dvě třetiny kráteru se snášel ve spirále, než dosáhl dna a zmizel v kruhové studni. Jaká tu musí být síla větru! napadlo mne a trochu jsem se otrásl, když jsem si představil místo kamene sebe.

Před námi byl zcela výjimečný, záhadný přírodní úkaz, a i když jsem nevěřil v božské chřípí, přece jen jsem si vzpomněl na Nikolův mýtus s úctou. V jeho výmyslu bylo zrunko pravdy. Odhalili jsme jakousi podivnou nozdru v zemské kůře, vdechující vzduch se zemského povrchu. Tahle zpráva bude ve vědeckém světě senzací! pomyslel jsem si ctižadostivě. Teď však nebyl ani čas, ani místo na takové myšlenky. Museli jsme uvažovat, jak se dostaneme z tohoto vzdušného kolotoče. Velmi opatrně jsem uvolnil jednu ruku, uchopil Nikolu za rameno a

pokynul mu hlavou, že se vrátíme.

Ale jak to, že se ta díra neucpe? napadlo mne. A v tu chvíli se stalo něco takového, že mi to naráz vytřepalo z hlavy všechny myšlenky.

Nikola se příliš rychle a neopatrně pustil oběma rukama najednou a jeho tělo začalo pod náporom mocného větru klouzat z plošinky, na níž jsme leželi. Tak tak jsem ho stačil zachytit za nohy, ale s úžasem jsem cítil, že i mě to táhne k okraji kráteru. Začal jsem se zachycovat špičkami bot za prolákliny, abych tomu zabránil, ale marně. Pomalu a nezadržitelně jsme klouzali k jícnu propasti. Nikola už visel polovinou těla ve vzduchu. Větr mu strhl vak, který měl na zádech; zůstal však viset na řemení a vznášel se teď vodorovně před Nikolovou hlavou. Ještě chvíličku, a Nikola už měl nad propastí celé tělo. Najednou jsem ucítil, že mne odstrkuje nohama, jako by se chtěl uvolnit. Nemohl jsem to pochopit. Nikola ke mně s obrovským úsilím otočil hlavu a vykřikl:

„Pust!“

Byl to dobrý soudruh a správný chlap. Když viděl, že je s ním konec, chtěl, abych se zachránil alespoň já. Nemohl jsem tuto oběť přijmout a držel jsem ho pevně dál. Nikolovo tělo bylo napjaté jako struna. Vak s potravinami, čajníkem a přístroji se urval a ulétl. Vtom náhle Nikola škul nohama tak silně, že jsem je neudržel. A Nikola se zběsile rozletěl za vakem, jako by jej chtěl dostihnout. V následující vteřině už jsem letěl za ním...

Příšerné, nezapomenutelné okamžiky. Můj první dojem byl, že vítr utichl. Letěli jsme teď v jeho proudu. Současně jsem cítil, že prostředí, jež mne obklopovalo, neobyčejně zhoustlo, jako bych byl ve veliké mořské hloubce. Jen s vypětím všech sil jsem dokázal odtáhnout ruku od těla, když jsem se pokoušel zachytit se okraje kráteru. Letěl jsem snad jen metr od skály. Dýchal se mi však o něco lépe.

Když jsem pootočil hlavu, spatřil jsem Nikolu, který letěl přede mnou. Zřejmě se rovněž snažil zachytit se stěny kráteru. Přes svou neohrabanost se kroutil jako červ, roztahoval ruce a rozhazoval nohy. Jednu chvíli se mu podařilo dotknout se nohou kamenné stěny. Jeho let to ovšem nezastavilo, jenom poněkud zpomalilo. Převrátil se ve vzduchu a dostal se tak ke mně o kousek blíže. Opět se napjal jak nejvíce mohl, a já natáhl ruce kupředu, abych ho zachytil. Ale marně. Vždyť i kdyby nás rozděloval jen jediný centimetr, nemohl bych jej překonat, protože vzdálenost mezi námi se neměnila. Byli jsme úplně bezmocní.

Vak obletěl již úplný kruh a byl teď poněkud níže než my. Vzápětí proletěl tím místem Nikola a potom i já. Zblízka se už stěna kráteru nezdála tak hladká jako zdálky. Tu a tam v ní byly štěrbiny, prolákliny a výstupky. Zachytit se za ně bylo však nemožné. I kdyby se to podařilo, zběsilý proud by nám urval ruku jako muší nožku. Museli jsme se vzdát svému osudu a čekat, jak to dopadne.

Nikola zřejmě také pohlédl dolů, aby zjistil, co nás očekává. Pod námi byla okrouhlá černá díra, která stále rostla, jak jsme se k ní přibližovali po vzdušné spirále, jejíž kruhy se čím dál rychleji zmenšovaly... Začínal jsem ztrácet vědomí. Kruhy byly menší a menší, letěli jsme níž a níž... Nadešla naše poslední hodinka. Nepochyboval jsem, že to je konec. Nevyhnutelně jsem musel spadnout do té bezedné propasti a roztrástit se o kamenné dno. Když jsme už prolétali těsně nad studní, sebral jsem ještě síly a pohlédl dolů. Možná, že to byl jen přelud předsmrtného blouznění, ale zdálo se mi, že vidím zářit obrovská elektrická světla a že tam dole je jakési síto. To síto se najednou roztočilo, světlo zhaslo a já omdlel...

IV. NEČEKANÉ SETKÁNÍ

Když jsem se začal probírat z bezvědomí, pocítil jsem především, že mám celé tělo bolavé a jako rozlámané. Současně jsem měl dojem, že se mne kdosi dotýká. Násilím jsem rozevřel víčka a spatřil nad sebou svého věrného průvodce a přítele Nikolu. Na první pohled jsem ho nepoznal. Místo obvyklého kožešinového obleku z jelení kůže měl na sobě šedivý nemocniční plášť.

Ležel jsem na čisté povlečené posteli s huňatou přikrývkou, v nevelké místnosti bez oken, osvětlené elektrickým světlem.

„Tak jsme dojeli!“ prohlásil Nikola, vítající mne svým neměnným úsměvem.

„Do Aj-Tojonovy nozdry?“ pokoušel jsem se žertovat. „Tak vidíš, Nikolo, že to není žádné chrípí.“

„A tys ho viděl? Možná, že je to právě tohle,“ a Nikola ukázal rukou kolem sebe. Náš rozhovor byl přerušen. Dveře se otevřely a do místnosti vešla mladá dívka v bílém plášti – ošetřovatelka, pomyslel jsem si. Nepochyboval jsem již, že jsem v nemocnici. Jak dlouho však jsem byl v bezvědomí, jak se stalo, že jsem

Běljaev A. - Prodavač vzduchu

nezahynul, a jak jsem se do této nemocnice dostal, to mi nebylo jasné. Sestra se mne na cosi otázala neznámou řečí. Naznačil jsem jí posunkem, že nerozumím, a přitom jsem si ji prohlížel. Byla mladá, s ruměnci na tvářích, a vypadala velmi zdravě. Zpod bílého šátku jí vyklouzl rusý pramen vlasů. Ukázala v úsměvu rovné bílé zuby a opakovala svou otázku anglicky. Tento jazyk jsem trochu znal – četl jsem anglicky, ale mluvit jsem neuměl. Opět jsem pokrčil rameny. Po třetí opakovala dívka otázku německy.

„Jak se cítíte?“

„Děkuji, dobře,“ odpověděl jsem, i když mi ještě zdaleka dobře nebylo.

„Bolí vás něco?“

„Měla byste se zeptat, co mne nebolí! Připadám si, jako bych se dostal mezi mlýnské kameny.“

„Mohlo to být horší,“ řekla dívka a mile se usmála.

„Nechtěla byste mi říci, kde to vlastně jsem?“ zeptal jsem se.

„To se brzy dovíte. Můžete vstát z postele?“

Pokusil jsem se zvednout, ale zahryzl jsem se bolestí do rtů.

„Ležte. Hned vám přinesu snídani.“ A odešla ve svých měkkých botách jako stín. Nikola byl na tom líp. Co chvíli si třel sice bok nebo záda, ale mohl už vstát. Přecházel po nevelké místnosti, hekal a chytal se za pravé koleno.

„Fajfka pryč, tabák pryč, kouřil bych,“ prohlásil.

Dveře se znovu otevřely a vstoupila sestra, tentokrát v doprovodu asi třicetiletého muže ve vlněné vestě a v sarech – botách z koňské kůže. To mi připomnělo, že jsem v přípoární oblasti. Muž nesl pro mne a Nikolu stejný oblek jako měl sám a sestra držela na podnose snídani – smažená vajíčka, chléb s máslem a šálky kouřícího kakaa.

„Jezte,“ řekla přívětivě, „a až budete moci vstát, oblečte se a stiskněte toto tlačítko.“

Pokynula muži ve vestě hlavou a oba odešli. Pustil jsem se do vajíček, která mi sestra dala na stolek vedle postele. Přes to, co jsme oba prožili, nám chutnalo. Kakao bylo pro Nikolu pochoutka, jakou ještě neokusil. Zamhouřil dokonce oči a pomlaskával, srkaje velkými doušky horký nápoj.

V této nemocnici však zřejmě nebylo zvykem dlouho polehávat. Když jsme posnídali, těžce jsem vstal a prohlédl své tělo, jež už kdosi omyl a převlékl do čistého prádla. Všude jsem měl spoustu podlitin, ale kosti byly celé. Pravé rameno mi oteklo a dosti bolelo. Vypadalo to, že bylo vymknuté a opět napravené. Ano, mohlo to dopadnout hůř...

Prevlékli jsme se – museli jsme si s Nikolou vzájemně pomáhat – a pak jsem stiskl tlačítko zvonku u dveří. Za chvíli přišel člověk ve vestě a pokynul nám, abychom ho následovali.

Vyšli jsme z místnosti a vykročili po dlouhé zahnuté chodbě, osvětlené elektrickým světlem. Po obou stranách byly dveře s velkými čísly: 32, 33, 34... a proti nim 12, 13, 14... Jako v hotelu nebo na ministerstvu.

Šli jsme dosti dlouho a stále jsme zatáčeli. Odkudsi sem doléhal nepřetržitý monotónní hluk. Zřejmě tam pracovaly mohutné stroje. Ne, vypadá to spíše na továrnu!

Náš průvodce se najednou zastavil u dveří číslo 1 a zaklepal. Vstoupili jsme do velké, nádherně zařízené pracovny, plné koberců. Všiml jsem si, že tu nejsou okna. Stěny byly zakryty knihovnami a technickými výkresy. V koutě stála ohnivzdorná pokladna a u švédského psacího stolu otočný pořadač s deskami na spisy. U stolu, osvětleného lampou se zeleným stínidlem, seděl vyholený muž a cosi psal. Zazvonil telefon; muž zvedl sluchátko a dal neznámou řečí jakýsi stručný pokyn.

Potom se podepřel o opěradlo otáčivého křesla a obrátil se k nám. Měl na sobě šedivé sako a šedivý pulover, v jehož výstřihu bylo vidět měkký límeček s kostkovanou vázankou. Vypadalo to, jako bychom byli v pracovně ředitele továrny. Když jsem si prohlédl cizincův oblek, pohlédl jsem mu do tváře a bezděčně jsem vykřikl údivem. Před námi byl Angličan, kterého jsme vytáhli z močálu. Zřejmě byl tímto setkáním rovněž překvapen.

„Á, staří známí!“ pronesl. „Posaďte se.“

Sedli jsme si ke stolu. Angličan se na nás chvíli díval jako by přemýšlel, potom pokýval nespokojeně hlavou, zaklepal na stůl rýsovacím pravítkem a řekl:

„Tak přece jste neuposlechli mé rady.“

„A zatím jsme živi,“ poznamenal jsem.

„Zatím!“ odpověděl Angličan významně. „Je to čirá náhoda, že jste se neroztříštili jako vaječná skořápka.“

Zabubnoval prsty na stůl, a najednou se rychle otočil i s křeslem a zahloubal se do svých papírů, jako by na nás zapomněl. Trvalo to dosti dlouho. Pak se právě tak prudce otočil zase k nám.

Běljajev A. - Prodávač vzduchu

„Ti, kdož jdou po větru, se nevracejí!“ řekl úsečně, opakuje tak Nikolova slova. „Umírají buď dříve, nebo... až teď... Vy jste mi však zachránili život. Jsem vám zavázán a nepřeji si vaší smrti. Avšak...“ Angličan pozvedl prst. Pak se opět napůl odvrátil, napsal cosi rychle na list papíru a zeptal se: „Jak se jmenujete a kdo jste?“

„Jmenuji se Klimenko, Georgij Petrovič. A on se jmenuje Nikola.“

Angličan si zapisoval mé odpovědi s pečlivostí vyšetřujícího soudce. Vypítl se mně na stáří, zaměstnání, vzdělání, cíle výpravy (to ho zajímalo ze všeho nejvíce). Nepovažoval jsem za nutné něco před ním tajit.

„A mohu se ptát, s kým mám tu čest já?“ řekl jsem, abych poněkud vyrovnal naše postavení.

Angličan si odfrkl a řekl na půl úst:

„Můžete. Máte tu čest hovořit s Mr. Baileyem...“

„Mister Bailey?“ opáčil jsem udiveně. „Ten, co financoval výpravu na Arctiku? Tak vy jste nezahynul?“

„Pro všechny, kdo jsou od nás proti větru, jsem zahynul. Ale pro vás, jak vidíte... Víte co, mister... Kalimenko...“

„Klimenko,“ opravil jsem ho.

Mr. Baileyovi se však mé jméno těžko vyslovovalo, a proto je znovu opakoval po svém.

„Vy odtud neodejdete, Mr. Kalimenko. Vy také zahynete pro všechny, kdo jsou od nás proti větru. Jste meteorolog – a to je dobře. Mohu vás potřebovat. Je třeba zařídit, aby vás nehledali vaši... soudruzi.“

„To není možné. Jakmile se zjistí, že jsem zmizel, bude zorganizována výprava, která mne půjde hledat.“

„Ó, vy velmi rádi hledáte zmizelé lidi!“ řekl Bailey ironicky. „Své i cizí.“

Nobile, Kulika, Gorského...“

Překvapilo mne to. Bailey zřejmě věděl vše, co se děje proti větru, to znamená na celém světě. Zřejmě tu měl radiostanici.

„Ano, nemáme ve zvyku nechávat bez pomoci člověka, který tu pomoc potřebuje,“ řekl jsem poněkud nakvašeně.

„To je velmi hezké,“ odpověděl Bailey se stejnou ironií. „Ale my už to zařídíme tak, abyste žádnou pomoc nepotřebovali. Nebojte se. Už jsem vám řekl, že vás zachováme při životě. Ale můžeme vzít vaše oděvy, v nichž jste odešli, roztrhat je, postříkat krví a pohodit na cestě těch, kdo vás půjdou hledat. Roztrhala vás zvěř. Hotovo! Výprava se vrátí... Nechci, aby sem někdo přišel... Můžete jít,“ obrátil se Bailey náhle k Nikolovi.

Když Nikola odešel, Mr. Bailey vstal, prošel se po pracovně a prohlásil:

„Musím si s vámi ještě pohovořit.“

„Já s vámi také,“ odpověděl jsem, stále ještě se snahou vyrovnat postavení, dá-li se vůbec vyrovnávat postavení zajatce, jímž jsem byl, a člověka, v jehož ruce se ocitl můj život.

Nepustil jsem Baileyho k slovu a rychle jsem pokračoval:

„Říkáte, že si nepřejete, aby se někdo dozvěděl o vaší existenci a našel sem cestu. To je nemožné. Připustíme, že se vám podaří zaranžovat mou smrt. Vědecké výzkumy se však nezastaví. Nevím ještě, co tu děláte, ale je mi naprosto jasné, že vaší vinou se změnil směr větrů, a v důsledku toho se změnilo i podnebí. Zatím ještě není obyvatelstvo příliš znepokojeno, ale vědci celého světa už dávno s obavami sledují neobyčejné jevy v atmosféře. Dříve či později pocítí snížení atmosférického tlaku všichni. Za naší výpravou půjdou po větru jiné a vítr je nutně přivede sem.“

„To vím,“ řekl netrpělivě Bailey. „Dříve či později se to musí stát. Dostanou se sem a... tím hůře pro ně! Ale vy... vás už jsem jednou varoval, a vy jste mě neuposlechl. Varuji vás proto ještě jednou: nepokoušejte se odtud utéci. Stálo by vás to život. Víckrát vás už šetřit nebudu. Řekněte to i svému Jakutovi. Rozuměno? Poskytnu vám určitou volnost, dáte-li mi slovo... Ostatně ani nemusíte. Poznáte sám, že uprchnout odtud je vyloučeno. Budete tu mít hodně práce. A teď jděte, Mr. Kalimenko. William vám ukáže váš pokoj.“

Bailey zazvonil. Vstoupil sluha.

„Willame, doprovodte Mr. Kalimenko do pokoje číslo šedesát šest. Na shledanou.“

„Dovoňte, aby Nikola bydlel v jednom pokoji se mnou,“ požádal jsem.

Mr. Bailey chvíli přemýšlel.

„Dobře,“ svolil konečně. „Pamatujte si však: žádná spiknutí! Na shledanou.“

Uklonil jsem se a vykročil za Williamem po dlouhé, kruhové chodbě; pak jsme sestoupili o patro níž a dostali se do úplného bludiště. Překvapilo mne, že jsme po celou cestu nepotkali ani človíčka. Zeptal jsem se svého průvodce, kde jsou lidé, ale neodpověděl mi. Možná, že neuměl rusky ani německy, ale spíš se mnou nechtěl hovořit.

V. Z NEBE DO UČENÍ

vstoupil jsem do své cely. Místnost měla tak třicet čtverečních metrů a byla asi čtyři metry vysoká. Stěny byly obloženy překližkou. Na stropě žárovka, na psacím stole lampa. Několik obyčejných židlí a dvě úzké postele u zdi. •

Po nádhře pracovny Mr. Baillieye mi tento pokoj připadal více než skromný. Ale... mohlo to být horší, připomněl jsem si slova ošetřovatelky, a proto jsem ani příliš nelitoval. William odešel a mou pozornost brzy upoutal velký výkres, zakrývající celou polovinu stěny.

Na šedavém rýsovacím papíru jsem v průřezu spatřil plánek Baillieyova podzemního městečka a schéma jednotlivých pater. Plán neměl žádnou vysvětlující legendu, ale přece jen poskytoval všeobecnou představu o celé stavbě. Střed městečka tvořila obrovská roura, do níž jsme spadli. Kolem této roury byly rozloženy očíslované místnosti. Městečko mělo pět pater pod zemí a tři ve zdech kráteru. Pod osmým patrem byly zakresleny dvě jeskyně, zřejmě přírodního původu.

Vpravo od ústřední roury šla podél pásého patra (počítáno shora) vedlejší roura, jež končila daleko za hranicemi sídliště, kde vyústovala na povrch. Tato roura mne zaujala ze všeho nejvíc. Moje první myšlenka byla, že je určena pro odvádění vzduchu, čerpaného shora. Kdyby však touto vedlejší rourou vycházelo právě tolik vzduchu, kolik ho sem přicházelo, pak by se na povrchu musel objevit nový proud a vzduchu by neubývalo. Ale synoptické mapy, jež jsme tak pečlivě zpracovávali, přece ukazovaly, že vzdušné proudy ze všech koutů zemského povrchu směřují k jedinému místu, aniž by se setkávaly s nějakým protiproudem.

Je-li však vítr pouze vsáván a nikudy neodchází, pak by se – k čertu – muselo celé městečko tlakem vzduchu už dávno roztrhnout jako přetopený kotel...

Dveře se otevřely a vešel Nikola. Pečlivě za sebou zavřel, podrbal se na hlavě a povzdechl si. Čekal jsem, že mi bude vyčítat, že jsem nedal na jeho rady, ale Nikola začal o něčem jiném. Řekl mi, že se v jedné chodbě setkal se dvěma Ivany – dvěma Jakuty, kteří před rokem zmizeli v Aj-Tojonově chřipí.

„Tak už v to chřipí nevěříš?“ zeptal jsem se ho.

„Lepší spadnout do nozdry Aj-Tojona, než toho jora,“ odpověděl Nikola smutně.

Stačil už se zdejšími Jakuty prohodit pár slov a dověděl se, že pracují v nějaké velké rouře při čištění a odstraňování odpadu, který sem zanáší vítr z ústřední roury. Pohlédl jsem na plán. Tak na to je ta vedlejší roura!...

Dva Ivanové si Nikolovi stěžovali, že je tu drží jak otroky, nikam je nepouštějí, ale krmí moc dobře.

Někdo zaklepal na dveře. Vstoupil William a vyzval nás svým nesrozumitelným jazykem, pomáhaje si gestikulací, abychom ho následovali.

Uposlechl jsem. V chodbě čekal u dveří Jakut – Ivan starší. William mu svěřil Nikolu a mne vedl dál. Přešli jsme chodbu, nastoupili do kabiny výtahu č. 50, vyjeli o jedno patro výš a zastavili se u dveří č. 13. William bez klepání otevřel a uvedl mne do velké místnosti. Vypadalo to jako laboratoř. Na stole byly v dokonalém pořádku srovnány složité přístroje s kompresory, měděnými trubkami, křivulemi a chladiči. Stály tu celé řady sklenic, číší a jiných nádob. Jejich postrříbřený povrch zářil v jasném světle dvou obloukových lamp.

Zářící nádoby budily dojem, jako by bohatý dědic vytáhl z truhlic rodinné stříbro, aby se pokochal svým pokladem. Věděl jsem ovšem, že se takových nádob (se stěnami postrříbřenými pro snížení teploty) používá při pokusech s kapalným vzduchem.

Kapalný vzduch... Vždyť jeho hustota je osmsetkrát větší než hustota vzduchu atmosférického! Není Baillieovo městečko vlastně továrnou na zkapalňování atmosférického vzduchu?

Zabrán do svých myšlenek jsem si ani nevšiml postavy skloněné nad jedním stolem. Byla to žena v bílém plášti. Když zvedla hlavu, poznal jsem v ní ošetřovatelku. Také ona mne poznala a usmála se údivu, který se zračil na mé tváři.

„Jděte, prosím, do pracovny. Otec vás očekává,“ řekla a ukázala rukou na další dveře.

Zaklepal jsem a vstoupil do sousední místnosti. Byla skoro tak velká jako předchozí, ale nebyly zde přístroje. Zato se kolem všech zdí táhly příhrady s knihami a na velkém psacím stole ležely stohy papírů, popsaných chemickými vzorci.

Když jsem vešel, vstal od stolu vysoký, starší, ale ještě dosti svěží muž rusých vlasů, šedých očí a ruměnných tváří. Jeho dobrosrdečný úsměv mi velmi připomínal úsměv dívky v bílém. Stiskl mi pevně ruku a řekl:

„Mister Bailliey a Eleonora už mi o vás říkali. Potřebujeme takové lidi, jako

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

jste vy. Škoda, že nejste chemik, ale vaše odbornost je přece jen dosti blízká mě... Také se živíte vzduchem jako já," usmál se. Hovořil tak prostě, jako bych sem přišel dobrovolně a nabízel jim své znalosti a práci.

„Jmenuji se Engelbrecht," řekl. „Posaďte se, prosím.“

„Engelbrecht!" vyhrkl jsem ušasle. „Vy jste Svante Engelbrecht, jehož záhuby na Arcticu želel celý kulturní svět?"

„Zprávy o mé smrti byly poněkud přehnané," opakoval významný švédský vědec vtip Marka Twaina. „Ano, jsem živý Svante Engelbrecht.“

„Proč ale... Co vás přimělo skrývat se?"

Engelbrecht se zamračil.

„Posaďte se, prosím," opakoval. „Pracuji u Mr. Bailleye jako hlavní inženýr. Vyrábíme kapalný vzduch, vodík a hélium, těžíme ze vzduchu dusík, kyslík..."

„A co s nimi děláte?" nezdržel jsem se otázky.

„To je už věc Mr. Bailleye. Pravděpodobně je prodává..."

„Ale jak? Neslyšel jsem o žádné koncesi.“

„Finanční stránka věci mne nezajímá," přerušil mne trochu spěšně Engelbrecht. „O tom se můžete více dovědět od Mr. Bailleye. Já pracuji na základě smlouvy a kromě své laboratoře se o nic nestarám. Mister Bailley je člověk výjimečné iniciativy a velkého rozmachu. Nelituje nákladů, aby mi zajistil klid k mé vědecké práci. Až se s ní seznámíte, uvidíte, že jsme učinili veliké objevy, které dosud světu nejsou známy. Mister Bailley jich využívá – to je jeho věc. Já se do jeho finančních záležitostí nevměšuji," opakoval znovu vědec, zřejmě ve snaze vysvětlit mi co nejrychleji všechno nejnutnější. „Já pocituji jen jediný nedostatek – nedostatek laborantů. Nemám dokonce ani čas dělat pokusy. Provádím je pouze zde," a ukázal na listy papíru, popsané vzorci. „Pomáhá mi má dcera, Eleonora.“

„Ošetřovatelka?"

Engelbrecht se usmál.

„Je u nás ošetřovatelkou, vědeckou pracovnící, laborantkou i hospodyní v mé malé domácnosti," pronesl teple. „Je to chlapík. Doufám, že jí s prací v laboratoři pomůžete. Ona už vás zapracuje. A když si s něčím nebudete vědět rady, obraťte se na mne. Pomohu vám, kdykoli to bude třeba... Nu – a teď do práce!" skončil a podal mi ruku. „Neztrácejte čas.“

Uklonil jsem se a odešel do laboratoře.

„Dohovořili jste se?" zeptala se Eleonora.

Pokrčil jsem rameny, jako bych byl smířen s osudem.

„Tak si sedněte a začneme," řekla prostě a přistrčila mi volnou židličku.

Usedl jsem a zatvářil se jako snaživý žák. Začala mne doopravdy zkoušet.

„Způsob dobývání kapalného vzduchu? Hm... hm... Kapalný vzduch dostaneme, když..." začal jsem odpovídat, prohlížeje si Eleonoriny vlasy, jež se draly zpod bílého šátku, „když využijeme ochlazení, které vznikne rozpínavostí samotného vzduchu, k jeho chlazení. Vzduch se postupně stlačuje do dvou set atmosfér, a potom tlak naraz klesne na dvacet; přitom se teplota následkem rozpínání vzduchu snižuje na třicet stupňů pod nulou. Tak se to provede několikrát, dokud teplota nedosáhne sto osmdesáti stupňů pod nulou. Pak už může vzduch při tlaku dvaceti atmosfér změnit své skupenství na kapalně..."

Jaké má krásné vlasy... to jsem ovšem nahlas nepronesl.

Eleonora zachytila můj pohled dříve, než jsem stačil odvrátit oči, zastrčila si neposlušný pramen, nepatrně se usmála a řekla s velkou vážností, která se k ní nehodila:

„To je povrchní a ne zcela přesné, ale pro začátek by to stačilo. Znáte tento přístroj?"

„To je Lindeův přístroj pro zhušťování vzduchu," odpověděl jsem a měl jsem školáckou radost, že to znám.

Eleonora přisvědčila.

„Ano. Ale to je jen dětská hračka. Uvidíte složité přístroje, které zkonstruoval můj otec..."

Zkouška pokračovala.

„Musíte si ještě osvojit spoustu teoretických znalostí. Výroba kapalného vzduchu..."

A začala svou první lekci, aniž by nechala své práce. Snažil jsem se soustředit pozornost, ale občas se mi myšlenky rozbíhaly. V tuto chvíli mne daleko víc zajímalo, jak se ona a její otec sem dostali, co bylo příčinou zkázy Arcticu, kdo byl onen mrtvý, kterého viděl Nikola na přídi, co dělá Bailley s kapalným vzduchem, jaký je poměr mezi ním a Engelbrechtovými... Tisíce otázek mi vířily hlavou, ale neodvážil jsem se položit je své učitelce...

„... kapalný vzduch je lehce plynoucí průzračná kapalina bledě modré barvy o

Běljaev A. - Prodáváč vzduchu

teplotě minus sto devadesát tři stupně Celsia při normálním atmosférickém tlaku," pokračovala Eleonora. „Vzduch, který vychází z přístroje, bývá kalný v důsledku příměsí zmrazené kyseliny uhličité, jež je v nepatrném množství ve vzduchu obsažena. Po profiltrování pouhým papírovým filtrem stává se vzduch průzračným..."

Ubohé děvče! Přece jí nemůže být v takové díře nijak veselo. Což se skutečně s otcem dobrovolně rozhodla pro toto vyhnanství? pomyslel jsem si.

„... Při odpařování kapalného vzduchu se nejdříve uvolňuje vrčící dusík, jehož bod varu je minus sto devadesát čtyři stupně Celsia, potom argon... Co se uvolňuje při odpařování kapalného vzduchu?“ zeptala se najednou, když zachytila můj nepřítomný pohled.

„Argon," opakoval jsem mechanicky poslední slovo, které pronesla svým prsním hlasem.

Eleonora se zamračila.

„Posloucháte mne nepozorně," řekla vyčítavě.

„Promiňte, ale vždyť jsem teprve před několika hodinami spadl z nebe. Pochopte, že dostat se po takovém neobyčejném leteckém dobrodružství najednou na přednášku o kapalném vzduchu..."

Po tváři přísné učitelky přelétl úsměv. A najednou se neudržela a dětsky nahlas se rozesmála.

„Máte pravdu. Musíte si odpočinout a trochu se sebrat."

Velice jsem se zaradoval z této proměny a rychle jsem se dívky zeptal:

„Jenom mi řekněte, jak jsem mohl zůstat na živu?"

„Náhodou vás zpozorovali, když jste letěli. Zastavili ventilátory, takže jste docela měkce přistáli na prvním sítu. Roura má několik sít pro zadržování nečistot. To všechno pochopíte, až si prohlédnete celé zařízení. Zítra je neděle, tak vám je ukáži."

„Ještě bych se chtěl zeptat..."

Eleonora však již soustředěně pracovala.

„Jděte si odpočinout," pronesla s mírným důrazem.

Zřejmě jsem se zatvářil poněkud uraženě, protože se na mne podívala a rychle dodala s obvyklým srdečným úsměvem:

„Ještě se dnes uvidíme po šesté hodině v knihovně. Druhé patro, číslo čtyřicet jedna." Pokynula mi a znovu se zabrala do práce.

Odešel jsem do svého pokoje...

VI. MĚSTEČKO POD ZEMÍ

Na druhý den svého zajetí jsem se v městečku již dosti vyznal. Eleonora mi vše ochotně vysvětlovala.

První, nejvyšší poschodí obývali pracovníci správy městečka. Tady bydleli mister Bailliey, Engelbrechtovi, inženýři, nejvyšší technický personál a... důstojníci.

„Důstojníci?" zeptal jsem se s údivem.

Eleonora zrozpačitěla. Řekla zřejmě víc než měla, a teď nevěděla, jak svou cílýbu napravit.

„Takové velké městečko nemůže být bez ochrany," odpověděla. „Máme tu cosi jako milici nebo strážní ochranu. V jejím čele stojí několik vedoucích, kterým říkáme důstojníci... Jenom nikomu neříkejte, že jsem vám to prozradila. Mister Bailliey mne žádal, abych vám o naší ochraně nic neříkala, a já jsem se uřekla... Zkrátka ženská!" řekla, rozzlobená sama na sebe.

Ujistil jsem ji, že budu mlčet jako ryba.

„A jak je ta vaše milice velká?" zeptal jsem se.

Eleonora mne však začala ujišťovat, že toho o ozbrojených silách víc neví.

„Poschodí se u nás počítají shora," vysvětlovala mi dál uspořádání tohoto neobyčejného městečka. „Ve dvou vnějších okruzích druhého patra bydlí zaměstnanci středního zařazení."

Byl jsem rovněž ubytován ve druhém patře, proto jsem se zeptal jakoby uraženě:

„Asi jako já?"

„Ano, asi jako vy," odpověděla Eleonora, „jenomže toho vědí trochu víc než vy. A v celém vnitřním okruhu jsou umístěny knihovny a laboratoře. Třetí patro obývají dělníci. Kromě toho jsou tam sklady potravin, kuchyně, jídelny, lázně, kluby, kino..."

„Dokonce i kino!" •'

„Kino i divadlo. Co je na tom divného? Kdybychom tu neměli zábavu, mnozí by asi umřeli nudou."

„A není jednodušší sebrat se a odejít, když se člověk nudí?"

Eleonora jako by mou otázku neslyšela.

„Ve čtvrtém patře – neboli v prvním podzemním – jsou stroje, zpracovávající kapalným vzduch na dusík v podobě čpavku, kyseliny dusičné a kyanatanu – velmi důležité látky pro průmysl a zemědělství.“

Hovořila bezustání, jako by se bála, že ji opět přeruším.

„Vyrábíme ročně více než milion tun kyseliny dusičné a stále zvyšujeme výrobu. Mimo to vyrábíme kyslík. V jednom oddělení čtvrtého patra je v rouře instalován celý systém sít, od řídkých, jejichž otvory může projít i člověk, až po tak hustá, že nepropouštějí ani prach.“

„Tak my s Nikolou jsme zřejmě také prošli touto třídírnou?“

„Ano. Do roury občas vniknou nejneočekávanější předměty a tvorové. Nejčastěji se tam dostanou úlomky stromů. Někdy přináší vítr i celé cedry, vyrvané i s kořeny, smrky, borovice, jedle, modřiny. To vše jde na topivo. Na jaře a na podzim, když táhnou ptáci, dostává se do roury ohromné množství ptáků. Část jich mrazíme, takže máme zásoby na celý rok, a část zmrazíme kapalným vzduchem až na křehký kámen, který se pak rozbije na prášek a ukládá se ve skladech. Možná, že se i vyváží. Nezřídka se do roury dostávají i malé čtyřnohé šelmy, někdy dokonce i větší: pes kunovitý, lišky, a dokonce nás vzdušnou cestou navštívili i lední medvěd a tygr! Pátým patrem prochází roura, jež pneumaticky vyhazuje všechen odpad, který se sem přivádí ze čtvrtého poschodí. Ve všech podzemních patrech – od čtvrtého až po osmé – se provádí přeměna atmosférického vzduchu, vedeného sem z hlavní roury, na kapalným. V každém z těchto poschodí jsou sklady kapalného vzduchu. Zvláště mnoho takových skladů je v šestém patře. Nejzajímavější jsou sedmé a osmé patro. V sedmém se za pomoci kapalného vzduchu vyrábí kapalným vodík, který má teplotu pouhých dvacet stupňů nad absolutní nulou. A za pomoci kapalného vodíku převádíme na kapalným skupenství hélium. To je nejtěžší a nejsložitější proces. V celém osmém poschodí se vyrábí jen kapalným hélium – velmi cenná látka. Máme ho už několik tisíc litrů.“

„Ale kam celá ta obrovská produkce jde?“

„O obchodní záležitosti Mr. Bailleye se nezajímáme,“ odpověděla Eleonora právě tak jako nedávno její otec.

Chtěl jsem se jí zeptat ještě na několik věcí: kde je strojovna a co je v podzemních jeskyních. Zazvonil však elektrický zvonek, svolávající k snídani, a tak jsem se už víc nedozvěděl.

Bylo to v neděli, co jsem se s Eleonorou procházel po hlavní třídě prvního patra – dlouhé kruhové chodbě. Nekonečná chození stále dokola mne tísnilo. Když jsem se díval na čísla dveří po stranách, připadal jsem si jako v obrovské věznici. Tento dojem ještě zesilovalo to, že chodba byla zcela prázdná. Jako by vězňové měli zakázány vycházky.

Teprve později jsem se dozvěděl, že lidé z privilegovaného prvního patra směli podnikat výlety do okolních hor a lesů. Pochopitelně se mezi nimi nenalezl nikdo, kdo by dal přednost nekonečnému kroužení po vězeňské chodbě před procházkou na čistém vzduchu.

Když zvonek dozně, začaly se dveře pokojů otevírat a chodba ožila. Pozoroval jsem obyvatele městečka s velkým zájmem. Nespátril jsem ani jedinou ženu. Bylo to výlučně mužské městečko a Eleonora byla patrně takovou výjimkou, jako za starých časů kapitánova dcerka na obchodních lodích. Všichni byli mladí. Nejstaršímu z nich nebylo více než třicet pět let.

Marně jsem však hledal muže v uniformách. Nikde žádný důstojník, všichni byli v civilu. Avšak držení těla a zvláštní odměřenost pohybů prozrazovaly vojáky. Rozhodně se dalo právem předpokládat, že všichni prošli vojenskou školou.

Byl jsem nováček a cizí mezi nimi. Avšak oni si mě jako dobře vychovaní lidé nijak zvědavě neprohlíželi. Přátelsky se pozdravili s mou společnící, krátce na mne pohlédli a šli dále, živě hovoříce – bohužel opět řečí, kterou jsem neznal. Obyvatelé prvního patra měli přímo zde zvláštní jídelnu. Velmi rád bych se tam byl podíval, abych se blíže seznámil s místní aristokracií. Mister Bailley to však zařídil tak, abych s obyvateli městečka nepřišel do styku. V laboratoři mne zdržovali, dokud se dělníci nerozešli do svých místností, do zaměstnání jsem chodil později, až když už dělníci odešli do práce. Mimo to jsem měl zakázán vstup do jídelny. Oběd mi nosili do pokoje a svačil jsem v laboratoři s Eleonorou.. A v neděli, jako třeba dnes, mi přesnídávku přinášeli do mého pokoje.

Rozloučil jsem se s Eleonorou a sjel výtahem do druhého patra.

Tolik se mi chtělo vidět dělníky z tohoto městečka, že jsem se rozhodl porušit poněkud pravidla, jež tu pro mne platila. Nešel jsem do svého pokoje, ale sjel jsem výtahem do třetího poschodí, a pak jsem se vydal chodbou vstříc hloučku, který se ubíral do společné jídelny. Tato skupinka mne překvapila. Věděl jsem, že mám před sebou skutečné dělníky tohoto městečka, ale přece jen jsem nenalezl

Běljaev A. - Prodavač vzduchu

dělníky toho typu, jaký si vytvořila třídní společnost. Tito dělníci se zevnějškem nijak nelišili od lidí z nejvyššího poschodí. Tytéž skoro vybrané elegantní obleky, tytéž vytríbené způsoby, stejný vzrůst, dobře trénované, zdravé, spíše pružné než silné postavy, obličej inteligentů. Teprve při podrobném zkoumání jsem mezi obyvateli prvního a třetího patra mohl nalézt určité rozdíly – vlastně ani ne rozdíly, spíš pouhé odstíny, jaké existují například v různých vrstvách téže společenské třídy; právě tak se třeba liší střední vrstva kapitalistů nebo rodové aristokracie od vrstev nejvyšších. Tak jako v prvním patře, nesetkal jsem se ani zde se ženami nebo staršími lidmi. Hlouček tvořili výhradně mladí muži. Všechny tyto zvláštnosti mne velmi překvapily a probudily mou zvědavost. Déle jsem tu však zůstat a pozorovat je nemohl. Pospíšil jsem zpátky do druhého patra. Ve svém pokoji jsem zastihl Williama, který se na mne podezíravě podíval. Vysvětlil jsem mu, že jsem omylem sjel o poschodí níže. Pustil jsem se do jídla a pozoroval jsem po očku Williama. Bylo jasné, že jeho úkolem je sledovat mne. To mne však nyní nezajímalo. Studoval jsem jeho tvář a srovnával ji s těmi, které jsem spatřil na chodbě. Byl o něco starší, měl však rovněž pěstěný obličej. Taková tvář by se hodila za ředitelský stůl velkého obchodního podniku. A tenhle ředitel mi předkládá svačinu jako lokaj! Divné je to městečko, divná továrna Mr. Bailleye...

VII. NEZDAŘENÝ ÚTĚK

Práce v laboratoři plynula svým tempem. Po několika dnech jsem si dokonce vysloužil Eleonorinu pochvalu. „Něco z vás bude,“ poznamenala. Jindy a za jiných okolností by mne ta pochvala velmi potěšila. Tady jsem však rozhodně nechtěl dělat kariéru a skončit svůj život jako pokorný služebník Mr. Bailleye. Myšlenka na útěk mne neopouštěla. Když jsem se po práci vracel do svého spartánského obydlí, čekal jsem na Nikolu, který přicházel o něco později, a šeptem jsme začínali své porady. Nikolu poslali tak jako ostatní Jakuty pracovat do roury, již se za pomoci vzduchu vyhazoval odpad a všechny odpadky z městečka do ohromné propasti na vnější straně kráteru. Nikola, který už dokázal seznámit se s čínskými kuchaři, a dokonce se s nimi nějakým způsobem dohovořil, vyprávěl mi o některých hospodářských zvlácnostech našeho městečka. Nic tu nepřišlo nazmar. O zásobách divočiny, jež se sem dostávala rourou, jsem již věděl. Čerstvé maso se získávalo lovem. Obyvatelé městečka chodili na lov se zvláštními vzduchovkami. Kromě toho se zde pěstoval ještě jeden zajímavý druh lovu – na velkou zvěř se chodilo s bombami kapalného vzduchu, izolovanými zvláštním obalem proti teplu. Stačilo je odjistit a v bombě začala prudce stoupat teplota. Kapalným vzduch se rychle rozpínal, měnil se v plyn, a vržená bomba pak trhala zvěř s takovou silou jako dynamit. Nikola mi vypravoval jen o účincích této zbraně, ale nebylo pro mne příliš těžké pochopit její konstrukci. Kapalným vzduch nebyl pochopitelně jediným zdrojem energie v městečku. Při ražení nových chodeb se používalo jakési jiné výbušiny. Také všechny mohutné stroje tohoto svérázného závodu byly poháněny neznámou pohonnou hmotou. Když jsem požádal Eleonoru o vysvětlení, odpověděla mi: „To se netýká mé práce.“ V tomto závodě, pomyslel jsem si, je příliš mnoho výrobních tajemství... Jako by nestačilo, že mne Bailley připravil o svobodu, udělal ze mne otroka a nutí mne dokonce pracovat pro zájmy anglických kapitalistů... Co když se všechen tento kapalným vzduch mění v jejich rukou ve strašlivou zbraň proti nám? Kdepak, rozhodně musím co nejdříve utéci, abych prostřednictvím nejbližšího sovětu nebo buňky upozornil vládu na nebezpečí. Několikrát jsem si nechal od Nikoly co nejpodrobněji vysvětlit zařízení odpadové roury – podle plánu jsem měl jen schematickou představu. A Nikola vysvětloval. Roura je dlouhá asi dva kilometry. Zřejmě kdysi vedla až na samý kraj strže na vnější straně kráteru, ale odpad postupně zvětšoval plochu před rourou, takže teď měla již půl kilometru. Vedla po ní úzkokolejka a odpad se odvážel na vozících k okraji propasti. Tam, kde se vysypávaly, byl sráz značně strmý. Stěny propasti byly ještě strmější, ale podle Nikolova názoru se po nich dalo vylézt. To byla jediná cesta k útěku. Přistoupil jsem ještě jednou k plánu a pozorně si prohlédl nákres roury. Najednou upoutaly mou pozornost jakési značky. Tam, kde na plánu roura končila,

byly sotva viditelné šipky, vyryté nehtem nebo sirkou, směřující k ústí roury, a nad těmito šipkami byly vykřičníky.

Co znamenaly tyto značky? Kdo je tam udělal? Neupozorňoval mne můj předchůdce, který bydlel v této místnosti – právě takový vězeň jako já – abych se nepouštěl touto cestou, kde mne čekalo jakési nebezpečí? Šipky mohly znamenat směr větru. Vítr však vanul z roury, odkud vynášel odpad. Zvenčí se vzduch nasával pouze hlavní rourou v kráteru. V době odklizení odpadu a v noci, kdy lidé spali, v poboční rouře vítr vůbec nevál, jak mi sdělil Nikola. Ať už to bylo jakkoli, neměli jsme jiné cesty, a čekat, když jsem potřeboval upozornit úřady na hrozící nebezpečí, jsem nemohl.

Provedení svého plánu jsme neodkládali a rozhodli jsme se vyrazit již následující noci, až všichni usnou.

Jen nejsou-li tu v noci stráže? uvažoval jsem. Skrýt se před nimi bude značně obtížné, protože světla v chodbě svítila ve dne v noci – to jsem již viděl.

Kromě toho bylo riskantní vydat se na cestu v našem dosti lehkém domácím oblečení. Začínal podzim a přes oteplení, které nastalo, mohly uhodit mrazíky. Zima v této zemské šířce nastupuje dosti rychle. Otázka potravin mne tolik neznepokojovala. I když jsme nebyli ozbrojeni, byl se mnou Nikola, který dovedl mistrovsky zhotovit luk a šípy, a dokonce i uplést oka z vlastních vlasů. Znal tisíce způsobů lovu ptáků, zvěře i ryb, a smrt hladem mi s ním proto nehrozila. Seděli jsme tiše ve svém pokoji a naslouchali vzdáleným zvukům. Kdesi hluboko pod zemí hučely stroje a nad nimi vyl v rouře vítr. Brzy utichlo i toto vytí. V noci se v laboratořích nepracovalo...

Půlnoc. Kývl jsem na Nikolu a vyrazili jsme. Prošli jsme šťastně celou chodbou, aniž jsme někoho potkali, sjeli jsme do pátého patra, vystoupili po nevelkých schůdkách a ocitli jsme se v malé místnůstce – ne větší než kabina výtahu – z níž vedly dveře do vnitřku odpadové roury. V kabině jsme narazili na klímažícího strážného. Ucouvl jsem, ale vtom už Nikola začal tiše a rychle mluvit jakutsky. Poznal v hlídači Jakuta – Ivana staršího. Nikola zřejmě Ivana o čemsi vášnivě přesvědčoval, ten však jen vrtěl hlavou, vzdychal a tahal se za řídounkou bradku.

„Nechce pustit,“ prohlásil Nikola. „Moc bojí a nám neradí. Smrti se bojí.“ Nikola se obrátil k Ivanovi a znovu ho přemlouval, aby nás pustil. Ivan zřejmě začal povolovat. Pak mávl rukou, otevřel dveře vedoucí do roury a první překročil práh.

„Půjde spolu s námi hynout,“ vysvětlil Nikola.

Roura byla velická jako železniční tunel. Když se za námi zavřely dveře, ocitli jsme se v naprosté tmě. Ačkoli jsme se snažili jít co nejtišeji, naše kroky se v rouře, vyložené železnými pláty, hlasitě rozléhaly. Na konci se roura pozvolna stáčela. Když jsme se dostali za ohyb, spatřil jsem najednou bledé měsíční světlo... To světlo mne vzrušilo jako symbol svobody. Ještě několik kroků, a budeme z vězení venku. Cítil jsem již vůni tlejícího listí a mechu.

Otvor se stále zvětšoval. Měsíc osvětľil stěny roury. Na jejím konci jsem spatřil železné pásy, jež ji přehrazovaly jako nevelký můstek. Nikola už se chystal na něj stoupnout, zatahl jsem ho však za rukáv, aby se zastavil. Napadlo mne, že by zde ten můstek mohl být pro automatickou signalizaci. Nebyl dlouhý, ale bylo těžké ho přeskočit. Uvažoval jsem, jak tuto překážku překonat. Nikola to nechápal a spěchal, abychom šli dále. Vysvětlil jsem mu, čeho se obávám. Začali jsme se radit. Nikola navrhoval, abychom Ivana rozhoupali a přehodili na druhou stranu, protože je nejmenší a nejlehčí, a Ivan pak přinese prkna nebo úlomky stromů, z nichž uděláme most nad mostem – tak, abychom mohli přejít po dřevěné vrstvě, aniž bychom se dotkli železných plátů. Ivan však s tímto malým leteckým výletem nesouhlasil – bál se, že by si mohl ublížit.

„Já to přeběhnu i tak,“ odpověděl. „Po straně, po straně...“ A než jsme mu v tom stačili zabránit, ucouvl dozadu, rozběhl se a utíkal po šikmé stěně roury podél můstku. Několik kroků to šlo, ale u samého konce uklouzl po vlhké šikmé stěně a jak dlouhý tak široký padl na můstek... Byl-li spojen se signalizačním zařízením, určitě spustilo na celé kolo.

Teď jsme již nemohli dělat nic jiného, než běžet za Ivanem. Dvěma skoky jsem byl z roury venku, Nikola za mnou. Utíkali jsme po pražcích, vyhýbajíce se vozíkům. Ve dvou či třech minutách jsme proběhli dobrou polovinu plošiny, dělící nás od srázu. Pádu do měkkého odpadu jsem se nebál.

Běžel jsem ze všech sil; křivonohý Nikola mi stačil, ale Ivan, který si už dávno nezatrénoval, zůstal pozadu. Zpomalil jsem, že na něj počkám, ale Nikola v běhu vykřikl:

„Dohoní! Běž!“ a hnal se dál.

Znovu jsem se rozběhl a začal dohánět Nikolu. Konec plošiny byl již kousek před námi. Na druhém konci propasti se zvedaly pochmurné skály, osvětlené měsícem.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

Najednou jsem za sebou zaslechl jakýsi zvuk. Tento zvuk stále sílil, až se změnil v mocné rovnoměrné hučení. Současně jsem ucítil, jak proti nám zával vítr. Snad nezačal pracovat hlavní ventilátor, pomyslel jsem si. Bylo však ještě příliš brzy. Práce začínala v šest ráno, a teď nebyla ještě ani hodina s půlnoci.

Zvuk ještě o několik tónů stoupl a protivítr tak zesílil, že jsem se musel naklonit kupředu. Běžel jsem stále pomaleji, lapal jsem po dechu. Vzduch rychle houstl. Pochopil jsem, co se stalo. Vzadu spustili ventilátor. Nevěděl jsem, že odpadová roura mohla nejen vzduch vydechovat, ale i vsávat do sebe...

Tak tohle tedy znamenaly šipky a vykřičníky na plánu! prolétlo mi hlavou. Vtom už vítr způsobený ventilátorem zavyl jako rozzuřená příšera, jež spatřila, že jí kořist uniká z pasti.

Vítr se změnil v uragán. Sklonil jsem hlavu a snažil jsem se prosmýknout neviditelnou vzdušnou úžinou, jež mne svírala čím dál tím víc. Nemohl jsem však již učinit ani pohyb vpřed. Nikola se vrhl k zemi a začal lézt po čtyřech. Udělal jsem totéž. Ani to však nepomohlo. Vynakládali jsme neuvěřitelné úsilí, držíce se země rukama i nohama, ale vítr nás odtrhoval a nezadržitelně nás vlekl zpět.

Naše plíce byly přeplněny vzduchem jako balóny před prasknutím. Hlava se točila, ve spáncích to bušilo. Síly nás opouštěly, ale ještě jsme se nevzdávali. Ruce i nohy jsme měli rozedřené do krve. Jen se doplazit k okraji plošiny... Už jsme ho však neviděli. Vítr mi otočil hlavu zpátky a v oblaku prachu jsem zahlédl Ivana. Jeho tělo vířilo, poskakovalo a letělo k ústí roury jako babí léto.

Něco měkkého mne udeřilo do hlavy, nemohl jsem ji však otočit, abych se podíval; jen jsem hádal, že to bylo Nikolovo tělo. Začínal jsem omdlívat nedostatkem vzduchu. Boj byl marný. Mé svaly ochably, ruce se bezmocně poddaly vzdušnému proudu, který mne unášel zpátky do roury. Nadobro jsem ztratil vědomí.

Vlil. MISTER FATUM

Procitl jsem v téže rouře nedaleko vstupních dveří. Vedle mne leželi Nikola a Ivan. Tentokrát se mi téměř nic nestalo. Zřejmě činnost ventilátoru zmírnili, když jsme vletěli do roury, a stlačený vzduch náš let zbrzdil.

Zatrásl jsem Nikolovi ramenem. Povzdechl si a pronesl jako ze sna:

„Moc, moc foukalo.“

Brzy se pohnul i Ivan.

Vstoupili jsme dveřmi do komůrky. Tady se Ivan s námi rozloučil a zůstal stát na svém místě. My jsme se vrátili do svého pokoje. Celá podzemní městečko spalo jako dříve. Došli jsme do pokoje, aniž bychom koho potkali. Vztekle jsem sebou hodil oblečený na postel, protože jsem očekával, že pro nás stejně za chvíli přijdou a zavrou nás.

Hodiny však plynuly a nikdo nás nevyrušoval. Nebyli jsme pryč déle než dvě hodiny.

Co když si našeho pokusu o útěk nikdo nevšiml? Ventilátor mohl spustit automaticky a na hučení jsou obyvatelé podzemního městečka tak zvyklí, že ho možná ani nevnímají, napadaly mne uklidňující myšlenky. Nepozorovaně jsem usnul. Zvonek nás probudil jako obvykle – v šest hodin. Nikola odcházel dřív. Ležel jsem se zavřenýma očima a poslouchal, jak se s funěním obléká, pobrukuje si písničku. Závídel jsem mu jeho bezstarostnost. Pak jsem znovu usnul a spal až do druhého zazvonění v půl osmé. Rychle jsem vypil šálek kávy se suchary a odebral jsem se do laboratoře.

„Jste dnes nějaký blbý,“ řekla Eleonora, když mne spatřila.

„Špatně jsem se vyspal,“ odvětil jsem.

„A co vám vadilo?“

„Myšlenky. Nemohu se smířit se svým nedobrovolným uvězněním, a nikdy se s ním nesmírím.“

Eleonora se zachmuřila.

„Nevyhnutelnému se člověk musí umět podřídít,“ řekla smutně, jako by na tom byla stejně jako já. To mne překvapilo a probudilo mou zvědavost.

„Nevyhnutelnému! Nějaký Mr. Bailley, obchodník s dosti podezřelými machinacemi, cizinec, který se svévolně usadil na našem území, rozhodně není osud, kterému je třeba se podrobit. A jste-li taková fatalistka...“ začal jsem podrážděně.

„Nejsem fatalistka,“ odpověděla. „Člověk nemusí být fatalistou, aby pochopil prostý fakt, že okolnosti jsou někdy silnější než my.“

„Tak my jsme tedy slabší než okolnosti,“ útočil jsem dál, neboť jsem vytušil, že

Běljaev A. - Prodavač vzduchu

se tato otázka Eleonory citelně dotýká.

„Ach, vy tomu nerozumíte!“ odpověděla a zabrala se do práce.

Nechtěl jsem si nechat ujít příležitost. Dívka byla zřejmě v takové náladě, že mi mohla při určitém nátlaku říci to, co by jindy neřekla.

„Tak mi to vysvětlete!“ opáčil jsem. „Z vašich slov jsem pochopil jen to, že jste tu zrovna takovým zajatcem jako já.“

„Mýlíte se,“ odpověděla dívka. „Právě dnes ráno mne otec přemlouval, abych odtud odjela a... mister Bailley proti tomu nic nemá...“

„Přesto však neodjíždíte. To znamená, že vás tu cosi drží. To znamená, že jste zajatec, když ne Mr. Bailleye, pak právě těch okolností, které vám nedovolují odtud odjet. Ano, zdá se mi, že už rozumím. Říkala jste, že vás otec přemlouval, abyste odjela. S ním nebo bez něho?“

Eleonora sklonila hlavu.

„Sama,“ odvětila tiše.

„Tak teď je to částečně jasné. Nechcete bez něho odjet, a on odjet nemůže nebo nechce. Lépe řečeno – nepustí ho mister Fatum.“

Eleonora se usmála jen očima a mlčela.

„Jednou jste mi vyprávěla,“ pokračoval jsem, „že váš rod je ve Švédsku velmi známý, i když ne v tom smyslu, jak by se dalo předpokládat podle vašeho známého jména. Říkala jste, že jedním z vašich předků byl rudokop Engelbrecht, který v patnáctém století vedl lidové povstání proti králi Erichovi Pomořanskému.“

Úctyhodný předek... Cožpak Engelbrechtové za těch pět set let ztratili všechny rysy slavného rudokopa a umějí už jen sklánět hlavy před zotročovateli?“

Ráno byla příliš citelná. Neočekával jsem, že se dotknu Eleonořina nejcitlivějšího místa. Nejednou mi vyprávěla o svém předku-revolucionáři, na kterého byla zřejmě hrdá. A teď ji toto pro potomky nevýhodné srovnání rozrušilo a zahanbilo. Prudce vstala, napřímila se a pohodila hlavou. Její tvář zbledla, obočí se nasupilo. V očích jí zasvítily jiskry, jež jsem v nich dříve nepozoroval. Podívala se na mne hněvivě a vyhrkla selhávajícím hlasem:

„Vy... vy...“ došel jí dech. „Vy ničemu nerozumíte,“ dokončila tiše, a najednou si zakryla rukama obličej a rozplakala se.

Úplně mne to vyvedlo z míry. Nechtěl jsem se jí dotknout. Chtěl jsem ji jen přimět k otevřenosti. Její hněv mne zamrzl.

„Promiňte,“ řekl jsem tak lítostivým hlasem, že by se byl kámen ustrnul (a Eleonořino srdce nebylo z kamene).

Její ramena se přestala chvět; rychle se vzpamatovala.

„Promiňte, prosím, nechtěl jsem vás urazit...“

Eleonora sejmula ruce s obličejů a donutila se k úsměvu.

„Zapomeňte na to... selhaly mi nervy... Pozor!“ vykřikla najednou, když zpozorovala, že jsem hodil kousek železa na stůl, kde stála sklovitá kostka tuhého lihu (právě jsme zmrazili tuhý luh v kapalném vzduchu). „Copak nevíte, že tuhý luh sice nehoří, ale při úderu vybuchuje?“

„Éter mrzne v krystalickou hmotu...“ začal jsem žertem, napodobuje její mentorský tón, „...kaučuková trubka se působením kapalného vzduchu stává tvrdou a křehkou a může se rozdrtit na kousky i na prášek; živé květy vypadají jako z porcelánu a plstěný klobouk je možno roztržít na kousky jako mramor.“

„Zapomněl jste se zmínit o pružnosti kovů pod vlivem kapalného vzduchu,“ řekla Eleonora s docela už nenuceným úsměvem.

Pokračoval jsem stejným tónem:

„...olovo nabývá téměř dvojnásobné pevnosti v lomu. Pružnost a dočasná pevnost v lomu se u většiny kovů zvyšuje...“

„To stačí,“ přerušila mne. „Teď se dáme do práce.“

Uchopila pohár s postříbřenými skleněnými stěnami, podívala se na kapalinu barvy nebeské modři, a když zpozorovala na povrchu jakési smítko, sáhla najednou prstem do kapalného vzduchu.

„Co to děláte?“ vykřikl jsem skutečně vylekán. „Vždyť si spálíte prst!“

Nedávno jsem byl při jejím ukázkovém pokusu, kdy čajník naplněný kapalným vzduchem a postavený na kousek ledu začal vrít chladnými parami jen proto, že proti nízké teplotě kapalného vzduchu je i led rozpálený. A tato nízká teplota musela sežehnout pokožku víc než rozpálený kov.

K mému údivu však Eleonora nevykřikla, vytáhla prst z nádoby a ukázala mi ho. Nebylo na něm nic.

„Kapalný vzduch, lnoucí k povrchu prstu, se značně odpařuje, protože jeho teplota je mnohem nižší než teplota prstu. Následkem toho se kolem prstu vytváří jakási izolace z par kapalného vzduchu – všiml jste si? – která na chvíli chrání prst proti popálení. Ale ne abyste to také zkoušel,“ řekla, když viděla, že jsem vztáhl ruku k nádobě. „To se musí dělat šikovně, rychle a nedotknout se stěn nádoby.“

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

Dali jsme se do práce. Zdálo se, že Eleonora na naši roztržku zapomněla. Já na ni však zapomenout nemohl. Ubohá Nora! – v duchu jsem ji tak nazýval. Tak i ona patrně byla nešťastnou obětí Bailleye. Toto zjištění posílilo mé sympatie k ní. Současně jsem v duchu připsal na účet Mr. Bailleye ještě jeden zločin. Mimoděk jsem začal uvažovat o tom, že bych mohl uprchnout společně s Eleonorou. V laboratoři bylo ticho. Soustředěně jsme pracovali. Najednou mne však vylekal výstřel.

„Zase jste příliš pevně zazátkoval nádobu,“ vytkla mi Nora.

Ano, byla to má vina. Kapalným vzduchem se v pokojové teplotě laboratoře rychle vypařuje a tlak par vyrazí zátky.

„Když se to uzavře moc – bouchá to, a když se to uzavře málo – zase se to příliš odpařuje,“ hartusil jsem na oko.

„Připadá vám ta práce těžká? Zato si nemůžete stěžovat na nezdravé pracovní prostředí,“ odpověděla Nora. „Vzduchu máme habaděj.“

„To od toho máte tak růžové tváře?“

Nora se na mne po prvé podívala žensky koketně. Měl jsem z toho velkou radost. Skutečně se tedy nezlobí!

Dveře laboratoře se otevřely, objevil se William a řekl cosi anglicky. Nora to přeložila.

„Mister Bailey žádá, aby k němu mister Klimenko přišel. Račte na kobereček,“ dodala s úsměvem.

Zřejmě už všichni vědí o mém útěku, pomyslel jsem si.

Znepokojilo mne to, ale Nořin klidný úsměv mne trochu povzbudil. Nevěděl jsem, že Mr. Bailey si všechny, kromě Nořina otce, zve pouze na koberec. V podzemním městečku byl nejvyšším soudcem, proti němuž nebylo odvolání.

S těžkým srdcem jsem se k němu vydal.

„Přeji vám, abyste z toho šťastně vyvázl!“ zavolalaza mnou Nora.

IX. MILOST

V pracovně už stáli Nikola a Ivan, hlídání dvěma gentlemany, ozbrojenými pistolemi na stlačený vzduch. Mister Bailey stál u svého psacího stolu.

„Pojďte bližší!“ řekl tvrdě, aniž by mi nabídl židli.

Přistoupil jsem ke stolu. Mister Bailey se posadil. Nechtěl jsem před ním stát a rovněž jsem usedl. Bailey blýskl očima. Jeho obočí se pozvedlo.

„Pokoušel jste se utéci?“ zeptal se mne, i když v jeho hlase bylo spíše konstatování než otázka.

„Chtěli jsme se projít,“ odpověděl jsem s lehkým úsměvem.

„Nelžete a nevymlouvejte se! Pokoušeli jste se utéci! Upozorňoval jsem vás na následky.“

Mister Bailey dal jednomu z ozbrojených mužů jakýsi rozkaz. Muž ke mně přistoupil a pokynul mi, abych šel za ním.

Soud netrval déle než minutu, a nyní měl být zřejmě proveden rozsudek. Vstal jsem a vyšel za svým strážcem. Další dva provázeli Nikolu a Ivana. Za ohybem chodby je odvedli stranou a já šel dále. Sjeli jsme výtahem dolů a prošli chodbou. Strážce se zastavil u úzkých železných dveří, odemkl je a dosti hrubě mne vstrčil do malé komůrky s hladkými železnými stěnami a slabou elektrickou žárovkou na stropě. Dveře se zabouchly, cvakl zámek. Byl jsem sám.

Karcer... To by nebylo nejhorší. Vyvázl jsem lacině, pomyslel jsem si, prohlížeje si své vězení. Bylo tu sucho a čisto, ale chladno. Na stole byl zavěšen teploměr. Takové teploměry byly v každé místnosti, a dokonce i na chodbách podzemního městečka. Teplota se tu sledovala velmi pečlivě. Teploměr ukazoval všeho všudy šest stupňů nad nulou.

Po bezesné noci a předchozím vzrušení jsem byl slabý a jako polámaný. Chtělo se mi spát. Sotva jsem se držel na nohou. V místnosti však nebyla ani židle. Lehl jsem si na kamennou podlahu a začal podřimovat. Brzy mne však probudila zima. Vstal jsem a pohlédl na teploměr. Ukazoval dva stupně pod nulou. Co to má znamenat? pomyslel jsem si. Lajdáctví topiče, nebo úmysl?

Abych se zahrál, začal jsem přecházet po komoře, ale byla tak malá, že jsem mohl udělat pouze dva kroky dopředu a dva zpátky. Začal jsem poskakovat a mávat rukama. Unavilo mne to ještě víc, ale podařilo se mi obnovit krevní oběh. Stačilo si však sednout, aby se na mne zima obořila s novou silou. Zuby mi drkotaly. Když jsem opět pohlédl na teploměr, ukazoval již jedenáct stupňů pod nulou.

Cítil jsem, jak mnou proniká chlad, jak mne mrazí v zádech a svírá se mi srdce. Ale to už nezpůsobovala jen zima. Napadla mne strašlivá myšlenka: Mister Bailey

se rozhodl nechat mne zmrznout! Pudově jsem přiskočil ke dveřím a začal do nich bušit.

„Otevřete!... Otevřete!“ křičel jsem nepřítelně. Nikdo se však neozýval. Otloukl jsem si ruce do krve. Nakonec jsem padl na podlahu. Okolnosti bývají silnější než my. Člověk nemusí být fatalistou, aby to pochopil... vzpomněl jsem si na Eleonořina slova. Já jsem však aspoň bojoval, pokoušel jsem se uprchnout, umírám v boji za svobodu! A ona... Vlastně – možná, že i ona bojovala. V paměti se mi vynořilo Nikolovo vyprávění o mrtvole přivázané na přídi ledoborce. Tak si vyřizuje mister Bailley účty se svými nepřáteli. Možná, že má Eleonora dokonce pravdu – boj s Bailleyem je beznadějný... Jaká je tu zima... Ruce a nohy nesnesitelně bolí. Mnu si prsty, stejně mi však dřevění, jsou neohebné... Těžce vstávám a dívám se na teploměr. Dvacet pod nulou... Boj je skončen! Musím se smířit se svým osudem.

Usedl jsem na podlahu a snažil jsem se na nic nemyslet. Konec konců není smrt zmrznutím tak strašná. Rozhodně je lehčí než třeba na elektrickém křesle. Za chvíli už nebudu cítit bolest a usnu...

... u dveří cosi zašramotilo. Nebo se mi to jen zdá? Snažím se vstát, ale mráz mi ochromil tělo. Je ticho. Zřejmě se mi to opravdu zdálo.

V komoře jako by se oteplilo. Jistě je to jen zdání. Organismus vyzařuje teplo do vzduchu, rozdíl mezi teplotou těla a okolního vzduchu se zmenšuje, a proto ten zdánlivý pocit tepla. Připadá to tak všem, kdo mrznou. To je tedy konec... Čas plynul, ale vědomí už mne neopouštělo a pocit tepla se stále stupňoval. To je divné. Nikdy jsem ještě nemrzl, ale byl jsem přesvědčen, že mrznoucímu jistě musí být nějak jinak. Abych si své pochybnosti ověřil, zkusil jsem pohnout prsty a k svému údivu jsem se přesvědčil, že to jde zcela normálně, i když jsem je před chvílí nemohl ohnout. Pohlédl jsem na teploměr.

Pět nad nulou!

Teplota stoupá! Jsem zachráněn a mé obavy byly zbytečné. Mister Bailley mne chtěl zřejmě pouze zastrašit.

Po několika minutách teplota v komoře stoupla na dvanáct stupňů – což byla normální teplota v obytných místnostech podzemního městečka. Vstal jsem a začal si třít klouby. Prsty mi otekly a zrudly. Cítil jsem však, jak je krev prudce a vydatně zahřívá. Díky tomu, že teplota stoupala tak rovnoměrně, jako prve klesala, vyvážl jsem bez omrzlin.

Co se mnou však bude dál? Nechají mne tu ještě dlouho zavřeného o samotě?...

Jako v odpověď na tuto otázku se za dveřmi ozvalo šramocení, a pak někdo otočil klíčem. Dveře se otevřely a vstoupil William, který mne posunkem vyzval, abych ho následoval.

Nepochyboval jsem již, že zůstanu na živu, a vesele jsem vyšel z komory. William mne znovu vedl do pracovny Mr. Bailleye.

Tentokrát mne Mr. Bailley vybidl, abych se posadil, a sám vstal a začal chodit po pracovně.

„Mister Kalimenko,“ řekl, „plně jste si zasloužil trest smrti a za to, že jste zůstal na živu, můžete poděkovat jedině Miss Engelbrechtové...“

Pohlédl jsem na Bailleye překvapeně.

„Odsoudil jsem vás k smrti. Vybral jsem pro vás nejlehčí způsob odchodu na onen svět. Dal jsem příkaz, aby rozsudek byl vykonán... Máme však nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Miss Eleonora na svou práci sama nestačí... Byl jste jejím pomocníkem a před tím, než jsem o vás s konečnou platností rozhodl, otázel jsem se jí, zda jí v její práci skutečně pomáháte. Nevěděla, co vám hrozí... Prostě jsem ji požádal o posudek. Řekla mi, že jste výborný pracovník a nepostradatelný pomocník. Nesouhlasila s tím, abych... vás přemístil na jiné pracoviště. Byl jsem nucen... změnit rozhodnutí. Dostal jste milost!“ skončil velmi slavnostně, asi v očekávání, že mu budu děkovat.

Neřekl jsem však nic a jen jsem kývl hlavou. Mister Bailley se křivě usmál.

„Miss Engelbrechtová dokazovala velmi vřele... snad až příliš vřele, jaký jste dobrý pracovník. O vašem útěku neví. Neříkal jste jí nic?“

„Nic jsem neříkal,“ odpověděl jsem.

„Nevděčníku! A vy jste chtěl utéci... od ní!“

„Utéci z otroctví, ze zajetí,“ opravil jsem ho.

„A ona – její přítomnost, její společnost vás tu nezdržovaly?“

„Žádám vás, abyste se nepletl do mých osobních citů a vztahů, Mr. Bailleyi,“ řekl jsem suše. „Vlastně vám do nich nic není.“

„Myslíte?“ opáčil. „Ba ne, mister Kalimenko, mně do nich je, a hodně!“

Pochopil jsem záměr Mr. Bailleye. Chtěl zřejmě zjistit, zda jsme se s Eleonorou do sebe nezamilovali. Láska by Eleonoře zpříjemnila život a mne by přikoval k podzemnímu městečku pevněji než okovy. Tyto záměry mne tak roztrpčily, že mému

rodícímu se citu k Eleonoře hrozilo velké nebezpečí. Bailley byl špatný

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

psycholog. Zřejmě nevěděl, že lásku nic nehubí tak, jako donucení. Ani se příliš netajil s tím, že je ochoten zahrát si na dohazovače, aby mohl změnit svatební pouta v okovy, jež by mne připoutaly k jeho podniku.

„Pamatujete se,“ pokračoval Bailley, „že jsem od vás chtěl čestné slovo, že odtud neutečete, ale netrval jsem na tom, abyste mi je dal. Nevěřím v lidskou čest a zvláště nevěřím – nezlobte se – nevěřím čestnému slovu danému za okolností, v jakých jste se octl vy. Jak říká vaše ruské přísloví: Krm si vlka jak chceš, stejně bude šilhat po lese. Proto jsem usoudil, že bude lepší, když si sám prakticky zkusíte, že utéci odtud je vyloučeno. Pak se uklidníte a budete pracovat. Tu praktickou zkoušku máte za sebou... Teď jste náš... A myslím si, že vám u nás nebude smutno, nemáte-li místo srdce kus ledu.“

Vstal jsem se židle s tak zlověstným výrazem, že mister Bailley poněkud ucouvl a suše se zasmál.

„Nu, jen se nezlobte,“ řekl mírumilovněji. „Vždyť jsem neřekl nic špatného ani o vás, ani o Miss Eleonoře. Je to skvělé děvče a dělala by čest každému muži. Pojďte se mnou. Teď vám mohu ukázat hodně z toho, co jste ještě neviděl. Bude to pro vás užitečné.“

X. PODZEMNÍ PROCHÁZKA

Mister Bailley odemkl tajné dveře a vstoupil do sousední místnosti. Šel jsem za ním.

„Mimochodem, jestli vás to zajímá,“ poznamenal, „můžete si přečíst poslední rozhlasové zprávy. Už vás oplakávají. Utonul jste spolu s Nikolou v Leně. Zůstal po vás jen vak s přístroji. Všechno bylo provedeno velmi čistě, Mr. nebožtíku.“ Za řeči přistoupil k velké skříni a odemkl ji. Viselo v ní několik potápěčských obleků – alespoň jsem se domníval, že jsou to potápěčské obleky. Mister Bailley mne vyvedl z omylu:

„To nejsou potápěčské obleky. Jsou to obleky, ve kterých byste mohl podnikat výlety do mezihvězdných prostorů, kde vládne absolutní mráz kolem dvou set sedmdesáti tří stupňů. Obleky jsou zhotoveny z materiálu, který naprosto nepropustí teplo, a mají nádržky s kyslíkem.“

„A nač je tohle?“ ukázal jsem na kovovou špičku s kuličkou na přílbě skafandru. „To je anténa. Obleky jsou vybaveny radiotelefony s vlastními malými radiostanicemi, takže spolu můžeme hovořit. Oblékněte se!“

Sňal jsem oblek z věšáku. Byl lehčí než potápěčské skafandry. Mister Bailley mi pomohl s oblékáním a pečlivě zapnul zvláštní knoflíky.

„Nu, a jsme připraveni,“ řekl. Slyšel jsem ho výborně, ačkoli jsme měli hlavy uzavřeny v tlustých přílbách. „Je to pohodlné, co? Pro potápěče by to bylo neocenitelné.“

„Vy jste ovšem tento vynález lidské společnosti k dispozici nedal,“ poznamenal jsem poněkud ironicky.

„Společnosti!“ odpověděl mister Bailley pohrdavě. „Co mi může společnost dát? Nemám čas zabývat se takovými malichernostmi.“

Přistoupil ke stěně, pohnul pákou a uprostřed podlahy se otevřel otvor. Pohlédl jsem dolů a spatřil jsem žebřík, vedoucí k plošině obehnané lehkým drátěným plůtkem.

„Sestupte,“ vybídl mne Bailley.

Sestoupil jsem na plošinku. Bailley slezl za mnou a stiskl páčku na mřížce; začali jsme plyně sjíždět. Náš sestup trval dosti dlouho. Když se výtah zastavil, otevřel Bailley vrátka a vystoupili jsme. Přímo před námi byly nízké železné dveře. Bailley je odemkl a ocitli jsme se v nevelké, velmi úzké místnosti. Bailley otevřel další dveře. Byly černé a hladké jako ebonit. Nemohl jsem rozeznat, co to je za materiál.

„Jsou vyrobeny z látky, která nepropouští teplo,“ vysvětlil Bailley.

Opět malá místnůstka a další dveře. Tak jsme prošli pěti místnostmi a otevřeli patero dveří.

„V každé místnosti je teplota asi o padesát stupňů nižší než v předešlé,“ vysvětloval Bailey dále. „Teď vejdemo do místnosti, kde je mráz přibližně jako v kosmickém prostoru.“

Mister Bailley otevřel šesté dveře, a tu se mi naskytla podivuhodná podívaná. Před námi byla obrovská podzemní jeskyně. Desítky světél ozařovaly veliké jezero, neobyčejně krásně modré. Vypadalo to, jako by do této podzemní jeskyně spadl kus modré oblohy.

„Kapalný vzduch,“ řekl Bailley.

Byl jsem ohromen. Až dosud jsem vídal kapalný vzduch jen v nevelkých nádobách v

naší laboratoři. Nikdy bych si nepomyslel, že je možno zhustit a uschovávat jej tak obrovské množství.

Současně jsem měl pocit, jako by mne oblek jaksi tísnil. Nemohl jsem pochopit, čím to je.

„Je tu obrovský tlak. Byli bychom na placku, nebýt zvláštní odolnosti látky našich obleků. Dosáhl jsem s pomocí Mr. Engelbrechta toho, že se kapalný vzduch téměř neodpařuje. Podívejte se na strop. Je celý vyložen teplotěsným materiálem. V této jeskyni jsou i zvláštní světla – ze svítících bakterií. Je to absolutně studené světlo... Toto hluboké jezero by stačilo vytvořit podmínky pro život na Měsíci – to znamená vytvořit jeho atmosféru, kdyby si jen Měsíc dokázal takový dar udržet. Mám tu takových jezer několik. Ale to všechno je málo, příliš málo. Hustota kapalného vzduchu je jen osmsetkrát větší než atmosférického. Potřeboval bych celé oceány, abych zhustil všechny atmosférický vzduch v kapalinu. Zkuste si to spočítat sám: plocha zemského povrchu činí kolem pěti set deseti milionů kilometrů čtverečních. To znamená, že objem pouze kilometr vysokého vzduchového obalu se rovná přinejmenším polovině miliardy kubických kilometrů. A přitom vzduch, který má víceméně stejnou hustotu, sahá do výšky osmi kilometrů! To už představuje množství více než pěti trilionů kilogramů, čili jednu milióntinu hmoty zeměkoule... Kolik je to nevyužitě suroviny!“

„Suroviny?“ pronesl jsem mimoděk.

Bailey klidně pokračoval.

„Spočítat naprosto přesně zásoby vzdušné suroviny je pochopitelně velmi těžké. Kosmický prostor přechází v naši atmosféru postupně, pásmem zředěných plynů. Chemické složení vzduchu bylo přesně určeno ve výši devíti kilometrů. Balóny s automatickými zapisovacími přístroji dosahují výšky něco přes třicet sedm a půl kilometru. Prolétající meteority se rozžhávají ve výši sto padesáti až dvou set kilometrů. To znamená, že i v této výšce je ještě dostatečně hustý vzduch. Nisselovi se podařilo pozorovat rozžhávání meteorů dokonce ve výšce sedmi set osmdesáti kilometrů. Konečně svědčí o výšce atmosféry i polární záře. Člověk se již dávno kochal tou hrou barev, ale teprve poměrně nedávno jsme se dověděli, že spektrum těchto neobyčejně krásných světél tvoří hlavně linie vzácných plynů, a zvláště hélia. Linie kyslíku, dusíku, neónu a hélia se trpytí v polární záři již ve výšce osmi set kilometrů. Možná, že magnetické silokřivky odtrhují atomy těchto plynů a zvedají je větrnými proudy k vysokým vrstvám atmosféry. Ať je to však jakkoli, tyto atomy existují i v tak obrovské výšce. A to ještě není vše. Nemyslete si, že atmosféra je pouze nad povrchem Země. Americký vědec Clark vypočítal, že jenom do hloubky šestnácti kilometrů – kam až se to dá pozorovat – činí váha plynů tři setiny hmoty zemského tělesa. Takže celková zásoba vzdušné suroviny...“

„Snad nechcete zbavit zeměkouli veškeré atmosféry?“ zvolal jsem s údivem.

„A proč ne?“ odpověděl mister Bailey. „Pojďme dál a uvidíte, že je to docela možné. Svante Engelbrecht je geniální člověk. Rozhodně mi stojí za peníze, které mu platím.“

Což jde skutečně jen a jen o peníze? pomyslel jsem si. Možná, že Nořin otec je chamtivec. Dostává hodně peněz, a proto se i se svou dcerou zaryl do této krtčí díry a nechce se mu vracet se domů. Dcera se souží steskem, ale nechce otce opustit... Není v tomhle celé Nořino drama?

„Zeměkoule bez atmosféry – to by byla katastrofa!“ řekl jsem.

„To ano,“ odpověděl ironicky Bailey. „Lidé se začnou dusit, rostliny zahynou spolu s lidmi, na Zemi padne z hvězdných výšin ledový mráz... ustane život a zeměkoule bude právě takovým mrtvým tělesem jako zledovatělý Měsíc... A to se stane, stane, k čertu!“ vykřikl.

V tu chvíli se mi zdálo, že hovořím se šilencem.

„Vy chcete zahubit lidstvo?“ zeptal jsem se.

„Mně na něm prostě nezáleží. Lidstvo samo spěje k zániku. Konec konců není naše planeta věčná. Já ji k smrti neodsoudil. A není jedno, přijde-li konec dříve nebo později?“

„To rozhodně ne. Lidstvo může žít ještě milióny let. Naše zeměkoule je dosud velmi mladá. Daleko mladší než Mars.“

„Můžete mi zaručit, že lidstvo bude žít ještě milióny let? Stačí, abychom narazili na nějakou bludnou kometu, a bude po zeměkouli.“

„To je ovšem velmi nepravděpodobné.“

„Z vašeho krátkozrakého hlediska pozemského červa. Astronomové mluví jinak. Pozorují obrovské erupce ve všech koutech nekonečného kosmu. A uvažujeme-li v kosmickém měřítku, pak pouze v naší tak zvané galaxii, v malinké uličce vesmíru nazývané Mléčnou drahou, dochází ke srážkám asi tak často, jako ke srážkám automobilů na ulici velkého města.“

„Ovšem pro nás, pozemské červy, se údobí mezi těmito katastrofami rovnají

milionům let... A proč vlastně chcete lidstvo zničit?"

„Už jsem vám řekl, že mi do lidstva nic není. Nechci ho zničit, ale také se nechci vzdát svých plánů na záchranu lidstva.“

„Jakých plánů?"

Mister Bailley neodpověděl.

Kráčeli jsme po břehu divukrásného modrého jezera. Stoupal nad ním sotva viditelný opar. Navzdory všem opatřením se kapalným vzduch trochu odpařoval. Působení teploty zeměkoule a slunce se projevovalo i přes všechny izolační přehradu.

Ve stěně jeskyně se černaly dveře.

„Půjdeme dovnitř," řekl mister Bailley.

Otevřel dveře. Sestoupili jsme mírně klesající chodbou a vešli do jiné jeskyně, daleko menší. Nebylo tu modré jezero, ale jakýsi sklad. Lépe řečeno celé městečko, kde místo domů stály ohromné skříně, rovněž z onoho černého lesklého materiálu. Ulice byly dokonale rovné jako na plánech amerických měst. Bailley otevřel dvířka jedné skříně, vytáhl pomocí jakéhosi mechanismu zásuvku a ukázal mi její obsah. Ležely tam trpytné kuličky, veliké jako vlašské ořechy. Čekal jsem zvědavě na vysvětlení.

„Snad víte," začal Bailley, „že litr vody pohltí při normální teplotě na sedm set litrů čpavkového plynu; při nule stupňů se pak množství pohlcovaného čpavku zvyšuje na tisíc čtyřicet litrů, přičemž se však objem vody téměř nezvětšuje.“

Přikývl jsem: „Plyn se rozkládá do mezer mezi částicemi vody.“

„Přesně tak. Mezery mezi molekulami plynu jsou v poměru k velikosti samotných molekul veliké. Rozložení molekul můžeme přirovnat k rozložení planet ve sluneční soustavě – v poměru ke své velikosti jsou jedna od druhé ohromně vzdáleny. Pokud jste četl Flammariona, pak si jistě pamatujete, co říká o kometách. Kometu, skládající se z rozředěných plynů a zaujímající prostor mnoha set tisíc kubických kilometrů, bylo by možno sméstnat do náprstku, kdyby se tyto plyny zpevnily... A takové náprstky jsou teď před vámi. Moudrému Engelbrechtovi se podařilo přeměnit kapalným vzduch v neobyčejně pevnou hmotu. V jediné této zásuvce je více vzduchu než v tamtom ohromném jezeře. Zkuste jednu kuličku zvednout.“

Pokusil jsem se vyjmout kuličku, ale nešlo to.

„Všechny se navzájem slily," odpověděl jsem.

Bailley se dal do smíchu.

„Kolik váží krychlový metr obyčejného vzduchu v pokoji?" zeptal se.

„Asi jeden kilogram.“

„Kilogram a čtvrt. A tato kulička obsahuje krychlový kilometr vzduchu! Vůz, na němž by byla naložena jen jedna z těchto kuliček, by každý kuň neutáhl.“

Byl jsem ohromen a můj úžas působil Mr. Bailleyovi velké potěšení.

„Ano, Engelbrecht mi stojí za peníze, které mu platím," opakoval. „Teď snad věříte, že zpracovat všechnu vzdušnou surovinu není tak nemožná věc. Dovedu si představit, jaké zděšení ve světě propukne, až se lidé začnou dusit!“

A mister Bailley vztáhl ruku ke trpytným kuličkám a pronesl pateticky:

„Odtud mohu vládnout světu!“

Překvapilo mne, že bezděky téměř přesně opakoval slova Puškinova Lakomého rytíře.

„A co v ní není?" zadeklamoval jsem nahlas.

„Roven démonu,

já odtud panuji vším vesmírem;

když zamanu si, vzrostou paláce...

... Mne poslušno je vše, já ničeho.

Jsem nad vše přání povznesen, jsem kliden.

Vím o své moci a to vědomí mi zcela stačí..." ??

„To jste řekl hezky," poznamenal Bailley, když mne pozorně vyslechl. „Nevěděl jsem, že jste básník.“

„To jsem neřekl já, ale Puškin.“

„Nevadí, je to dobře řečeno. Puškin? Vzpomínám si, byl epigonem našeho Byrona a Waltera Scotta. Ten konec však by měl být jiný. Mně nestačí jen vědomí moci. Já jsem kapitalista, obchodník. Musím obchodovat a také obchoduji... Obchodník se vzduchem! Chachacha! To je nápad, co?"

„S kým obchodujete?" zeptal jsem se.

„A s kým bych tak měl obchodovat?" vzkypěl neočekávaně mister Bailley. „Snad ne s vaším státním obchodem?"

„Tedy se zahraničím? Neřekl bych, že je to právě zákonné. Usadil jste se na našem sovětském území..."

„A zpracovávám váš skvělý ruský vzduch, porušuji monopol zahraničního obchodu a tak dále, a tak dále. Já budu obchodovat s Anglií, Německem, Francií,

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

nashromáždím kapitál, a vy mi ho vezmete, co? já pojedu do Anglie, a vy tam uděláte revoluci o došlápnete si na mne a na můj kapitál, co?" hovořil mister Bailey se stále rostoucím hněvem. „Ne! Dost! Celý svět jste obrátili vzhůru nohama. Není na zeměkouli koutku, kde by nehrozilo rudé nebezpečí. Mohl bych vám pořádně zatopit. Neznáte ještě všechny mé zásoby. Ale už mne to nebaví. Chci obchodovat v klidu a s jistotou.“

„Pak by snad bylo lepší, kdybyste odletěl na Měsíc,“ řekl jsem ironicky.

„To také ano! Na tom není nic směšného. Měsíc je příliš malý, aby si udržel atmosféru, ale já si mohu vybudovat sídliště pod jeho povrchem. Nedostatkem vzduchu trpět nebudeme. A pro meziplanetární let mám něco lepšího, než dosud známé rakety.“

„To myslíte vážně?“ zeptal jsem se s nechápavým pohledem.

„Naprosto vážně.“

„Tak vy si otevřete obchod se vzduchem? Ale vždyť jste říkal, že už obchodujete?“

„Ano, obchoduji. A velmi úspěšně.“

„A mohu vědět s kým?“

„S Maršem,“ odpověděl. „Ano, s obyvateli planety Mars. Je to velmi výhodné odbytiště vzduchu, jistě víte, že na Marsu je tlak dvanáctkrát nižší než u nás. Ubozí Martané trpí nedostatkem vzduchu. A proto platí za toto zboží velmi dobře.“

Šílenec! pomyslel jsem si. To tu ještě scházelo!

„A to k vám létají sami, nebo tam vysíláte svého obchodního zástupce?“

„Proč? vystřeluji na Mars zvláštním dělem tyhle náboje, které se tam při výbuchu mění ve vzduch. A Martané mi právě tak posílají na oplátku svůj produkt, il'.“

„Il? Co je to?“

„Radioaktivní prvek, obsahující obrovskou energii. Touto energií jsou poháněny všechny mé stroje, pomocí této energie vystřeluje dělo náboje až na Mars. Il může poskytnout energii i pro raketu, v níž poletím na měsíc.“

„Proč si však Martané nepřiletí pro vzduch sami? Mars je starší planeta a Martané nás určitě v technice předstihli.“

„Ano, předstihli. Mají však velmi slabý organismus. Už před šesti sty lety se pokoušeli o meziplanetární lety. Pokaždé však přitom zahynuli, protože nemohli vydržet obtíže této cesty. V době letu jsou těla ve stavu bez tíže. Tento stav měl škodlivý vliv na jejich krevní oběh a všechny životní funkce. A odvážní cestovatelé stále hynuli: jedni na cestě, druzí hned po návratu na Mars. Dali té nemoci jméno levitace, tak nějak se to dá přeložit do naší řeči.“

„Jak jste se to všechno dověděl a jak jste s nimi navázal spojení?“

Mister Bailey se zamračil.

„Dost na tom, co jsem vám řekl. Nevěříte-li mi, ukáži vám il. Ostatně jste jednou byl sám svědkem toho, jak jsem málem zahynul v močálu, když jsem si šel vyzvednout martanskou zásilku.“

Bylo to všechno tak neobyčejné, že jsem Baileyovi nemohl uvěřit, a uváděl jsem další námitky:

„Taková zásilka přece musí proletět vzdušným obalem Země, a při tom by se musela rozžhavit a změnit v páru jako úlomek bolidu!“

„Sám jste přece řekl, že martanská technika je jistě dále než naše. Jejich střely mají rychlostní regulátory. Martanští inženýři je řídí rádiem.“

Chtěl jsem Mr. Baileyovi položit ještě několik otázek, on však zamkl skříň a řekl:

„Pojďme dále. Ukáži vám ještě jednu zajímavou a pro vás poučnou věc.“

Zavedl mne k malým úzkým dveřím. Když jsme se jimi protáhli, ocitli jsme se ve slabě osvětlené chodbě.

„Ještě jednu otázku,“ řekl jsem, „proč jste postavil svou továrnu v Jakutsku?“

„Protože je to pro mou výrobu výhodné. Je tu pól chladu.“

„Uprostřed Grónska však není o nic tepleji – dokonce ani v létě tam teplota nevystoupí výš než na třicet stupňů pod nulou.“

„To se jen zdá, že je to stejně výhodné. Kdyby tam však začaly pracovat mé ventilátory, stočily by se tam teplé vzdušné proudy z jihu a značně by oteplily ovzduší. Vlastně teď už pro mne není teplota okolního vzduchu tak důležitá. Bylo to důležité počátku. Dnes je situace taková, že bych mohl dosáhnout chladu kosmického prostoru i na rovníku – ovšem ve svém podzemním městečku. Kromě toho trčí v Grónsku američtí meteorologové, kteří studují vlast cyklonů. Potřeboval jsem se dostat do takového zapadlého kouta, kde by mi nikdo nepřekážel, dokud nezačnu s výrobou. Teď se lidí nebojím, teď ať se lidé bojí mne. Běda těm, kdo půjdou po větru!... Ostatně neřekl jsem vám ještě jednu novinku. Už vás nehledají a vaše výprava se brzy vydá na cestu. Čekají jen na příjezd vašeho nástupce. Mohu vás ujistit, že výprava zahyne do posledního muže. Začíná zima. Vyvolám

takovou bouři, že účastníci výpravy pomrzou, aniž by urazili polovinu cesty od Verchojansku ke mně.“

„Vláda vyšle příští léto novou výpravu. Na pokoji vás nenechají,“ řekl jsem.

„Tím hůře pro ně,“ odpověděl Bailley a otevřel dveře.

Vstoupili jsme do obrovské kruhové jeskyně, jen slabě osvětlené. Mister Bailley otočil vypínačem a jeskyni zalilo jasné světlo. Naskytla se mi ohromující podívaná.

Se stropů visely stalaktity a se země se zvedaly stalagmity nejbizarnějších tvarů. Na stropě zářily hranoly horského křišťálu. Vřetenové sloupy jako v buddhistickém chrámu, podivné usazeniny na stěnách a závěsy v koutech dodávaly jeskyni fantastický ráz.

Přímo přede mnou stál uprostřed jeskyně obrovitý mamut.

Jeho chobot byl natažen kupředu, jako by se tento obr chystal zatroubit výzvu k boji. Ohromné nohy – silnější než já v pase – byly široce rozkročeny, hlava sehnuta. Celá ta mohutná mamutí hora se trpytila jako pokrytá sklem. Kolem mamuta byli menší zástupci živočišného světa: hnědí a lední medvědi, vlci, lišky, soboli, hranostajové... Celý ledový zvěřinec!

Na výstupcích skal seděli trpytní ptáci – sova sněžná, husy, kachny, vrány. A podél stěn stáli... dvounozí zástupci připolárních a polárních krajín: jakutové, Samojedí, vogulové, Čukčové, všichni v národních krojích, ozbrojeni oštěpy, luky a pastmi na zvěř vlastní výroby. Někteří zaujíмали loveckou pozici, jiní drželi v rukou rybářské harpuny nebo vesla. Leželo tu i domácí nářadí a lovecké potřeby.

Bylo to celé muzeum, neobyčejně bohaté a pestré.

A všechny exponáty pokrývala průzračná vrstva, trpytící se jako sklo, skrze níž bylo vidět i ty nejmenší podrobnosti.

„Úžasné!“ řekl jsem.

Mister Bailley se samolibě ušklíbl.

„Vaši vědci se teprve chystají vytvořit ledové muzeum, a já už je mám. Víte, že věčný led uchová tělo naprosto nedotčené. Ten mamut, kterého jsme vykopali, ležel ve zmrzlé zemi nejednu tisícovku let, a jeho maso je tak čerstvé, že by se dalo upéci a sníst. Naši psi žrali – jak by se to rusky řeklo – mamutinu s velkou chutí.“

„Tady však nejsou jen vykopaná zvířata, ale i medvědi, lišky... A co ti lidé?“

„Sbíral jsem pochopitelně i živé exempláře.“

„Živé lidi?“

„A proč ne? Co na tom? Dříve či později by každého z nich roztrhal medvěd, nebo by prostě zemřeli přirozenou smrtí a zašli by beze stopy, jako zajde zvíře.“

Avšak osud těch, kteří se dostali do mého muzea, je báječný. Mráz je na věky uchová právě tak, jako se uchovaly egyptské mumie. Stali se nesmrtelnými.“

„Pro koho? Kdo je vidí?“

„Vy, já, copak to není jedno? Nehodlám ze svého muzea udělat pomocné studijní zařízení a někomu je odkázat. Je to můj koníček, má zábava. Práce přece není všechno! Člověk se musí nějak bavit!“

„A proto jste... zabíjel lidi?“

„Nejsem první, kdo řekl, že lov na lidi je nejzajímavějším druhem lovu... Ostatně nemyslete si, že bych se snad speciálně zabýval lovem dvounohé zvěře. To ne! Tady jsou jen ti, kteří byli tak neopatrni a potulovali se v blízkosti mého městečka. O něm nesmí nikdo vědět. A ti, kdo šli po větru, už se zpátky nevraceli.“

„To však není vše,“ pokračoval po chvíli. „Ukáži vám ještě jedno oddělení svého muzea. Pojďme!“

Přešli jsme do vedlejší jeskyně, která byla značně menší. Podél stěn stály postavy lidí, trpytící se jako sklo.

„Tady se podívejte,“ ukázal na postavy mister Bailley. „Takový osud stihl ty, kdož se pokusili odtud utéci. Vidíte tento podstavec? Byl připraven pro vás.“ Rozsvítil silnou lampu a postavy zalilo jasné světlo. Pohlédl jsem na ně pozorněji a zachvěl jsem se. Byly to mrtvolky lidí, pokryté tenkým sklem nebo nějakou jinou průzračnou hmotou.

„Zmrazím je a pak je poliji vodou, která se okamžitě změní v led. Tak tady teď mohou stát až do soudného dne... Je to velmi poučná podívaná, není-liž pravda? Ukazuji tyto mumie všem, kdož se poprvé provinili, a mívá to velmi blahodárny účinek. Viníky přechází veškerá chuť porušovat zákony, které jsem stanovil... A pracovníky, pochopitelně, potřebuji. Zvláště kvalifikované...“

Napočítal jsem jedenáct mrtvol. Pět byli Jakuti, tři zřejmě cizinci, ostatní vypadali na sibiřské lovce. Tenkou vrstvou ledu jsem si je mohl důkladně prohlédnout. Mrtví byli oblečení tak, jak je zastihla smrt. Jejich tváře byly většinou klidné, jen jedinému Jakutovi ztrnul na rtech hrůzný úsměv.

„Jak se vám líbí můj panteon?“ zeptal se Bailley.
„Odporná podívaná,“ odpověděl jsem. „Musíte si být dokonale jist, že vás nestihne trest, když uschovááte tyto důkazy svých zločinů.“
„Což jste ještě neztratil víru v odplatu?“ ušklíbl se Bailley ironicky. „Nu, říká se, že tato iluze ulehčuje život. Musíme se však vrátit.“

XI. ZAJATCI PODZEMNÍHO MĚSTEČKA

Vrátil jsem se z naší procházky úplně rozlámaný a zdrcený. A to mi Bailley ještě neukázal všechno! Neviděl jsem stroje ani smrtonosná obranná děla, neviděl jsem účinky „ilu“... Ale i to, co jsem viděl, úplně stačilo připravit člověka o klid. Ukázalo se, že Bailley je silnější a hroznější, než jsem si myslel. Boj s ním musel být mimořádně těžký. A jeho šílená činnost ohrožovala celé lidstvo. On sám pro mne zůstal záhadou. Jeho obchodní činnost nemohla sledovat pouze zisky. Ostatně nač by bylo celé to nepřeborné bohatství člověku, který se postavil mimo lidskou společnost, a nejen to, dokonce odsoudil celé lidstvo, veškerý život na Zemi ke strašné záhubě? To mohl udělat pouze šílenec. Možná, že Bailley do sebe vsál všechnu zlobu kapitalistů, odsouzených dějinami, a rozhodl se jako Samson zahynout spolu se svými nepřáteli? Nesmysl! Lidé jeho třídy nikterak nespěchají umřít, pokud jsou zdraví.

Vešel jsem do laboratoře. Když mne Nora spatřila, pokynula mi vesele hlavou a ruměnce na tvářích jí maličko ztemněly. Sklonila hlavu ke zkumavce.

„Miss Engelbrechtová,“ řekl jsem dosti slavnostně, „dovolte, abych vám poděkoval...“

„Za dobrý posudek? To nestojí za řeč. Zasloužil jste si to. Když příliš nemudrujete, jste výborný pracovník... Jenom tak moc nezastrkujte zátky na nádobách s kapalným vzduchem a ne...“

„Stojí to za řeč!“ přerušil jsem ji zprudka. „Zachránila jste mi život.“

Nora se na mne podívala udiveně, ba polekaně.

„Žertujete?“

„Ani dost málo. Hrozila mi smrt za pokus o útěk.“

„Smrt? Nemyslela jsem, že je to tak vážné, jinak bych byla ještě víc... Ale kdo vám hrozil smrtí? Snad ne...“

„Ano, mister Bailley. Ó, ten nezná slitování s těmi, kdo se nepodřídí jeho vůli.“

Už jste někdy viděla ten hrozný panteon?“

Nora zavrtěla hlavou. Vyprávěl jsem jí tedy o své procházce podzemním městečkem a o všem, co jsem se od obchodníka se vzduchem dověděl.

K mému údivu mne Nora vyslechla s velkým zájmem. Zřejmě mnohé z toho slyšela poprvé. Čím dál jsem hovořil, tím více se mračila. Odív vystrídala nedůvěra a nedůvěru rozhořčení.

Když jsem skončil, pozvedl jsem číši s kapalným vzduchem a řekl:

„V této nádobě vyrábíme pro lidstvo nápoj smrti. Můj život byl zachován pouze proto, abych napomáhal záhubě jiných, záhubě naší nádherné Země, se vším, co na ní žije. Nevím, mám-li se radovat ze své záchrany, nebo... sám tuto číši vypít?“

Zazvonění telefonu přerušilo můj patetický projev. Nora rychle zvedla sluchátko.

„Haló... Ano... Mister Klimenko, mister Bailley vás chce k telefonu.“

Přistoupil jsem k aparátu.

„Ano, to jsem já... Ne... ano.“

„Stalo se něco?“ zeptala se Nora, když jsem zavěsil.

„Ale – mister Bailley se zkrátka opozdil. Zapomněl mi totiž říci, abych vám nevyprávěl o tom, co jsem viděl a slyšel!“

„A co jste řekl?“

„Ze jsem s vámi ještě o ničem nemluvil a mluvit nebudu.“

Nora s úlevou vydechla.

Pak vzala číši s kapalným vzduchem, kterou jsem předtím držel v ruce, podívala se zamyšleně na modrou kapalinu, a najednou hodila pohár na zem. Sklo se rozbilo. Kapalným vzduchem se vyli a pod vlivem tepla se začal se sykotem rychle vypařovat. Za chvíli se na podlaze válely jen střepy.

Výborně! pomyslel jsem si. Teď mám spojení!

Nora se mi zkoumavě podívala do očí.

„Řekl jste mi všechno?“

„Všechno,“ odpověděl jsem, ale najednou jsem zrozpačitěl. Vzpomněl jsem si totiž na plány Mr. Bailleye s naší svatbou. Nechtěl jsem se o tom Noře zmiňovat; všimla si však mých rozpaků.

„Vy něco tajíte. Neřekl jste mi všechno!“

„Jsou to jen maličkosti, které s tím nemají co dělat.“

„Nelžete! Kvůli maličkostem byste nebyl tak rozpačitý.“

Byl jsem ve velké tísní, a tu jsem se rozhodl přejít z obrany do útoku.

„A vy mi říkáte všechno? Pamatujete se na náš rozhovor, jak jsem se vás dotkl... Promiňte, že to připomínám. Tehdy jste mi jen řekla: Vy nic nevíte. Ale proč jste mi sama nevysvětlila všechno, co nevím?“

Ted zase byla v rozpacích Nora.

„Jsou věci, o kterých se těžko hovoří...“

„Tím zároveň omlouváte mé mlčení.“

„Ne, neomlouvám. Vy jste mne nenechal domluvit. Jsou věci, o kterých se těžko hovoří. Bývají však okolnosti, kdy už nelze déle mlčet. A pak se musí mluvit o všem, ať je to jakkoli těžké.“

„Povíte mi to?“

„Ano, nebudete-li ani vy přede mnou nic tajit.“

Chytil jsem se do vlastních tenat. Obchod byl uzavřen a musel jsem vydat své tajemství. Přece jen jsem se však snažil zmírnit Bailleyův cynismus.

„Bailley řekl, že mám kámen místo srdce, když jsem se rozhodl utéci a dal přednost volnosti před společností takové dívky, jako jste vy.“

Nora se zpočátku usmívala. Znělo to jako poklona. Byla však chytrá a brzy si správně vysvětlila, co se za touto poklonou skrývá. Její obočí se zachmuřilo.

„Musím být Mr. Bailleyovi vděčná, že mne tak vysoko ocenil,“ řekla. „Bohužel se na všechno dívá jen z obchodního hlediska. Byly doby, kdy se o mou společnost ucházel sám. I tehdy se mi zdálo, že ho k tomu nevede láska, ale vypočítavost... Viděl, že se mi stýská, že mne to táhne k lidem. Otec je zavalen prací. Má mne velmi rád, ale... vědu, zdá se, miluje ještě víc,“ řekla poněkud hořce a žárlivě Nora. „Můj stesk překážel práci. A mister Bailley... Chápete? Požádal mne o ruku.“

„A vy?“ vyhrkl jsem.

„Pochopitelně jsem rozhodně odmítla,“ odpověděla Nora.

Nemohl jsem zadržet povzdech úlevy.

„Nevěděla jsem tehdy nic o jeho záležitostech a málo jsem se o ně zajímala.

Prostě se mi nelíbil. Dlouho neztrácel naději, že mne přece jen nachytá na své milióny, ale když jsem mu rozhodně řekla, že odejdu, nepřestane-li mne obtěžovat svými návrhy, nechal toho. Polekal se a dal slovo, že na mne zapomene... A teď si zřejmě vymyslel novou variantu dřívějšího plánu, jenže přitom chce zabít dvě mouchy jednou ranou. Jednoduše řečeno, chtěl by nás oženit. Je to tak?“

Zrudl jsem až po uši. Nora se rozesmála. Ten smích mne potěšil. Znamenalo to, že jí tentokrát plány Mr. Bailleye nejsou tak nepříjemné! Vzápětí mne však zchladila. Nebo to byla jen ženská lest? Po očku se na mne podívala, a pak s ledovou tváří prohlásila:

„Ovšem že mne ani nenapadne, abych si vás brala, mister Klimenko.“

„A koho tedy?“ zeptal jsem se stísněně. „Promiňte – to mi uklouzlo. Takové otázky se nedávají... Ale dnes nic neděláme!“ rozhodl jsem se převést rozhovor na jiné téma.

„Máte pravdu,“ přisvědčila Nora. Zvedla druhou číši se vzduchem a vylila kapalinu na stůl.

Stalo se to tak rychle, že jsem nestačil ucuknout rukou. Část kapalného vzduchu mi stříkla na prsty, odpařující se vzduch zasyčel. Cítil jsem, jak to pálí.

„Bože! Co jsem to provedla!“ vykřikla Nora. „Odpusťte!“

Přiskočila k lécárničce, vyňala mast proti spáleninám, vatou a obvaz a začala mi obvazovat ruku.

Její tvář prozrazovala tolik skutečné lítosti a pečovala o mne tak pozorně, že se mi dostalo plného zadostiučinění.

Dveře sousední pracovny se otevřely a na prahu se objevil Nořin otec.

„Tak co je, Noro? Hotovo?“ zeptal se.

„Nestačili jsme to,“ odpověděla Nora. „Mister Klimenko si popálil ruku.“

„Není to nic vážného?“ staral se vědec.

„Maličkost,“ pospíšil jsem si s odpovědí.

„Musíte být opatrný,“ napomenul mne Engelbrecht. „Tak já čekám!“

Dveře se zavřely.

Ruka byla obvázána, usedli jsme ke stolu. Nora si povzdechla.

„Rozhodla jsem se, že už nebudu pracovat,“ řekla, „ale otec to chce. On to potřebuje...“

„A ví váš otec pravdu o Mr. Bailleyovi?“

„To bych teď sama ráda věděla. Chci si s otcem promluvit a na všechno se ho zeptat... Když jsme se vypravovali na tu nešťastnou expedici, řekl mi, že jdeme prozkoumat velikou severní cestu. Vylodili jsme se nedaleko ústí řeky Jany. Namluvili nám tehdy, že letci, kteří byli na našem ledoborci, zjistili, že další cesta na východ je zatarasena ledem. Museli jsme přezimovat. Z lodi byl vyložen všechn náklad. Bylo ho velmi mnoho, mnohem více, než bylo k přezimování

potřeba. Viděla jsem hromady velkých beden. Ale nevím, co v nich bylo. Utábořili jsme se. Část posádky byla ještě na ledoborci. Zůstali tam i dva profesori, kteří se účastnili naší výpravy. Jeden byl inženýr pro spojovací techniku a druhý byl astronom...

„K čemu potřebovali na polární výpravě astronoma?“

„Nevím. Ti dva profesori se ještě za plavby dostali do jakéhosi sporu s Mr. Bailleyem. Drželi se stranou a občas se po koutech tiše domlouvali. Jednoho rána, když jsem vyšla ze svého stanu, abych pomohla při vybalování, spatřila jsem, že loď už tam není. Řekli mi, že ji vítr v noci zanesl na oceán i s oběma profesory. Astronomovu mrtvolu našli pak vyhozenou na břeh a inženýr pro spojovací techniku zahynul zřejmě s lodí. Velmi jsem se divila. Tu noc nebyla bouře. Zeptala jsem se na to Mr. Bailleye, ale ten mi se smíchem – dokázal se tomu smát! – řekl, že jsem tvrdě spala, a proto jsem bouři neslyšela. Ale moře je úplně klidné, namítla jsem a ukázala na oceán. V tomto ročním období nebývají velké vlny, odpověděl mi. Plovoucí kry zmenšují vlnobití. Byl však silný vítr, utrhl ledoborec z kotvy a odnesl jej na moře.“

Eleonora se odmlčela, zapsala cosi do sešitu a pozorovala odměrku, stojící na váze. Pak pokračovala:

„Ještě jedna věc mi byla divná. Z lodi byla na břeh vyložena dvě velká nákladní letadla. K přezimování jsme je nepotřebovali. Řekli mi tehdy, že mají dopravit všechna naše zavazadla do vnitrozemí. A brzy začala kamsi odvážet bednu po bedně. Otec mi vysvětlil, že Mr. Bailley změnil plán. Protože loď byla zničena, rozhodl se zahájit geologický průzkum na pevnině. Doprava pokračovala, i když nastala zima. Část nákladu byla přepravena na automobilech, opatřených lyžemi. Trvalo to několik měsíců a zahynulo přitom několik námořníků. Místo nich jsme přijímali Jakuty, kteří občas narazili na náš tábor. Vcelku to však bylo úplně opuštěné místo a pracovali jsme nerušeně, daleko od zvědavých pohledů. Konečně jsme s otcem přiletěli do nového tábora. Byl v úplně pusté hornaté krajině. Ve zmrzlé zemi se jako krtci ryly vrtací stroje. Rozumím strojům málo, ale zářela mne jejich mohutnost. Kdybyste viděl, jak ty skvělé stroje pracovaly!... Čas od času sem letadla přivážela nové stroje a materiál. Mister Bailley měl zřejmě spojení s vnějším světem. Stavba podzemního městečka pokračovala pohádkovou rychlostí.“

To všechno nenasvědčovalo geologickému průzkumu. Mister Bailley mi však vysvětlil, že našel uranovou rudu a bude těžit radium. Kromě toho se rozhodl dobývat ze vzduchu dusík a vyrábět kapalným vzduchem. Konec konců mne naprosto nezajímalo, čím se mister Bailley zabývá. Už od útlého mládí jsem pomáhala otci v jeho vědecké práci a nejednou jsem s ním kočovala od města k městu. Nebála jsem se těch cest. Ale v takové díře jsem ještě nikdy žít nemusela. Otec měl nádherné nabídky od solidních firem. Zeptala jsem se proto, co ho vedlo k tomu, aby přijal právě Bailleyovu nabídku. Odpověděl, že mu mister Bailley nabídl za rok práce sto tisíc liber sterlingů. Celé jmění! Chci zabezpečit svou budoucnost, řekl mi otec. Uplynul rok, ale otec pracoval u Bailleye dál. Jednou jsem se zeptala, zda bychom se už neměli vrátit domů. Otec trochu zrozpačitěl a odpověděl mi, že má teď moc práce (v té době dělal pokusy s přeměnou kyslíku a vodíku za pomoci elektrického proudu) a nechce od ní odejít. Tady jsou skvělé laboratoře a takový klid, jaký nenajdeš na celém světě. Dobře se tu pracuje, řekl mi, jako by se omlouval. Byla jsem poněkud rozladěna. Tehdy mi otec navrhl, že jestli chci, mohu odjet sama a bydlet u tety... Moje matka zemřela, ještě když jsem byla malá... Nechtěla jsem otce opustit, a tak jsem zůstala v podzemním městečku.“

„Co však vedlo vašeho otce k tomu, aby tu zůstal? Velký plat?“

„Nemyslete si, že je otec chamtivý,“ odpověděla Nora rychle. „Nikdo neodmítne velké peníze, když se mu samy hrnou do rukou. Ale jen pro peníze by tu nezůstal.“

„Tak proč tedy zrozpačitěl, když jste se ho ptala, jestli už odtud brzy odjedete?“

„Nevím. Možná proto, že dal přednost vědě před mými zájmy. Tak aspoň jsem si to tehdy vykládala. Ovšem teď po tom, co jsem slyšela od vás, myslím, že můj otec... nezůstal u Mr. Bailleye zcela dobrovolně. Nebo... Ale o tom nechci ani uvažovat... Musím si ve všem zjednat jasno. Pohovořím si s otcem.“

„A když se ukáže, že mister Bailley drží vašeho otce v zajetí?“

Nořina tvář zprísňela a pohled jí ztvrdl.

„Pak... Pak budu bojovat, a vy mi pomůžete!“

Podal jsem jí zdravou ruku. Nora ji stiskla.

„Tak co dělá tvá práce, Noro?“ ozvalo se opět.

„Už to bude,“ odpověděla dívka a chopila se nádobe.

„A víte co,“ řekl jsem, když se zavřely dveře Engelbrechtovy pracovny.

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

„Přestaňte rozbíjet nádoby a vylévat kapalný vzduch. To je klukovina. Budeme pracovat jako dřív. Nesmíme u nikoho vzbudit ani to nejmenší podezření.“

Nora mlčky přikývla a pustila se do práce.

Tu noc jsem spal ve svém pokoji sám. Nikola tu nebyl. Bailley se zřejmě rozhodl, že nás odloučí. Byla to pro mne veliká rána. Už jsem si na Jakuta zvykl, dokonce jsem si ho oblíbil. Mimo to jsem ho potřeboval pro své plány. Dříve či později musí boj mezi mnou a Bailleyem nabýt otevřených forem. Ani na chvíli jsem neupustil od svého rozhodnutí, že odtud uteču, nebo aspoň upozorním naši vládu na hrozící nebezpečí.

Třetí den večer se Nikola objevil. Měl dobrou náladu jako vždy a byl dětsky klidný. Tvrdá příroda ho zocelila a zvykl si snadno překonávat nepřízeň osudu.

„Nikolo!“ uvítal jsem ho radostně.

„Buď zdrav, soudruh!“ odpověděl. Usedl se zkrříženými nohama na zem a začal zpívat, pokyvuje hlavou: „Nikola seděl o chlebu a vodě, ale ne ke škodě. Nikola málo jed a píval, hodně zpíval.“

„Nikolo, ty umíš dokonce rýmovat!“ podivil jsem se.

„Nevím,“ odpověděl. „Moje děti se ve škole učí, písně umějí. Já slyšel.“

„Nu a co je s Ivanem?“

„Živ Ivan. Se mnou seděl. Na práci šel.“

Bailley se zřejmě domníval, že moji spoluviníci si větší trest nezaslouží. Nebo si je spíše uchovával jako pracovní sílu.

„Je to s námi zlé, Nikolo,“ řekl jsem. „Už se mnou neutečeš, co?“

„Moc vítr překážel. To nic. Jestli utečeš, i já s tebou.“

XII. NOVÝ ZNÁMÝ

Bailley si zřejmě myslel, že lekce, kterou mi udělil, a podívaná na jeho strašidelný panteon mi definitivně vyhnaly z hlavy myšlenky na útěk a smířily mne se situací. Rozhodně však mi poskytl po naší procházce větší volnost. Měl jsem přístup i do oněch částí městečka, kam jsem předtím nesměl. Jen do strojovny a zbrojního skladu, kde byla uschována děla, se mi nepodařilo proniknout. Zato jsem navázal novou prospěšnou známost – s radiistou.

Byl to dosti obstarožní skot, hovořící slušně německy. Kdysi pracoval v Německu v továrně na radiopřístroje. Mister Luce byl proti všem představám o Angličanech dosti hovorný, a to se mi hodilo. Navíc se ukázalo, že je náruživý šachista, a protože jsem byl hráčem první třídy, vzal si za svůj životní cíl porazit mne, i když hrál mnohem hůř.

Šachy nás velmi sblížily. Večer co večer, když zrovna neměl službu, přicházel Luce se svými litinovými figurkami, znázorňujícími anglického krále a královnu, důstojníky, podobné Donu Quijotovi, a pěšce, kteří vypadali jako středověcí lancknechti.

Luce se brzy dostával do varu a jeho pěšci klapali po dřevěné desce tak zvučně, jako by skuteční lancknechti přecházeli přes most. Přitom ustavičně mluvil:

„Pěchoto, vpřed!... Vy tak? Tak my takhle!“

Úmyslně jsem se nad jeho tahy zamýšlel, a mezitím jsem mu kladl otázky.

Systematicky jsem z něho vytahoval všechno, co jsem potřeboval vědět a co mne zajímalo. Tak jsem se dověděl, že Mr. Luce je úplně osamělý starý mládenec. Domů ho to netáhne a žije u Bailleye ze své vůle – zřejmě se dal natchytat na dobrý plat a neomezenou možnost polykat džin, jehož byl velkým ctitelem.

„Kde je hodně džinu, tam je má vlast,“ říkával Luce. „Ale já umím pít! V práci jsem vždy střízlivý jako rybička.“

Zapamatoval jsem si tuto novou okolnost a v mém pokoji se vždy před Luceovým příchodem objevila láhev džinu, kterou mi ochotně vydával vedoucí bufetu.

Bailley podle svých obchodnických představ považoval za nutné uspokojit pokud možno všechna přání dobrovolných i nedobrovolných pracovníků, aby v nich utlumil stesk po svobodě a nespokojenost.

Abych dosáhl svého cíle, rozhodl jsem se dokonce obětovat i prestiž hráče první třídy. Občas jsem vždy s Lucem prohrál poslední partii. Když mu džin a opojení z vítězství nadobro rozvázaly jazyk, kladl jsem mu nejdůležitější otázky.

Připouštím, že to vzhledem k Luceovi nebyla docela čestná hra. Ale což se mnou Bailley jednal čestně? Řekl jsem si, že v boji s ním je každý prostředek dobrý. Byl to vojenský průzkum, odpovídající daným podmínkám a situaci. Mé úkoly byly důležitější než morálka přátelských vztahů.

„Tak copak dnes říká rádio, mister Luce?“ ptával jsem se zívaje.

A mister Luce mi vyprávěl, co je nového. Tak jsem se dozvěděl, že byl místo mne pověřen vedením výpravy můj přítel, mladý vědec Širjajev. Ačkoliv už začala

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

zima, vydala se výprava na cestu. Avšak sněhové vánice a vítr, dosahující síly deseti balů, donutily expedici vrátit se do Verchojansku. Když to ohlásili na ústředí, dostali příkaz odložit výpravu do jara a zahájit zatím meteorologická pozorování na místě.

Tato zpráva mne potěšila a zarmoutila zároveň. Širjajev byl obezřetnější než já, nechtěl riskovat život svůj i svých druhů, a tak se vyhnul osudu, který mu chystal Bailley. Teď už jsem však nemohl do jara očekávat pomoc zvenčí. Ostatně je to tak dokonce lepší, uklidňoval jsem sám sebe. Bailley zničí každého, kdo se neopatrně přiblíží k jeho podzemnímu panství. Do boje s ním musí být zasazeny síly celého státu...

Bylo však nezbytně nutné upozornit vládu, aby k tomuto úkolu přistoupila s veškerou vážností, jinak mohl skončit neúspěchem. Nu, možná, že se mi během zimy podaří navázat nějak spojení s vnějším světem.

Ozbrojil jsem se trpělivostí a pokračoval jsem dál ve své špionážní činnosti. S Luce jsem byli stále větší přátelé. A jednou mi ve slabé chvílce poodhalil tajemství Arcticu. Luce byl jedním z mála, kdo je znali, i když Bailley ani jemu neřekl celou pravdu o svých záměrech. Podle Luceových slov byl Arctic plnou parou vypuštěn na otevřené moře, na sever, aby to vypadalo, jako že ztroskotal. Bailley ani neměl v úmyslu jít dál na východ. Chtěl prostě posbírat ve vašem SSSR nějaké užitečné nerosty bez tahačky se všelijakými koncesními úřady.

„Ó, copak mister Bailley, ten je náramně chytrý!“ prohlásil Luce téměř s nadšením. „Obchodník! A co taky chcete? U vás leží bohatství ladem jako pes na slunci, a on z toho dělá peníze. Hezky vás mister Bailley napálil!“ Luce se zachechtal. „Strojmistr zatopil, kormidelník upevnil kormidelní kolo, a fjuúú! Když už plul Arctic plnou parou, seskočili ti, co na něm zůstali, do motorového člunu, vrátili se na břeh, a loď jela dál sama. Chytré, což?“

„Na palubě nezůstal nikdo?“ zeptal jsem se.

„Nikdo,“ prohlásil Luce.

Nechtěl jsem vzbudit jeho podezření, a proto jsem se ho na osud dvou zmizelých profesorů nevyptával. Po jistém váhání jsem se však přece rozhodl položit mu opatrnou otázku:

„A všechno to dopadlo dobře, beze ztrát?“

„Několik lidí zahynulo cestou od břehu sem a ještě na břehu jsme ztratili dva profesory. Říkalo se, že odešli na lov a nevrátili se.“

„A hledali jste je?“

„Myslím, že ano. Tenkrát jsme se o to moc nestarali. Všichni měli práce nad hlavu. Blížila se zima.“

Buď mi Luce nechtěl všechno říci, nebo sám mnohé nevěděl. Rozhodně však jsem se na něho nemohl spoléhat. K sovětské vládě měl zřejmě nepřátelský postoj. Byl to typický služebník. Jeho ideálem bylo dostávat dobrý plat, pít džin a našetřit si peníze, aby si, až se vrátí domů, mohl koupit domek a žít bez práce, z renty. Jednou jsem mu řekl, že mne velmi zajímá rádio, ale že jsem bohužel neměl možnost seznámit se blíž s tímto pozoruhodným vynálezem.

„To je velmi jednoduché,“ odpověděl Luce. „Přijďte ke mně na stanici, nejlépe až budu mít noční službu, a já vám to ukážu.“

Využil jsem tohoto pozvání a navštívil jsem ho.

S jakým vzrušením jsem po několikaměsíční přestávce poslouchal hlasatele Kominternu! Rozhlasové noviny... Poslední zprávy...

„A nyní si, soudruzi, poslechněte, jakou zimu předpovídají naši meteorologové.“

Můžeme potěšit ty, kdo jezdí v zimě na chatu. Rozhodně tam nebudete mrznout.

Vědci slibují, že zima bude letos mírná, dokonce mnohem mírnější než loni...”

Bodejť by ne! pomyslel jsem si. Ventilátory Mr. Bailleye vytvářejí svůj Golfský proud. Teplé vzdušné pasáty směřují od rovníku k severní polokouli a zvyšují teplotu.

„Zato však na jihu Afriky, v Jižní Americe a v Austrálii lze pozorovat značné ochlazení...” pokračoval hlasatel.

Vydechly ledové pustiny jižního pólu, odpověděl jsem mu v duchu. Ach, kdybych tak na něho mohl odtud, přes ty tisíce kilometrů zavolat, že není proč radovat se z mírné zimy, že lidstvu hrozí strašné nebezpečí!

„...A nyní si poslechneme trochu hudby. Rozhlasový orchestr zahraje Boccheriniho Menuet.“

Zazněl lehký půvabný menuet. Z té hudby mi však bylo ještě hůře. Tam plyne život svým tempem. Lidé pracují, baví se, žijí jako jindy a netuší, jaké neštěstí nad nimi visí.

Sňal jsem si sluchátka s uší. Luce byl zaměstnán příjmem, zapisoval depeši a převáděl rychle tečky a čárky morseovky na písmena. Každé ráno odnášeli tyto depeše Mr. Bailleyovi.

Konečně toho nechal a zeptal se mne, aniž sejmul sluchátka:

„Zajímavé?“

„Ano. Jenomže přijímač jsem poslouchal i doma. Rád bych věděl, jak se to dělá, když se nejen poslouchá, ale i vysílá. Máte tu vysílačku?“

Možná, že jsem byl příliš úzkostlivý a opatrný, zdálo se mi však, že se v Luceově tváři objevilo jakési podezření.

„Chcete poslat pozdrav příbuzným a známým?“ zeptal se mne s úsměvem. „Ano, máme vysílačku, ale nepoužíváme jí, abychom neprozradili místo svého pobytu.“

Tehdy jsem mu uvěřil. Brzy se však ukázalo, že nemluvil pravdu. Jednou jsem zašel do radiostanice později než obvykle a zastihl jsem ho při vysílání.

„Rozhodli jste se prozradit místo svého pobytu?“ řekl jsem s nevinným úsměvem.

„Tak co, přistihl jsem vás při činu?“

Mister Luce se zamračil, ale pak se přece jen nuceně zasmál.

„Snad nešpehujete?“ prohodil žertem. Z toho žertu mě však píchlo u srdce.

„Nesmysl!“ odpověděl jsem. „Proč bych špehoval?“ A už s dobře sešranou urážkou v hlase jsem dodal: „Jestli jsem přišel nevhod, mohu odejít.“

„Zůstaňte,“ odpověděl Luce. „Nelhal jsem vám: naše velká vysílačka mlčí. Ale

tahle... Takovou vysílačku nemá nikdo na světě kromě těch, kteří mé vysílání

přijímají. Tahle vysílačka pracuje na tak krátkých vlnách, že je normální

přijímače nemohou zachytit. Tím se tedy vysílám utajím... Obchodní tajemství,“

dodal. „Ale víte co, mister Klimenko? Prozradil jsem vám velmi mnoho, protože

jste můj přítel. Uděláte však dobře, když nebudete hovořit o tom, že jste mne

viděl vysílat. A nechoďte touhle dobou ke mně... Je to služební tajemství.“

Ujistil jsem ho, že se nemusí znepokojoval, a vrátil jsem se do svého pokoje.

Tento objev mne přesvědčil, že Bailley má venku spojence. Tím byl ještě

nebezpečnější. A Luce mi zřejmě začíná nedůvěřovat. Kdyby se nebál, že ztratí

partnera v šachu, pravděpodobně by mi nadobro zakázal přístup do radiostanice.

Musím tedy být dvojnásob opatrný.

XIII. TICHŮ PŘED BOUŘÍ

„Dýcháme v laboratoři nejčistší, na kyslík bohatý vzduch. A přece mi něco chybí,“ přiznala se Nora. „Jakési vzduchové vitamíny. Možná, že nám chybí vůně půdy, vůně chvojí, nebo odraz oblohy, třeba i téhle severní... Ale tu pravou slast dýchat, tu cítím jenom tady – nahoře.“

Stáli jsme na malém balkóně v rozsedlině kráteru.

Na vnějším svahu hory bylo takových balkónů několik. Ze tří horních pater k nim

vedly šikmé tunely. Tyto plošinky s balkóny mohly sloužit jako strážní

stanoviště. Ale nebylo toho třeba, protože uragán vsával do kráteru každého, kdo

se k hoře přiblížil. Privilegovaní obyvatelé horních pater užívali balkónů jen k tomu, aby se nadýchali pravého vzduchu a podívali se na oblohu.

Nora dostala s Baileyovým milostivým svolením jeden balkón do osobního užívání.

Měla vlastní klíč od dveří do tunelu, vedoucího na balkón (druhý měl sám

Bailley]. Tyto dveře byly poblíž jejího pokoje a Nora se mohla odebrat na balkón

v kteroukoli dobu. Zůstávala zde dlouho a ráda besedovala s hvězdami. Bylo to

dokonalé skryté místo, protože je odevšad zakrývaly výběžky skal a ze

sousedních balkónů nebylo vidět, co se na něm děje.

Hory kolem byly zaváty sněhem. Na temné obloze bleskotaly hvězdy. Ani

větríček se nepohnul.

„Vzduchové vitamíny, to jste řekla hezky,“ odpověděl jsem. „Necítím vůni půdy, všechno už je zavato sněhem. Ale chvojí tu voní. A ještě něco – jako vzdálený dým.“

„A kde je dým, tam je obydlí, lidé...“

„Kterí také mlsají vzduchové vitamíny. A o to všechno je chce Mr. Bailley připravit!“

„Pohlédte!“

Podíval jsem se na sever. Od obzoru stoupal bledý sloup světla, stále výš a výš, až k zenitu.

Jeho barva se měnila z mléčně bílé ve světle modrou a pak světle zelenou.

Najednou začal na vrcholu růžovět a do všech stran se od něho rozepjaly široké

odnože jako větve stromu. Od obzoru se zvedal závěs, po němž se přelévaly něžné

a průzračné odstíny všech duhových barev. Polární noc čarovala. Na obloze se

rozehrála němá symfonie barev. A barvy se měnily jako zvuky orchestru; tu se

rozezněly v mocném akordu, tu se opět něžně ztlumily v pianissimu sotva

postřehnutelných odstínů.

„Jak nádherný je svět!“ pronesla trochu smutně Nora.

Uchopil jsem ji za ruku v kožešinové rukavici. Nora se ani nepohnula, jako by si

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

toho nevšimla, dívajíc se na panoráma horských hřebenů a dolin, rozprostírající se před námi. Bílý sníh odrážel nebeská světla a neustále měnil barvy – hned modral, hned zase růžověl. Byla to krása, jež utkví v paměti na celý život. Nikde živáčka... Jako bychom se přenesli do jiného, fantastického světa. A tam, za horskými hřebeney, na jihozápadě a jihovýchodě se hemžilo lidské mraveniště.

„Miss Engelbrechtová, mluvila jste se svým otcem?“ přerušil jsem mlčení.

Nora jako by se vrátila z nadhvězdných výšin na zemi.

„Ano, mluvila jsem s ním,“ odvětila se sklopenou hlavou.

„A jak dopadl váš rozhovor?“

Pozvedla unaveně hlavu.

„Jak dopadl náš rozhovor?“ zeptala se, jako by mne dobře neslyšela. „Otec mne políbil na čelo, jak to dělal, když jsem ještě jako malá chodila večer spát, a řekl: Spi klidně, dceruško. A já odešla do svého pokoje. Otec! Ten milý otec, od něhož jsem se nikdy ani na jediný den neodloučila, jako by ode mne odešel, jako by najednou byl cizí, nepochopitelný a dokonce... hrozný... Už mu nemohu věřit tak jako dříve.“

Opět jsme umlkli. A nebeský hymnus severní záře stále mohutněl, šířil se jako velkolepý chorál světelných varhan, chladný a tichý, nádherný, vzdálený všemu, co nás trápilo...

* * *

Nadešly nudné, jednotvárné dny. Pracovali jsme s Norou v laboratoři jako dříve, ale dívka už ztratila svou bývalou chuť k práci. Kdysi měla velkou radost, když si vysloužila otcovu pochvalu. Teď pracovala mechanicky, jako otrok, lopotící se za kus chleba. Velmi trpěla. Její krásný ruměnec pohasl, oči jí zapadly a obličej zhubl. Začala být nervózní. Nádobu jí padaly z rukou, často se mýlila. Profesora Engelbrechta jsem vidal pouze zřídka, ale i on se změnil. Byl nějak přepadlý, zestárlý a stále zamračený.

Večer po práci jsme chodili s Norou jako dřív na náš balkónek pokochat se severní září, nadýchat se vzduchových vitaminů, a hlavně pohovořit si. Nora se cítila ve svém hoři strašně osamělá a já byl jediný člověk, v jehož společnosti mohla nalézt morální oporu.

Už několik dní neřádl nad kráterem vítr. Bylo neobvyklé ticho.

„Mister Bailley se zřejmě rozhodl, že nechá vzduch oddechnout,“ zažertoval jsem si jednou.

„Ano, ale není se z čeho radovat,“ odpověděla Nora. „Přecházíme na nový způsob zhušťování vzduchu. V zimě přinášel vítr celé mraky sněhového prachu. To ztěžovalo práci. Sníh odstraněný z ventilátoru zabíral příliš mnoho místa, a kromě toho bylo obtížné jej odklízet. Vidíte tamtu horu? Je umělá. Nestačí za léto roztát. Za rok by tu byl úplný Mont Blanc. Otec zmobilizoval na pomoc všechny síly chemie a elektřiny a přišel na nové způsoby sání a rozkladu vzduchu. Žel, proces zpracování vzduchu se tím ještě urychlí. A Země se brzy začne dusit jako v záchvatu astma.“

„Noro, pojďte, utečeme odtud!“ navrhl jsem najednou.

Dívka na mne pohlédla.

„Vezmeme se za ruce a skočíme z balkónu?“ zeptala se žertem.

Vypadalo to, jako by koketovala. Než jsem mohl odpovědět, pokračovala stejným tónem, dívajíc se dolů:

„Možná, že by se nám nic nestalo. Skutáleli bychom se dolů a zapadli do měkkého sněhu. A pak bychom šli tamhle...“

Pozorně jsem sledoval cestu, kterou mi ukazovala. Tudy by se skutečně dalo uprchnout! Není tady roura. Křivolaká průrva může chránit před vichřicí, když ji bůh větrů Bailley rozpoutá.

„Nežertujte, Noro. To je výborná cesta k útěku,“ pronesl jsem svou myšlenku nahlas. „Je to trochu vysoko... Netroufáte-li si, uprchnu sám.“ Cosi jako strach prokmitlo Norinými očima.

„A necháte mne tu samotnou? Ne, nepustím vás...“

„Podle rozkazu jeho veličenstva Mr. Bailleye?“

„Nepustím vás,“ pokračovala Nora. „Mohou vás chytit jako poprvé, a pak už vám nepomůže žádný obhájce. Navíc nejste schopni takové cesty. Vaše oběť bude zbytečná. Toho se může odvážit jen člověk, který se v té mrtvé pustině narodil, nějaký Jakut jako váš Nikola... Vlastně proč neposlat jeho? Určitě tento úkol splní. Na naše hlavy brzy přiletí ničivé střely. A my zahyneme hrdinskou smrtí,“ řekla s hořkou ironií.

„Naše vojska budou upozorněna a třeba se nám podaří se této čestné smrti vyhnout. Možná, že se obklíčený mister Bailley vzdá, když uvidí, že boj je

Běljaev A. - Prodavač vzduchu

beznadějný,“ snažil jsem se příkrášlit chmurné vyhlídky. „Váš návrh není špatný. Jsem ochoten se toho odvážit, ale máte pravdu – Nikola splní tento úkol lépe.“

„A bude Nikola souhlasit?“

„Nikola? Vy ho neznáte! To je zlatý člověk. Tolikrát už stál smrti tváří v tvář, že ho náš plán nepoleká ani neudiví.“

Hned mi bylo lépe. Nořina nálada se rovněž zlepšila. Bezvýhodný kruh jako by se rozevřel. Měli jsme teď určitý plán. Promýšleli jsme jej ze všech stran, a to odvádělo Noru od chmurných myšlenek.

Když jsem se v našem pokoji sešel s Nikolou, zakýval jsem na něj, aby šel blíž, a tiše jsem mu pošeptal:

„Nikolo, našel jsem cestu k útěku! Dostaneš se do Verchojansku? Dám ti teplý oblek, revolver a pytlík sucharů a sušeného masa.“

„A ty?“ zeptal se rovněž tak tiše Nikola.

„Dva utéci nemůžeme. Mohou nás chytit. Ale takhle když nedojdeš ty, vypravím se já. Ostatně nechceš-li jít...“

„Proč nechceš? Mně tu smutno. A proč do Verchojansk?“

„Odevzdáš tam dopis. Půjdeš?“

„Nu ano,“ odpověděl Nikola.

„Jenom si to pořádně rozmysli, Nikolo. Nenutím tě. Vždyť kdyby tě chytli, tak se z toho tentokrát tak snadno nedostaneš. Mohou tě zabít.“

„Medvěd bije i člověk bije,“ formuloval svůj fatalismus Nikola. „A kdy jít? Hned?“

„Ne, počkáme ještě. Musíme všechno promyslet a připravit. A pak – brzy začne vycházet slunce. Zima se chýlí ku konci.“

„Netřeba slunce. Všechno vidím. Moc chci teď.“

Dalo mi velkou práci přemluvit ho, aby nešel ihned.

Začali jsme připravovat útěk. Rozhodl jsem se, že dám Nikolovi svůj teplý kožich a boty. Mohl mi je přece ukrást!

Revolver se mi podařilo získat od Nory. Zbývalo opatřit potraviny. To bylo ze všeho nejtěžší. Musel jsem při obědě nenápadně schovávat do kapsy kousky chleba a sucharů. Nikola také šetřil, nedovolil jsem mu však, aby zmenšoval své porce. Musel nasbírat síly.

I Nora strádala zásobou. Najednou dostala hlad jako vlk. vak, schovaný pod mou podušku, se brzy naplnil. Ještě několik dní, a Nikola mohl vyrazit.

Bylo však třeba zařídit to tak, aby na mne nepadlo podezření. Nedostane-li se Nikola do Verchojansku a zahyne, půjdu já. Musel jsem se pro tento případ šetřit.

XIV. ŽERTÍKY MR. KLIMENKO

Na mou radu začal Nikola několik dní před útekem prohlašovat, že už má pobytu v podzemním městečku plné zuby a že se rozhodl uprchnout.

„Soudruh Klimenko nic neví. Kdyby věděl, ten by mi dal,“ dodával ještě.

Kamarádi ho přemlouvali a strašili hroznými tresty, ale Nikola trval na svém: zvíře bije, člověk bije – všechno jedno. On už dál nemůže.

Bylo tu nebezpečí, že někdo z těch, co jsou do jeho tajemství zasvěceni, prozradí všechno Ballleyovi. Museli jsme to však riskovat. Pro všechny případy je Nikola naváděl na falešnou stopu. Říkal, že chce opakovat svůj první pokus a uprchnout odpadovou rourou. Kdyby se tedy Bailley doslechl o Nikolových plánech, mohl být naprosto klidný, protože věděl, že tento pokus je předem odsouzen k nezdaru. Zdálo se tedy, že je vše připraveno.

Konečně nadešel den – lépe řečeno noc – útěku. Domluvil jsem se s Nikolou, že jakmile všichni usnou, přijde na balkón, vypraven již na cestu.

Ve stanovenou dobu jsme na něj s Norou čekali. Noc byla dosti temná. Jen bledé pásy brázdily občas oblohu jako daleké světlo slabého světlometu.

Čas plynul a nikdo nepřicházel. Už jsem se začal znepokojoval, když tu se dveře na balkón otevřely a v nich se objevil Nikola.

„Proč jdeš tak pozdě?“ zeptal jsem se.

Nikola se široce usmál.

„Já chytrý,“ odpověděl. „Já byl na práci v rouře a čekal, až všichni pryč. Potom já šel záda napřed, aby viděli mou takovou stopu.“

Nikola nebyl nadarmo vášnivým stopařem. Věděl, jak zvířata matou stopy, aby oklamala lovce, a rozhodl se použít této zvířecí lsti, doplněné lidským důmyslem. Tím že šel pozpátku, vytvořil na zbytcích sněhu a odpadu v rouře čerstvou stopu, aby se jeho pronásledovatelé domnívali, že kráčel rourou k východu.

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

„Tak hodně štěstí,“ řekl jsem vzrušeně, odevzdávaje mu dopis.
„To nic,“ odpověděl. Pak pohlédl dolů a prohlásil: „Ale je vysoko! To nic. Dole měkko. Sbohem, soudruh!“ stiskl mi ruku a kývl Noře: „Sbohem, děvče.“
Směle překročil železné zábradlí balkónku, vznášejícího se nad propastí, spustil se jak nejnižší mohl, chvíli visel ve vzduchu, a pak rozevřel prsty.
Naklonil jsem se do pološera. Nikolovo tělo padalo dolů, bylo stále menší a menší. Musel proletět asi čtyřicet metrů, než dopadl na zasněžený svah.
Vtom se jeho nohy dotkly sněhu a celé tělo zmizelo ve sněhové spouště, jako by skočil do vody. Napínal jsem zrak, avšak neviděl jsem nic. Nikola zmizel ve sněžném příkopu. Ale co když zůstal ležet roztráštěn, v bezvědomí? Zelené a narůžovělé vlny severní záře na okamžik zalily sních šalebným mihotavým svitem.
Spatřil jsem díru, kterou ve sněhu prorazilo Nikolovo tělo, jeho jsem však stejně jako předtím nenašel.
„Podívejte, podívejte, tamhle dole se něco hýbá,“ vydechla vzrušeně Nora.
„Kde? Nic nevidím. To se vám jen zdá.“
Krátká vzplanutí severní záře rozehrávala stíny – hned temněly, hned zase bledly...
„Ale tam ne! Níže, mnohem níže!“
Podíval jsem se tam a zahlédl jsem o dobré dvě desítky metrů níže, než Nikola dopadl, ruku a ve sněhu hrabe cosi malinkého.
„Je to ruka!“ zvolala Nora, která viděla lépe než já.
Napínal jsem zrak, až jsem se konečně přesvědčil, že ze sněhu skutečně trčí Nikolova ruka. Při pádu zřejmě prorazil čerstvou, dosud neslehlou vrchní vrstvu sněhu, proletěl v ní několik desítek metrů jako střela a teď se hrabal ven. Už se objevila jeho dlouhá ruka a huňatá čepice. Už měl venku půlku těla. Konečně se nahnul a vylezl celý, obrátil se k nám a zamával rukama v rukavicích.
Stěží jsem zadržel radostný výkřik, který se mi dral z hrdla. Nikola nám ještě jednou zamával, lehl si na bok a rozjel se dolů po povlovném svahu. Sklouzl až na samé dno rokle a změnil se v sotva viditelný bod. Potom se začal brodit sněhem k východu z úžlabiny. Chvilími se hluboko bořil, protože neměl lyže. Ty jsme nemohli obstarat, ale Nikolovi to nevadilo. „Udělám,“ prohlásil.
Ano, Nikola se neztratí. Byl přizpůsoben k tvrdému životu v prokletém kraji právě tak jako zvěř, kterou lovil. Jen aby se nedostal do rukou Bailleyovi! s přírodou a čtyřnohými nepřáteli si už poradí.
Světlo zhaslo. Nikola nám zmizel z očí, ale ještě dlouho jsme hleděli do temné propasti.
„Musíme jít. Nemůžeme tu zůstat dlouho,“ řekla Nora.
„Ano, půjdeme,“ přisvědčil jsem a odtrhl se konečně od propasti. „Zítra se bude účtovat. Mister Bailley si mne asi zavolá k výsledku... Noro, chtěl bych vás o něco poprosit. Nemáte ještě jeden revolver?“
„Nač ho potřebujete?“
„Jestliže Bailley zjistí, že jsem vinen Nikolovým útekem, vpálím do něho kulku.“ Nora se zamyslela.
„Nevím... Jiný revolver nemám. Možná, že otec má. Jestliže se mi podaří jej získat, přinesu vám ho zítra do laboratoře. Přijďte o něco dřív.“
Vděčně jsem jí stiskl ruku. Ano, Nora byla statečná. Nebála se pomáhat při útěku a nebojí se ani pomoci mi v zamýšlené vraždě.
Spal jsem špatně. Okolo druhé hodiny v noci, sotva jsem trochu usnul, zabouchal mi někdo na dveře. Rychle jsem se začal oblékat a zeptal se, kdo to tluče.
Ozval se Williamův hlas. Tak! Bailley už o všem ví a volá mne k výsledku, řekl jsem si a otevřel jsem dveře. Vstoupil William v doprovodu dvou ozbrojených mužů. Letmo jsem si povšíml jejich tváří, energických a pěstěných. Gentlemani ke mně přistoupili a pečlivě mne prohledali. V tu chvíli jsem byl rád, že mi Nora nestačila dát revolver. Potom William s oběma mladíky důkladně a odborně prohledal můj pokoj. Naštěstí v něm nebylo nic, co by mne mohlo kompromitovat. Když byli hotovi s prohlídkou, odvedli mne do Bailleyovy pracovny.
Privítal mne opět výbuchem zlosti.
„To jsou opět vaše žertíky!“ vykřikl, mávaje hrozivě pěstmi. „Nemůžete se smířit s tím, že obchoduji s Marsem a narušuji váš zahraniční obchod? Ó ano, mister Bailley je zločinec! Musí být postaven před Nejvyšší soud! Jen si to představte?! Mister Bailley připraví ruské dělníky o vzduch, který se pak bude vydávat jen na příděl, v družstvech a členům odborů? Chachacha! Není to tak? Anglické imperialistické intriky? Ú, já vím, co si myslíte. A já si zas myslím, že budete muset zaujmout své místo v panteonu. Podstavec na vás už dávno čeká.“
Byl jsem na tento útok připraven a hrál jsem proto svou úlohu dobře. Počkal jsem, až Bailley skončí, a klidně, ale s opravdovým údivem jsem se ho zeptal: „Oč jde, mister Bailley? Já vám nerozumím. Myslím, že jsem si nezasloužil výtky. Pracuji poctivě v laboratoři a ničím jsem se neprovinil.“

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

„To je lež! Však vy to dobře víte! Kde je Nikola?“

„Nevím. Dnes v noci nepřišel. Myslel jsem, že pracuje, nebo snad něco provedl a dostal karcer.“

„Lež! Lež!“ křičel Bailley. „To jsou ty vaše žertíky! Zavolat dělníky, kteří pracovali s Nikolou!“

Dělníci přišli a potvrdili, že Nikola už několik dní mluvil o útěku, protože se mu stýskalo po svobodě. Také povídal, že se to bojí Klimenkovi říci, protože by se zlobil. Jenomže oni nevěřili, že to myslí vážně, a proto nic nehlásili.

Tyto výpovědi poněkud zmírnily Bailleyův hněv. Má neúčast na věci byla prokázána celou řadou svědeckých výpovědí.

„Nevěřím vám a nevěřím ani jim,“ řekl Bailley. „Jste jedna banda! Kryjete jeden druhého.“

Najednou si však zahrál na spravedlivého soudce a k mému překvapení skončil:

„Ale nemohu vás soudit bez důkazů. Vyšetřování bude pokračovat. Prozatím jste

nadále v podezření. Jděte!“ Vrátil jsem se do svého pokoje pln radosti, že to

tak dobře dopadlo. Jenom aby je nenapadlo prohledávat údolí! Nikolova lest s

obrácenými stopami však musela pronásledovatele zavést nesprávným směrem.

Když jsem ráno přišel do laboratoře, pošeptala mi Nora:

„Revolver jsem nenašla.“

„Tím lépe,“ odpověděl jsem. „Mr. Bailleye není tak lehké zabít. Už jsem byl u

výslechu.“

Vyprávěl jsem jí, co se stalo v noci. Vyslechla mne velmi pozorně.

„Jen aby nenašli ty stopy v údolí,“ dodal jsem nakonec.

„Buďte bez obav,“ odpověděla. „Časně ráno jsem byla na balkóně. Sněhová bouře

stopy přikryla. Jenom se bojím, aby nepřikryla navždy i Nikolu...“

„Nikola se neztratí,“ uklidnil jsem ji. „Ten někam zaleze jako pes a prospí se

ve sněhu jako v kolébce.“

Týž den večer ke mně přišel mister Luce s balíčkem pod paží.

„Co to máte? Nové šachy?“ zeptal jsem se ho.

„Šachy a ještě něco,“ odpověděl a rozbalil balíček. „Tady je přijímač. Sám jsem

ho pro vás udělal. Mister Bailley rozhodl, že už ke mně na radiostanici nesmíte.

Ale protože vím, jak rád posloucháte váš komintern, řekl jsem si, že vám dám

malý dárek. Nebude vám tak smutno.“

Nejraději bych ho byl za jeho malý dárek políbil. Ani netušil, jak velikou

službu mi prokázal. Zato mi dal toho večera dvakrát mat.

Pak vlastnoručně zapjal a vyzkoušel přijímač a prohlásil:

„Tak si poslechněte vaši Moskvu.“

Popřál mi dobré noci a odešel a já začal dychtivě poslouchat.

XV. SVĚT SE DUSÍ

Plynul týden po týdnů. Mister Bailley mě i nadále podezříval, ale nechával mne na pokoji. Zřejmě začínal věřit, že jsem nevinný. Pomalu jsem se přestal strachovat o svůj osud. Zato rozhlasové zprávy mne velmi rmoutily. Nedostatek vzduchu se projevoval stále silněji. Snížení atmosférického tlaku pozorovali již nejen vědci, ale i ostatní.

Zřidnutí vzduchu pocítili především obyvatelé horských oblastí; mnozí z nich

byli nuceni přesídlit do údolí. A v údolích zase postihl nedostatek vzduchu

nemocné. Astmatici začali při záchvatech umírat, souchotináři se dusili,

vynakládali při dýchání více sil a dostávali často chrlení krve.

Stroje, pro jejichž činnost se počítalo s normálním atmosférickým tlakem,

vypovídaly službu. Písty a čerpadla strojů selhávaly. To všechno mělo nepříznivý

vliv na výrobu a dopravu.

K dovršení neštěstí přišlo silné ochlazení, doprovázené bouřkami, přičemž tyto

bouře měly podivný průběh. Větrné smrště řádily jako zvěstovatelé smrti. Jako by

se čísi zlá ruka rozhodla zbavit Zemi její atmosféry, splétala vzdušné proudy do

houžve a házela je nad mraky. A odtud, z hvězdných výšin, dopadaly na Zemi

ledové potoky chladu. Země vychládala. Zbavena značné vrstvy tlustého

atmosférického kožichu, začala ve zvýšené míře vydávat své vnitřní teplo do

kosmického prostoru.

Katastrofa se blížila rychleji, než se dalo podle ohromných zásob vzdušné

suroviny očekávat.

Otázal jsem se Nory, jak si všechny tyto hrozné úkazy vysvětluje její otec.

Odpověděla, že otec ani mister Bailley tohle zřejmě neočekávali.

„Otec se s vámi chtěl dokonce poradit,“ řekla Nora. „Vždyť toto je spíš váš

obor.“

Běljajev A. - Prodávač vzduchu

A skutečně se mi dostalo cti být pozván k Engelbrechtovi. Porady se zúčastnil i Bailey. Nijak zvlášť ho nevzrušovalo, co se ve světě děje. Spíše naopak: obchodník se vzduchem měl dobrou náladu jako hráč, věřící ve svou kartu. Naše porada trvala dosti dlouho. Dělalí jsme různé propočty a dospěli jsme k názoru, že vzduch zpracovaný v podzemním městečku představuje dosud příliš malou část atmosféry a jeho úbytek z celkového množství, jež obklopuje Zemi, nemohl bezprostředně vyvolat tak katastrofální jevy.

„Ale v čem to tedy vězí?“ zeptal se Bailey, pohlížeje střídavě na mne a na Engelbrechta.

Konečně jsem mohl vyrovnat naše postavení! Mister Bailey potřeboval mou pomoc. Zatvářil jsem se co nejučeněji a pronesl jsem svůj názor:

„Ventilátory Mr. Baileye změnilý obvyklé směry větrů, čímž se na zeměkouli změnilo i napětí atmosférického obalu. Vzduch se zhustil tam, kde jsou obvyklé vzduchové proudy totožné s umělé vytvořeným směrem, a zřídil v místech, kde dříve existovaly protisměrné vzduchové proudy. Následkem toho se zvýšil rozdíl mezi maximem a minimem atmosférického tlaku. Cyklonická činnost vzrostla. Srážející se cyklóny začaly unášet vzdušné víry nahoru, výše, než je oblast jejich normálního vlivu. Tak byla narušena normální cirkulace vzduchu nejen horizontálně, ale i vertikálně.“

Viděl jsem, že Bailey i Engelbrecht napjatě poslouchají moje vysvětlení.

„Možná, že to docela přesně neodpovídá skutečnosti,“ skončil jsem, „ale myslím, že v podstatě je můj předpoklad správný. Moje hypotéza je založena na tom, že ventilátory Mr. Baileye porušily cirkulaci vzduchu a daly popud k tomu, aby se do hry vložily přírodní živly... Vy, mister Bailey, se podobáte doktoru Faustovi, který vyvolal ducha Země, ale nedovedl ho spoutat.“

Srovnání s Faustem Baileymu polichotilo. Ušklíbl se a řekl:

„Faust byl absolutně nepraktický člověk. Ať si duchové vzduchu hrají, jak se jim zachce. Jde o to, abychom této hry využili ve svůj prospěch.“

Tím naše porada skončila.

A rozhlas přinášel stále nové zprávy. Tváří v tvář strašlivé katastrofě se zostril existenční boj. Když ne se zachránit, tedy alespoň vydržet déle než ostatní museli ti silnější. A silnější byli v kapitalistickém světě pochopitelně kapitalisté.

Buď je sám Bailey zásobil vzduchovými konzervami, nebo si začali kapalným vzduchem vyrábět sami, aby se nezadusili – ať už tak nebo onak, ale v rukou kapitalistů se objevila tato nová nejčennější valuta. Kapalným vzduchem vstoupil vítězně na trh a znehodnotil všechny ostatní ceniny. Prodával se ve zvláštním bezpečnostním balení proti výbuchu a odpařování. Za novou valutu začali boháči skupovat potravinářské výrobky a nejrůznější konzervy. Vychladlá Země nemohla zřejmě dál rodit jedlé plodiny a obilniny. Obilnářství a živočišná výroba byly odsouzeny k zániku. Nejdéle mohl žít ten, kdo si nashromáždil největší zásoby potravin, vody, vzduchu a tepla. Výstavba nadzemních objektů byla zastavena. Místy se již lidé začínali zaryvat do země jako krtci. Bylo tam tepleji. Dole, v hermeticky uzavřených bytech, se dalo volně dýchat a postupně využívat zásob kapalného vzduchu.

Bylo překvapivé, jak rychle se vyvíjely události tam ve světě, daleko od našeho městečka!...

Celá tato horečka egoistických opatření k sebezáchově probíhala před zraky dělníků, kteří se již začínali na mnoha místech bouřit. Buržoazní tisk tvrdil, že strašlivá katastrofa, jež postihla celý svět, byla dílem moskevských komunistů, kteří se rozhodli touto cestou dostat svět na kolena. Odvolával se na to, že vítr ze všech končin zeměkoule směřuje do ledových pustin Sibíře. Celý svět byl zachvácen šílenstvím. Evropa i Amerika horečně zbrojily pro chystanou válku s vyvrheli lidstva.

A kapitalisté pokračovali ve své politice. Dělníci odmítali peníze, které čím dál víc pozbývaly ceny, a žádali vzduchovou mzdu. Kapitalisté byli nuceni na to přistoupit, avšak stanovili krajně nízkou normu; kapalným vzduchem se vydával ve zvláštních termoskách, aby si dělníci nemohli dělat zásoby. Protože už se vzduchu na mnoha místech nedostávalo, zvláště v západní Evropě, Africe a Americe, dělníkům nezbývalo než pracovat za možnost dýchat.

Začaly se prodávat masky, podobné plynovým. Objevovale se v nich na veřejných místech stále více lidí. Protože však masky nebyly vybaveny spojovacím zařízením jako skafandry v našem podzemním městečku, mohli se lidé dorozumívat pouze gesty.

„Je to tak dokonce lepší,“ prohlašovali fašisté nepokrytě, „aspoň bude méně agitace.“

Lidé ze zámožnějších vrstev si však opatřili přenosné radiotelefony a dostala je i policie.

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

Agitátoři se přesto pokoušeli vést propagandu pomocí letáků. Třídní boj se značně zostril a nabyl otevřených forem. Napětí dostoupilo vrcholu. Na různých místech propukaly vzduchové vzpoury. Dav přepadl skladiště kapalného vzduchu a zničil je. Na ulicích už tekla krev...

Celé noci jsem nespál a poslouchal rozhlas. Bylo nad čím si zoufat. Dokonce i mister Luce ztratil svůj obvyklý klid. Ze zvyku mne po službě navštěvoval, ale bez šachů.

„Zatracené dílo,“ začal vrčet. „Co mám z peněz, které jsem si našetřil u Mr. Baillieye? Peníze teď nemají žádnou cenu. Ale za lahvičku kapalného vzduchu si mohu koupit pěkný domeček. Jenže nač by mi ten domeček byl? Země se dusí...“

„Kdo je tím vinen?“ zeptal jsem se podrážděně.

„Panikáři a spekulanti,“ odpověděl.

„A proč je asi panika?“

„Z hlouposti. Však on by nám vzduch do konce života vystačil. Mister Bailley všechnen nesežere.“

Ne, Luce se nikdy nepřidá na naši stranu. Dokonce ani tváří v tvář světovému neštěstí se nezměnil: domeček a vlastní blahobyt pro něho byly stále nejpřednější. Už mi začínal jít na nervy. Předstíral jsem, že mne bolí hlava nebo že mám moc práce, a snažil jsem se ho co nejrychleji zbavit, abych mohl zasednout ke svému příjimači.

Měl jsem úplně zničené nervy. Všechno mi padalo z rukou. Nora na tom byla také špatně. Po jejím nádherném ruměnci nezůstalo ani stopy. Sedávala teď bledá, pohublá, zahleděná do jednoho místa.

„Všechno hyne,“ šeptala tiše. „My tu dýcháme čistý, na kyslík bohatý vzduch, a tam – tam hynou lidé, dusí se děti... A nikdo z nich neví proč...“

Nadešel den, kdy jsem se rozhodl odpovědět jí tak, jak jsem jí možná měl odpovědět už dávno.

„Dovědí se to,“ řekl jsem. „Nikola zřejmě zahynul. Dnes v noci vyrazím... Mister Bailley má práci se svými americkými konkurenty a s reorganizací výroby, dozor ochabl. Myslím, že se mi podaří uprchnout...“

Nora ke mně obrátila beznadějnou, skoro až lhostejnou tvář a řekla dutě jako náměsíčná: „Zahynete jako Nikola.“

„Tak ať zahynu! Lepší smrt než ta strašná nečinnost v době, kdy jsou tisíce lidí na pokraji záhuby!“

„Ano, lépe smrt než tohle...“ řekla zase tak dutě Nora.

Toho dne se se mnou rozloučila bez obvyklého úsměvu. Její úsměv už dlouho den po dni bledl, byl stále smutnější, a teď zhasl docela, jako její ruměnec.

„Sbohem,“ řekl jsem, podáváje jí ruku.

„Sbohem,“ odpověděla.

„Přijdete mne vyprovodit na balkón?“

„Přijdu,“ odpověděla. „Kam? Na balkón? Ach ano, ano...“ a opět sklopila hlavu.

XVI. HRA ZAČÍNÁ

Opustil jsem ji a potichu vyšel z laboratoře. Ve svém pokoji jsem unaveně usedl na židli. Byl jsem úplně zničený. Hlavou mi vířily útržky myšlenek. Nikola zahynul. Svět hyne. Nora hyne... brzy se z toho pomátne...

Ze zvyku jsem si mechanicky nasadil sluchátka. Hovořil Komintern... žádná hudba, žádné veselé písně... Stále jen zprávy o Zemi, která se dusí. Pravda, u nás ještě ne tolik jako na Západě... Neexistuje tu zvířecí boj o poslední doušek vzduchu. Vláda dělá vše, aby omezila paniku a zachránila obyvatelstvo. Ale co je to platné... Nejhuř jsou na tom lidé na vesnicích. Neznačená to konec?...

Už jsem chtěl odložit sluchátka, když tu se náhle ozvalo hlášení, které mi vzalo dech.

„... Hlavu vzhůru, soudruzi! Vláda dnes obdržela mimořádně důležitou zprávu, která může od základu změnit situaci... Haló! Haló! Nozdra Aj-Tojona! Hotovo!“ a potom hlasatel dodal zase už normálním hlasem: „Vám, soudruzi, není toto hlášení srozumitelné, brzy se však dovíte vše o nozdře Aj-Tojona a vydechnete si – doslova tak – vydechnete si úlevou.“

První, kdo si úlevou vydechl, jsem byl já.

Nozdra Aj-Tojona! Hotovo! To bylo smluvené heslo, které se mělo ozvat v rozhlasě, podaří-li se Nikolovi předat dopis mému nástupci Širjajevovi. A Širjajev měl mou zprávu odeslat do Moskvy. Nikola tedy žije a vláda už ví o podzemním městečku Mr. Baillieye!

Rychle jsem se oblékl a rozběhl se na balkón. Nora tu ještě nebyla. Obloha

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

zpívala svůj světelný chorál. A mně se zdálo, že ta píseň už není tak chladná a cizí Zemi. I já měl chuť vyskat, křičet... A najednou jsem začal zpívat, poprvé za dlouhou dobu svého věznění:

„Radost i hoře zase přejdou, hoře však před radostí jde...“

„Vy jste se zbláznil!“ ozval se za mnou Nořin hlas. „Vždyť vás uslyší! A zpívat za mrazu?! Ještě se nachladíte!“

„Ano, zbláznil jsem se! Ať mne slyší! Ať nastydnou! Nikola žije! Nozdra

Aj-Tojona! Hotovo!...“

„Co se vám stalo, Georgii?“ nazvala mne Nora poprvé křestním jménem.

Najednou jsem ji popadl, zvedl do výšky a zatočil se s ní po balkóně.

„Blázne! Pustte mne a řekněte, co se stalo!“

„Uf, tak poslouchejte! Je to výtečné! Dostal jsem dnes rádiem zprávu. Nikola je živ! Doručil můj dopis tam, kam měl. Teď už to půjde ráz na ráz. Uvězněný vzduch bude brzy osvobozen. A my tu co nevidět vyletíme do vzduchu! Ale to nic.

Pokusíme se utéci v poslední chvíli, až nad námi zabručí bombardéry. Ó, to bude velkolepý den!“

„Je to pravda, Georgii?“ zvolala a ruměnec se jí znovu vrátil na líčka.

Měla právě takovou radost jako já. Brzy však její zářící tvář potemněla. Dovedl jsem již neomylně číst ve všech odstínech jejího výrazu. Myslela opět na otce. Jeho chování bylo pro ni stále ještě záhadou. Pak se její myšlenky začaly ubírat jiným směrem.

„Zatím se tedy nemusíte vydávat na tu nebezpečnou cestu,“ řekla. „To je dobře.

Ale radovat se je přece jen trochu předčasné. Nad Mr. Bailleyem se tak snadno nevítězí. Bude se bránit do posledního dechu. Je to ohromný nepřítel.“

„Ale to nic!“ zvolal jsem. „Jeden člověk přece nemůže obstát proti silám celého státu, celého světa!“

„Jste si tím jist?“ namítla Nora. „Vy si neumíte ani představit, jak strašné ničivé zbraně má mister Bailley.“

„V nejhorším případě to však bude boj, a ne pokorné chcípání. A pak, mister Bailley má vnitřní nepřátele. Není jich sice mnoho, ale mohou být nebezpečnější než celá armáda.“

„Ti vnitřní nepřátelé jsou jen dva – vy a já,“ povzddechla si Nora. „Ale máte pravdu. Mohou dokázat mnoho. Ó, kdyby tak můj otec!...“ sklopila hlavu. Pak se najednou vzpřímila a řekla rozhodně: „Přijde čas, kdy se otce otevřeně zeptám: jsi přítel nebo nepřítel?...“

Najednou zafícel zdola ledový vítr. Z kráteru se ozvalo hučení.

„Ventilátor začal opět pracovat,“ řekla Nora. „Mister Bailley spěchá, aby zpracoval zbytky vzdušné suroviny. Je mi chladno... Pojďme...“

Když jsem se toho večera s Norou rozloučil, odnášel jsem si vzpomínku na její úsměv, jako bych po dlouhé zimě spatřil slunce.

A opět jsem usedl k rozhlasovému přijímači.

Komintern vysílal poslední úřední zprávy.

Vedoucím výpravy Širjajevovi se podařilo nalézt místo, k němuž směřují větry.

Vláda vysílá novou expedici, aby úplně objasnila příčiny neobyčejné absorpce vzduchu na té a té šířce a tom a tom stupni východní délky.

Usmál jsem se, když jsem tuto zprávu vyslechl. Věděl jsem, že Širjajev se z Verchojansku nehnul. Čest objevitele místa absorpce vzduchu mu byla přičtena na mou radu, aby na mne nepadlo podezření Mr. Bailleye, který se pochopitelně o této důležité rozhlasové zprávě dozví. Snažil jsem se představit si, jak se asi rozzuří, až uslyší, že místo, kde se nachází jeho podzemní městečko, je už odhaleno. Musí se mu to zdát tím pravděpodobnější, že jeho ventilátory po určitou dobu nepracovaly, takže se členové expedice mohli přiblížit poměrně blízko ke kráteru, aniž by jim hrozilo, že budou vsáti mocným proudem vzduchu. Jako obvykle, postupovala naše vláda rychle a energicky. Nemohl jsem, bohužel, podat Revoluční vojenské radě žádné zprávy o ozbrojených silách Mr. Bailleye. Nic jsem o nich nevěděl. Podařilo se mi pouze zjistit, že městečko nemá více než pět set obyvatel. Nejdříve mne tak malý počet dělníků a ostatních zaměstnanců překvapil. Ale u Mr. Bailleye bylo vše zmechanizováno a zracionalizováno na nejvyšší míru.

Pět set lidí je proti celé armádě pouhá hrstka. Jaké ničivé stroje však uvedou tyto lidi v činnost? Mohl jsem naše vojska pouze upozornit, že boj, který je čeká, bude těžký a že se musí připravit na různá překvapení.

V každém případě se to už co nejdříve rozuzlí. Karty jsou rozdány, hra začíná...

* * *

Mister Bailley rozkazem vyhlásil, že městečko je ve válečném stavu. Posádka se připravovala na obklíčení. Na hřebenu kráteru se objevily strážní věže s

Běljaev A. - Prodavač vzduchu

radioušima. Ve svazích na vnější straně kráteru se otevřely střílny a okénka se silnými skly, o nichž jsem neměl tušení. Ze střílen vyčuhovaly hrozivé hlavně děl. Gigantické ventilátory opět mlčely, jako by chtěly nepříteli usnadnit cestu. Blížilo se jaro. Počasí bylo klidné, vítr se utišil. Slunce po zimním spánku vykouklo zase nad obzorem a ozařovalo zasněžené vrcholky hor narůžovělým svitem.

Nadešly dny napjatého očekávání. V městečku však nenastal žádný zvláštní ruch. Zdálo se právě tak prázdné a mrtvé jako jindy. Práce v laboratoři pokračovala svým tempem. Avšak dílny i laboratoře zřejmě pracovaly na obranu. Zdviže neustále vozily munici ke skrytým bateriím. Stroje nahrazovaly celé armády lidí. Nora i já jsme stále měnili dlouhé sloupce vzorců profesora Engelbrechta v nový způsob zpracování vzdušné suroviny. Prováděli jsme celou řadu pokusů, aniž bychom znali jejich konečnou syntézi, výsledky a cíle. To Noru velmi mrzelo. Možná, že pomáháme vynalézt nový způsob, jak vyhladit lidstvo? A otec na její otázky odpovídal krajně vyhýbavě...

Po večerech jsme s Norou chodívali na náš balkón a pozorovali prázdnou oblohu. Nikde žádný létající posel (byl jsem přesvědčen, že nová výprava přijde vzduchem). Hlavní letecké síly SSSR byly daleko; snažil jsem se vypočítat, za jak dlouho by je sem mohli přemístit. Podle mých propočtů mělo uplynout ještě několik dní, než nad našimi hlavami zahučí letouny, které nám přinesou smrt, ale lidstvu vysvobození...

„Podívejte, zdá se, že u děl jsou lidé,“ upozornila mne jednoho večera Nora. Pohlédl jsem na temné otvory střílen a zahlédl pohybující se stíny. Radiouši zřejmě zachytily hukot letadel a obránci městečka se připravovali na letecký útok. Napjatě jsme čekali, co bude dál. Všude kolem panovalo ticho. Slunce zapadlo za obzor, a jen ubývající měsíc matně osvětloval divokou krajinu, prostírající se u našich nohou. Bylo chladno, ale neodešli jsme.

Uplynula asi hodina. A najednou nás oslepilo prudké světlo. Deset ohromných světlometů zazářilo v kruhu kolem kráteru a daleko široko vše zalilo oslnivým světlem. Z polární noci jako bychom se ocitli v zářivém tropickém poledni. Když naše oči přivykly světlu, spatřili jsme na obzoru několik stříbřitých vážek. Současně jsme zaslechli sotva znatelný rachot motorů.

„Letí,“ řekla Nora vzrušeně.

„Ano!“ přisvědčil jsem šeptem. A malé vážky daleko na západě se měnily ve vlaštovky, vlaštovky v sokoly. Stále blíž a blíž... Jeden, dva, tři, čtyři... pět, šest... sedm, osm, devět, deset... Celé hejno, srovnané jako jeřábi při tahu!

„Ještě tamhle, podívejte se!“ zvolala Nora.

Stejná eskadra se blížila i z jihu.

„A ze severu!“

Rachot motorů již naplnil vzduch, rozléhal se v dolinách, vracel se ozvěnou. Západní eskadra letěla dál přímo ke kráteru a severní a jižní se zvolna stáčely na východ, aby proletěly nad městečkem a shodily bomby ihned za první eskadou...

„Za chvíli už z nás nic nezůstane,“ pronesla Nora.

Vzpomněl jsem si na náš plán útěku, ale stál jsem dál jako přikovaný a díval se a díval...

Letadla už byla tak blízko, že jsem v jasném světle světlometů mohl rozeznat rudé hvězdy na spodku jejich křídel.

„To je divné,“ poznamenala Nora. „Mister Bailey přece musí mít dalekonosná děla. Letadla jsou již na dostřel. Proč mlčí městečko?“

„Chcete už brzy vidět ty ptáky postřelené?“ zeptal jsem se žertem.

„Chci, aby to už začalo... právě tak jako vy.“

To byla pravda. Chvěl jsem se netrpělivostí dozvědět se, co nám osud uchystal, spatřit konečně sílu zbraní Mr. Baileye. Nemuseli jsme čekat dlouho. Stíny ve střílnách se zahemžily, pozoroval jsem pohyby, které obvykle předcházejí výstřelu z děla. Nic jsem však neslyšel.

„Jsou to pneumatická děla a střílí vzduchovými střelami,“ vysvětlila mi Nora.

„Vzduchové střely? Co je to?“ zeptal jsem se, napínaje zrak, abych nepropásl chvíli, kdy náboje zasáhnou letadla.

Účinek vzduchových střel se však projevil jinak.

„Nedívejte se nahoru, ale dolů,“ řekla Nora.

Pohlédl jsem dolů a uviděl, jak se na bílé sněhové pláni zvedá sněhový prach.

„A to je všechno?“ chtěl jsem se už smát.

Ale co to? V místě, kde dopadly střely, sníh jako by začal vřít. Utvořily se ohromné chuchvalce páry, a najednou se strašným řevem, hvizdem a rachotem vyrazily do výše. Vypadalo to, jako by sněhová spirála vyletěla až k samé obloze, začala se rychle rozšiřovat, růst a současně se rozpadala a měnila ve zběsilou sněhovou bouři. Bailey vyvolal sněhovou bouři! Pohlédl jsem na letadla. Bílá stěna se k nim rychle přibližovala. Vedoucí letoun se najednou

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

vzepjal, zakroužil, a vzápětí jej to unášelo zpět jako kus papíru, hnaného samumem.

A za ním druhý, třetí. Za několik vteřin už celé to hejno letadel vířilo vzduchem jako podzimní listí, servané uragánem.

Obloha se zatáhla šedavou mlhou.

Když se konečně mlha rozptýlila, bylo nebe právě tak pusté jako vždy. Měsíc se zachytil ostrým zobcem za skalní štít – jako by se bál, že ho stihne osud letadel – a nehnutě patřil na mrtvé svahy...

Stál jsem celý omráčený a trásl se jako v horečce. Nora se opřela o stěnu a hleděla rozšířenýma očima tam, kde před několika minutami hrdě zpívali oceloví ptáci. Pak si těžce povzdychla. V jejím hlasu se opět ozvala beznaděj:

„S Mr. Bailleyem je těžko bojovat... Tohle je výsledek...“

„To není konec, to je začátek!“ řekl jsem, ale i mě se v té chvíli zmocnily pochybnosti. „Uvidíme, co bude dál.“

„Dál už není nač se dívat,“ odpověděla dívka. „Jen blázen by se odvážil druhého útoku.“

Nora měla pravdu: útok se neopakoval. Nejdřív bylo třeba vzpamatovat se z úderu a zhodnotit zkušenosti z první bitvy.

Stáli jsme však dál a hleděli na západ...

XVII. NÁZORNÁ LEKCE

Druhý den po prvním náletu sovětských letadel se útok opakoval. Seděli jsme s Norou v laboratoři, když se ozval poplašný signál. Pohlédli jsme na sebe, nechali zkumavky a běželi na balkón.

Bylo dvanáct hodin. Oblohu pokrývala šedá clona mraků. Vysoko nad námi slabě hučel jediný letoun. Nebylo jej však vidět. Pochopil jsem taktiku našich letců: nabrat velkou výšku a letět pod ochranou nízkých mraků. Naše velení se zřejmě rozhodlo nezasazovat velké síly, ale podnikat jednotlivé nálety. To byla za daných podmínek naprosto rozumná taktika. Ani ta však neměla úspěch.

Mister Bailley byl skutečně vládcem bouří. Ještě než letoun dosáhl zenitu, začaly pracovat gigantické ventilátory, které vypustily k obloze mocný sloup vzduchu. Tento vzdušný beran prorazil otvor v mracích, jež se pak rychle roztrhaly. Objevila se modrá obloha... A letoun? Ani jsme ho nezahledli. V řevu rozpoutané bouře jsem zaslechl jen několik zajímavých zvuků vynechávajícího motoru, jako přerývaný skřek raněného orla. Vítr odhodil letoun i s oblaky daleko stranou...

Toho dne jsem se z rozhlasu dozvěděl výsledky prvních bojů. Jestliže nebyl počet obětí ze strategických důvodů zkreslen, jak tvrdil Bailley, neutrpělo naše letectvo tak velké ztráty, jak jsem se obával. Tři letci zahynuli, šest jich bylo zraněno a dva letouny zničeny. Většinou strojů se podařilo pád vybrat, jenom je to o několik set verst odhodilo. Tyto ztráty však nikterak nezlomily ducha našeho vojska. Vláda prohlásila, že neustaneme v boji, dokud nepřítel nebude zničen.

„Uvidíme, kdo koho zničí!“ prohlásil Bailley nadutě. „Ještě neokusili všechno, co jsem pro ně navařil.“

V několika následujících dnech letecké útoky pokračovaly, ale se stejným výsledkem. Zesilovače zvuku odhalovaly letadla dlouho před útokem, ačkoliv teď používala tlumičů, jež téměř odstranily hluk motorů. Vzdušný vír pak odhodil letadla daleko zpět. Nozdra Aj-Tojona již byla známa celému světu. Teď už vzduch nevdechovala, aby zároveň s letounem nevsála i bomby, které by mohly vybuchnout ve ventilátoru, ale naopak jej usilovně vydechovala.

Nakonec se naši letci zřejmě přesvědčili, že dobýt městečka ze vzduchu je nemožné. Letecké útoky ustaly.

„Dostali rozum,“ prohlásil Bailley. „Jenom je škoda toho vzduchu. Tolik jsme ho museli vydat! Nu, každá válka něco stojí; ostatně si svůj vzduch zase vezmu zpět. Však oni ještě přijdou, po kolenou přilezou! A budou prosit o malinký doušek!“

Opět mijely dny napjatého očekávání. Strážní stáli dál na svých pozorovatelnách, ale v městečku už několik týdnů plynul život svým tempem.

Jedné noci porušil tento klid rachot vzdálené kanonády. Vypadalo to na dělostřeleckou palbu, ale výbuchy jsem neslyšel. Rychle jsem se oblékl a vyšel na chodbu. Tam jsem se neočekávaně setkal s Bailleyem.

„Vaši soudruzi jsou neúnavní,“ sykl zlostně. „Přitáhli dalekonosná děla a chtějí nás zničit. Hlupáci! Nechápu, že tím jen urychlí zkázu celého světa. Teď už nemusím tajit, že jste tady. Pojďte se mnou do radiostanice, potřebuji vás.“

„Odešlete depeši,“ nařídil v kabině Luceovi.

Luce zasedl k vysílačce. Bailley začal diktovat:

„Veliteli armády. Zastavte ihned bombardování. Dopadneli do podzemního městečka Mr. Bailleye jediný náboj, bude to znamenat světovou katastrofu. V městečku jsou ohromné zásoby kapalného vodíku. Při emanaci a vzplanutí kyslíku sloučí se vodík s kapalným vzduchem, přičemž se přes nízkou teplotu kapalného vzduchu vyvine traskavý plyn; při hoření tento plyn vlivem silné koncentrace kyslíku v kapalném vzduchu dává obrovský žár. V důsledku toho se v okamžiku změny všech kapalných vzduchů v plynný a dojde ke strašlivému výbuchu. Uragán, který tím vznikne, smete se zemského povrchu města i vesnice. Dojde ke katastrofě v historii lidstva neslýchané. Kalimenko.“

„Vy chcete tu depeši poslat mým jménem?“ podivil jsem se.

„Ano. Což vy nechcete zabránit tak hrozné katastrofě? Vám uvěří spíš než mně.

Nelžu. Viděl jste sám kapalným vodík, jezera kapalného vzduchu a hory vzduchových kuliček. Konečně nevěříte-li, můžete se zeptat profesora Engelbrechta!“

Což je Engelbrecht skutečně na Bailleyově straně? prolétlo mi hlavou.

„Takovou depeši nemohu poslat,“ odpověděl jsem.

„Proč?“

„Protože věřím jen tomu, co jsem viděl na vlastní oči. Účinek vzduchových kuliček neznám.“

„Ach tak, vy mi nevěříte? Nu dobře, dám vám možnost přesvědčit se. Přijde mne to dosti draho, ale vaše soudruhy ještě dráže.“

Obrátil se k Luceovi a dodal:

„A ten telegram stejně odešlete kalimenkovým jménem. Obejdeme se i bez jeho souhlasu.“

„Ale já protestuji!“

„Protestujte si jak chcete... Pojdme.“

Ani jsem se nepohnul.

„Chcete, abych vás dal zavřít?“

Byl jsem v jeho moci. Mé uvěznění by nikomu neprospělo, ale zůstanu-li na svobodě, mohu ještě Bailleyovi uškodit. Musel jsem se podřídít.

Depeše byla odeslána, děla na nějakou dobu utichla – velení se zřejmě radilo s Moskvou. Příští den však zahřměla znovu. Jeden granát vybuchl na úpatí kráteru. Bailley rozhodl, že nelze dál riskovat, a nařídil předvést názornou lekci. Byla odeslána další depeše, upozorňující, že Mr. Bailley odjistí jednu milióntinu zásob vzduchové zbraně, aby nepříteli a celý svět přesvědčil, jaký účinek by měl výbuch v městečku.

* * *

Na západní svah kráteru bylo vyvaleno několik sudů, naplněných na pohled neškodnými kuličkami. Všechny otvory byly pevně uzavřeny. Bailley pozval mne a Noru, abychom s ním pozorovali účinek výbuchu z okénka, proraženého poblíž vrcholu skály a opatřeného pěticentimetrovým sklem.

„Jen se pokochejte pohledem, jaký účinek mají mé kuličky,“ řekl.

„Nu, prozatím žádný, ačkoliv vzduch má teplotu pouhých dvanáct stupňů pod nulou a atmosférický tlak je dokonce nižší než obvykle.“

„Vy byste chtěl, aby kuličky explodovaly okamžitě? A jak bychom je pak dopravili na povrch? Proto Engelbrecht vynalezl přípravek, zpomalující tékavost a explozi. Počkejte za chvíli...“

„A pročpak tedy neopatříte touto pojistkou všechny kuličky?“

„Žádný přípravek nepomůže proti žáru, který vydává dělostřelecký granát. Dívejte se, už to začíná!...“

Skutečně jsem pozoroval, že z horní vrstvy kuliček se začalo jakoby kouřit. Sudy brzy zahálil oblak páry. Tento oblak neobyčejně rychle rostl a zanedlouho pokryl celý prostor před našimi očima.

„To ještě není výbuch,“ podotkl Bailley. „To se jen odpařuje pojistný obal. A teď...“ Nestačil však dopovědět.

Ozval se praskot, výbuch... a vzápětí jsem ztratil vědomí.

Když jsem otevřel oči, spatřil jsem nad sebou mraky, která kroužily a trhaly se jako ve zběsilém vodním víru. Po vnější stěně naší pozorovatelný nezůstalo ani stopy. Také vrcholek hory to odneslo, ale poryv uragánu byl tak silný, že na nás nespádl ani kámen – všechny to odfouklo jako slámu.

Vedle mne ležela Nora a u zadní stěny – Bailley s rozbitou hlavou. Pod ním se rozlézala kaluž krve.

Pohlédl jsem do údolí – a nepoznal jsem je. Les načisto zmizel. Stromy to vyrvalo i s kořeny a odneslo neznámo kam. Horské štíty, ba celé vrcholky byly strženy. Přímě mnou se vytvořilo nové údolí, za nímž se otvírala nekonečná

sněžná pláň... Tam ještě řádil vítr, ale kolem nás už bylo poměrně ticho. Pokusil jsem se usednout. Celé tělo mne bolelo mnohem víc, než toho dne, kdy mne vsál ventilátor.

Pohlédl jsem na Bailleye ještě jednou: ústa měl pootevřená, oči skelné. Byl mrtev. Tím lépe! Sám si privodil smrt.

Naklonil jsem se nad Norou: nebyla zraněna, ale omráčena. Dalo mi hodně práce, než jsem ji přivedl k vědomí. Umělé dýchání nepomáhalo. Byl jsem už na pokraji zoufalství, když jsem si vzpomněl, že se srdeční činnost někdy obnovuje při rychlých úderech pěstí do srdeční krajiny. Pomohlo to. Tep zesílil a Nora konečně otevřela oči.

„Jak je vám?“ zeptal jsem se.

„Děkuji, ujde to. Kde je mister Bailley?“

„Mrtev,“ odpověděl jsem s netajenou radostí.

Vtom jsem však za sebou zaslechl zachroptění a hned nato Bailleyův přiškrcený hlas:

„K čertu!... Zdá se, že jsem to poněkud přehnal.“

Zašmátral rukama po podlaze.

„Nemohu zvednout hlavu,“ pokračoval stejně přiškrceně. „Pomozte mi.“

Přilezl jsem k němu, posadil ho a opřel o zeď. Hlava mu klesla na stranu.

„Tlak padesát tisíc atmosfér... Hlavní vlna měla jít ve směru zahrátí... Ohříváč byl nařízen na západ. A místo toho taková rána...“ mumlal Bailley ve snaze přijít na svou chybu. Pak zasténal a zavřel oči.

V mém mozku se bleskem zrodila myšlenka. Bailley je v mé moci! Když ho... Nikdo se nic nedoví... Uchopil jsem velký kus kamene a už jsem ho zvedal nad Bailleyovou hlavou, ale Nora mne najednou uchopila za ruku a strhla ji stranou.

„Není vám hanba? Zabíjet raněného, nemocného, bezbranného člověka!“ zašeptala. Zastyděl jsem se. Kámen mi vypadl z ruky.

„Ale copak jste sama...“

„Cože? Co je?... Co si to tam šuškáte,“ probral se mister Bailley a pootevřel pravé oko.

„Musíme vás přenést dovnitř. Hned zavolám lidi,“ řekla Nora. Třela si přitom tváře, pobledlé zimou. „Mister Klimenko, zavolejte někoho na pomoc.“

Váhal jsem. Vtom však prolezl rozbitými dveřmi William. Jeho oděv byl potrhán, obličej plný modřin a podlitin. Zřejmě i on dostal při výbuchu svůj díl. Hned za ním se objevili dva sluhové. Zvedli Bailleye, pracně ho protáhli rozbitými dveřmi a odnesli dovnitř.

Nora hleděla na obraz zkázy.

„Jaká hrůza!“ pronesla.

„Budete svého milosrdenství brzy litovat!“

„Možná, ale nemohla jsem jednat jinak,“ odpověděla dívka. „Bylo to silnější než já.“

XVIII. BAILLEY ODHAZUJE MASKU

Nora musela pečovat o raněného Bailleye. Jeho stav byl dosti vážný. Trpěl bolestmi hlavy, chvílemi blouznil. První noci od něho vůbec neodcházela.

„Jak je?“ vyptával jsem se jí při každém setkání s tajnou nadějí, že se z toho Bailley dostane.

„Pořád stejně,“ odpovídala Nora, a když viděla mé zklamání, rozpačitě dodávala:

„Myslíte si možná, že mám slabou vůli, už jsem vám však říkala, že je to silnější než já. Nemohu...“

„A co tomu říká?“

„Dnes ráno se probral a řekl: Pořádně jsem si natloukl hlavu, ale moji nepřátelé mají asi bouli ještě víc.“

Bailley měl pravdu. Názorná lekce způsobila strašlivou spoušť. Tisíce kilometrů na západ, kam byla namířena hlavní síla výbuchu, skýtala země smutnou podívanou. Jako by po zeměkouli přejela gigantická břitva a oholila staleté lesy, osady, města... Řeky se vylily z břehů a povodně dokonávaly dílo bouře. Kdo nezahynul při víchřici, nalezl smrt ve vlnách. Všude se válely mrtvolky lidí a zvířat; celé domy byly odneseny na vrcholky hor nebo na dno jezer, někdy až stovky kilometrů daleko.

Zvláště bylo postiženo pásmo mezi šedesátým a sedmdesátým stupněm severní šířky. Naštěstí pro nejhustěji osídlená místa evropské části SSSR a západní Evropy bylo ohnisko výbuchu daleko. Také uralský horský hřeben uragán poněkud zadržel. Ufa, Sverdlovsk, Perm a jiná města poblíž uralského pohoří utrpěla méně než Povolží. Vichřice jako by tu udělala ohromný skok a obořila se plnou silou na Samaru,

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

Nižnij Novgorod, Vologdu, a dále na Moskvu, Rigu a Varšavu. Polsko, Německo, severní Francie a Anglie vypadaly jako po silném zemětřesení. Uragán se přehnal nad Atlantickým oceánem, kde potopil mnoho lodí, přeskočil na východní břehy severní Ameriky, způsobil mnoho škod v Kanadě a Spojených státech a rozletěl se přes Tichý oceán k japonským břehům. Oblétl tak celou zeměkouli.

V asijských pouštích se okruh uzavřel. Jedné bouřlivé noci se naše hora otřásla pod náporům východního větru jako v zimnici.

Čtyřikrát obletěl uragán zeměkouli, a stále ztrácel na síle. Jeho periodické nárazy bylo však cítit ještě dlouhou dobu.

To byla lekce! Celý svět ztrnul hrůzou.

Báje o zločinu bolševiků, kteří chtěli udusit svět, praskla jako bublina. Všude se teď hovořilo jen o Bailleyovi, který sám vyslal radiogram všem! všem! všem!, vyzývající, aby uznali jeho moc a složili zbraně. V nejvíce postižených státech vládla panika. Tisk žádal příměří, navrhoval okamžitě zahájit s Mr. Bailleyem jednání o míru.

Pouze Sovětský svaz prohlásil, že nesloží zbraně do té doby, dokud nepřítel nebude poražen. Toto rozhodnutí vyvolalo rozhořčení německého, anglického, francouzského a amerického tisku. Jestliže SSSR odmítá, mohou evropské mocnosti a Amerika uzavřít s Mr. Bailleyem mír i bez jeho souhlasu. Bude-li SSSR klást odpor, pak se proti němu postaví se zbraní celý svět.

A skutečně také byla Mr. Bailleyovi brzy zaslána jménem vlád Německa, Francie, Anglie a Spojených států depeše, v níž se navrhovalo, aby oznámil své podmínky. Bailley je nenechal na svou odpověď dlouho čekat. Měl celkem tři ultimativní požadavky.

1. Nastolení diktatury velkokapitálu na celém světě.

2. Fyzické vyhlazení komunistů.

3. Monopol na prodej vzduchu, který by mu zaručoval neotřesitelnost jím stanoveného politického systému.

Konečně Bailley odhalil svoji pravou tvář! Do dneška pochybuji o tom, že se zabýval meziplanetárním obchodem s Marsem. Jeho pozemské cíle mi však byly zcela jasné, jakmile jsem se dozvěděl o ultimátu. Bailley sledoval sociálně politické cíle: chtěl na věky zotročit dělnickou třídu a ponechat jí pouze právo pracovat za možnost dýchat v doslovném slova smyslu.

Buržoazní vlády shledaly, že podmínky Mr. Bailley jsou více než přijatelné. V masách dělníků vyvolalo toto ultimátum rozhořčený protest, avšak s těmi byli kapitalisté brzy hotovi. Kdo je proti nám, zůstane bez vzduchu, odpovídali lakonicky zastánci dohody s Bailleyem.

Svět stál před novým strašlivým krveprolitím. Ostatně reakční tisk již dva dny po ultimátu cynicky prohlásil, že tentokrát bude revoluce, pokud ji dělníci budou chtít vyvolat, naprosto nekrvavá. Měl tím na mysli, že třídní nepřítel bude prostě zdušen.

Oznámil jsem tyto novinky Noře. Vyslechla mne mlčky, jen rty se jí zachvěly.

„Takhle to dál nejde,“ prohlásila po chvilce mlčení. „Musím si ještě dnes pohovořit s otcem. Přijďte o půlnoci na náš balkón. Řeknu vám všechno, co se od něho dozvím.“

Večer ke mně zašel mister Luce. Byl neobvykle zamračený. Proti svému zvyku mne nevyzval, abych si s ním zahrál šachy. Urputně přecházel po pokoji a chvílemi vykřikoval hrubé kletby.

„Máte špatnou náladu, mister Luce?“ zeptal jsem se.

„Bodejt' bych měl dobrou,“ odsekl. „Ať si třeba čerti po kouskách roznesou Mr. Bailleye i ty vaše soudruhy!“

„Co se stalo, mister Luce?“

Luce se široce rozkročil, zkrřížil ruce na prsou a odpověděl tragickým tónem:

„Stalo se to, že v městečku už není ani kapka džinu!“

„Cože?“ zvolal jsem s údivem. „Což v městečku docházejí zásoby?“

„Už došly!“ odsekl vztekle Luce. „Není džin a k jídlu bude brzy jen mražené maso.“ Odmíchl se, mávl rukou a pokračoval: „Ech, nač to tajit! Stejně se z téhle myši pasti nedostanete. Posílali nám zásoby zvenčí, letecky. Mister Bailley po celou dobu udržoval spojení s vnějškem. I při všem jeho bohatství by se mu nepodařilo vybudovat a udržet takový podnik, kdyby na to byl sám. Ale mister Bailley sám není. Má mnoho spojenců. A ti ho po celou dobu podporovali, doplňovali naše zásoby... Jenže teď jsme v blokádě. Vaši letci – ani bouřka je nezničí! – vytvořili takový kordón, že neproklouzne ani vrána, natož letadlo. Odeslali jsme našim spojencům v Anglii už tři zoufalé telegramy a dostáváme stále stejnou odpověď: vyloučeno! Vydržte, co nevidět bude uzavřen mír. Vydržte!“ skončil Luce vztekle. „Jím se to řekne! A co já tady!...“

To, co řekl mister Luce, bylo pro mne novinkou. Ukázalo se, že je Bailley v jistém ohledu silnější, než jsem si myslel. Tak on tedy nebyl osamělý rváč, ale

stál v čele kapitalistického spiknutí!

Možná, že Bailleye podporovaly síly celého mezinárodního kapitálu. Obchodník se vzduchem – to byl jen obratný manévr, aby se hněv dělníků a obyvatelstva neobrátil proti všem kapitalistům. Sehráli to tak, jako by jeden šílenec nebo zločinec vládl vzduchem, a kapitalisté byli pouze donuceni přijmout jeho podmínky!

Na druhé straně však byla situace samotného Bailleye a jeho městečka téměř katastrofální. A bude-li městečko kapitulovat, je po celém spiknutí. To ovšem nevěděli dělníci a nevěděla to ani vláda SSSR. Ne nadarmo cizí státy tolik spěchají uzavřít s Mr. Bailleyem mír. Blíží se rozhodující dny. Teď již účel světí každý prostředek... A nemá-li Nora dosti sil skoncovat s Mr. Bailleyem, provedu to sám!

Novinky, jež mi Luce sdělil, byly tak důležité, že jsem se rozhodl odměnit ho a vytáhl jsem zpod postele láhev džinu, kterou jsem tam před týdnem schoval. Když mistr Luce spatřil vytouženou láhev, zaryčel a vrhl se na ni jako zvíře na kořist. Začal pít přímo z láhve a nepřestal dřív, dokud polovinu nevypil. Pak si utřel ústa, láskyplně láhev zazátkoval, schoval ji do kapsy a odešel.

XIX. ROZVÁZANÉ RUCE

Pohlédl jsem na hodinky. Bylo za deset minut dvanáct – čas odebrat se na balkón. Nora tu ještě nebyla. Na obloze rozkvétaly fialovozelené kytice a vesele se míhaly žluté a modré pásy. U obzoru se třepotaly jakési bledě oranžové záclonky. Obloha byla dnes slavnostně osvětlena. Spektrum kyslíku a neónu tančilo čtverylku se spektrem dusíku a hélia.

Za mými zády tiše vrzly dveře. Obrátil jsem se. Nora!

Byla bledá jako člověk před zmrznutím. Beze slova ke mně přistoupila, položila mi ruce na ramena a prudce mne políbila. Až se mi zatajil dech z jejího neočekávaného projevu něhy...

„Noro!“ zajíkl jsem se.

Rychle ucouvla a řekla:

„Teď se všechno urovná. Musím jít dolů, k jezeru kapalného vzduchu. Otec mne tam poslal... a mistr Bailley,“ dodala důrazně. „Pojďte se mnou.“

„Noro! Noro! Co říkal otec? A co to má všechno znamenat? Proč jste tak bledá?“ Všechno, co jsem chtěl Noře povědět, se mi vykouřilo z hlavy. Její chování bylo tak zvláštní a hovořila tak velitelským tónem, že jsem ji následoval jako ve snu. Šla velmi rychle. Několikrát jsem na ni promluvil, ale ona jen přidala do kroku.

Vešli jsme do místnosti, kde byly uloženy speciální obleky proti absolutnímu chladu.

„Rychle mi pomozte s oblékáním,“ nařídila Nora, „a na nic se neptejte. Brzy se vše dozvíte.“

Byl jsem nucen podržet se. Rychle jsme vklouzli do potápěčských obleků, sjeli výtahem dolů, mlčky prošli řadou dveří a vstoupili do podzemní jeskyně. Nad modrým jezerem kapalného vzduchu se vznášel slabý opar. Chladné světlo lamp jasně osvětlovalo cestu.

Šli jsme po břehu jezera.

Nora kráčela stále pomaleji a několikrát se zapotácela, jako by se pod ní podlamovaly nohy. Vzal jsem ji pod paží, vytáhla však ruku a řekla:

„Jděte napřed.“

„Proč?“

„Musíte.“

Poslušně jsem udělal několik kroků, a najednou jsem zaslechl slabý výkřik.

Rychle jsem se ohlédl – a ztrnul jsem hrůzou.

„Co to děláte?“ vykřikl jsem.

Bylo však pozdě.

Nora rozepjala svůj izolační oblek a obnažila si hruď i hlavu...

Zde u jezera bylo dvě stě sedmdesát tři stupně pod nulou! Mráz ji musel okamžitě usmrtit. Rozběhl jsem se k ní a třesoucíma se rukama jsem se snažil natáhnout ji na hlavu skafandr a zapnout oblek. Její tělo však už pokryly metličky jinovatky a se rtů, pootevřených v úsměvu, spadla ledová hrudka – Nořin poslední dech.

„Noro, Noro... cos to provedla!“ křičel jsem nepřičetně.

Stál jsem před sněhovou sochou dívky a nevěděl jsem, co si počít. A najednou jsem zpozoroval u jejích nohou ojíněný předmět. Zvedl jsem jej, setřel jinovatku a poznal, že je to dopis.

Pohlédl jsem ještě jednou na Noru – jinovatka už pokryla celou její postavu.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

Nora, ta živoucí, žhavá Nora se v okamžiku proměnila v ledovou sochu... Opatrně jsem jí s tváře setřel jíní, pohlédl jsem naposled na rty, které mne před nedávnem políbily, a odešel jsem z pochmurné jeskyně. Ve svém pokoji jsem opatrně zahřál a osušil dopis, otevřel jej a začal číst:

Milý příteli!

Promiňte mi, že jsem vás donutila prožít nepříjemné chvíle. Bála jsem se však, že bez vás nedokážu to, co bylo třeba udělat. Vaše přítomnost mi dodávala sílu. Hovořila jsem s otcem. Donutila jsem ho, aby se ke všemu přiznal. Nyní vím, co jej přimělo pracovat s Mr. Bailleyem. Mister Bailley otce oklamal. Zavlékl ho do tohoto městečka a slíbil mu, že ho po roce propustí. Když však rok uplynul, Bailley otci oznámil, že ho nepropustí, a pohrozil mu, že neuposlechně-li, živi se odtud nedostaneme – ani on, ani já. Otec mne má velmi rád. Nechtěl ohrozit můj život, a tak zůstal. Bylo však pro něho těžké přiznat, že je tu v zajetí. Proto mne ujišťoval, že ho tu drží práce. A tak jsem vlastně svazovala otci ruce. Kvůli mně se musel účastnit této strašné věci. Nyní je tedy volný. Těžko by se mi psalo jemu. Vyřiďte mu jenom můj vzkaz: Otče, tvé ruce již nejsou spoutány.

Sbohem

Nora.

Přečetl jsem dopis několikrát. Ubohá Nora! Příliš pospíchala. Kdybych jí stačil říci to, co jsem se dozvěděl od Lucea, možná, že by teď žila... Bylo již ráno. A tak jsem se s těžkým srdcem vydal k profesoru Engelbrechtovi. Seděl v pracovně, zabraný do vzorců. Když mne spatřil, pozvedl hlavu a klidně se zeptal:

„Neviděl jste mou dceru?“

„Vaši dceru – Miss Eleonoru postihlo velké neštěstí,“ řekl jsem.

Engelbrecht zbledl.

„Co se stalo? Mluvte!“

Mlčky jsem položil na stůl Nořin dopis. Profesorovy ruce se viditelně chvěly, ale snažil se ovládnout. Když dočetl, chraptivým hlasem se zeptal:

„Co je s ní?“

Vyprávěl jsem mu, co se stalo v jeskyni absolutního chladu.

Engelbrecht sklonil hlavu a zakryl si rukama tvář. Seděl tak několik minut.

Nerušil jsem jej. Když konečně spustil ruce, nepoznal jsem ho – tak se ve chvílce změnil a celý zestárl.

Těžce vstal, zapotácel se a opět usedl.

„To já ji zabil...“

Pak najednou udeřil pěstí do stolu a jeho oči blýskly hněvem.

„Bailley ji zabili“ vykřikl a prudce vstal.

„Jen jednu otázku, profesore,“ zadržel jsem ho. „Miss Eleonora píše, že prý vám Bailley vyhrožoval, že zabije vás i ji, budete-li chtít odejít. Předtím však Miss Eleonora říkala, že ji nezdržoval.“

„To byla od Bailleye hra, psychologická hra. Věděl, že Nora beze mne neodejde. A já musel ve své dceři podporovat iluzi, že může odejít, bude-li chtít. Kdyby věděla, jak to ve skutečnosti je, situace nás všech by se ještě více zkomplikovala. Byla by nešťastná.“

„A co kdyby se přece jen rozhodla odejít?“

„Bailley by ji nepustil.“

„Ale proč jste tedy Bailleye nezabil?“

„Nejednou jsem na to myslel, ale Bailleyovou smrtí by se nic nezměnilo. Bailley je pouze jedním článkem zločinného řetězu. Víte, kdo jsou všichni obyvatelé městečka, kromě těch několika Jakutů? Synové bankéřů a pohlavárů! A ti by mne nepustili, kdybych Bailleye zabil. Zavraždili by mne i Noru. Nebo by zabili jen mne a ji nechali na živu... Co by se s ní stalo? Kdybych však byl tušil, co Nora udělá... Ostatně teď už je pozdě o tom uvažovat. Ano, mister Bailley nemá rád žerty. Naložili by se mnou právě tak jako s mými kolegy, kteří zahynuli na Arcticu. Nechtěli se mu podříditi, a zaplatili to životem.“

Profesor začal hledat v zásuvce svého stolu.

„K čertu, kam se poděl můj revolver?“

Chtěl jsem mu říci, že jej marně hledala už Nora, ale pak jsem si to rozmyslel.

„Nu, obejdeme se bez něho. Pojďte, mister Klimenko.“

„Co chcete dělat?“ zeptal jsem se.

„Pohovořit si s Mr. Bailleyem...“

Běljajev A. - Prodáváč vzduchu

Vybrali jsme si pro svou návštěvu u Bailleye nevhodnou chvíli. Seděl v křesle a kolem sebe měl své důvěrníky. Bylo jich asi deset. Při pohledu na ně se Engelbrecht zamračil, ale na ústup bylo již pozdě. „Á, náš profesor, jako na zavalanou!“ řekl Bailley. „Právě jsem pro vás chtěl poslat. Máme tu malou válečnou poradou. Jenomže moje hlava ještě nepracuje docela tak, jak by měla.“

Bailley se odmlčel a začal se probírat třpytivými perlami na misce před sebou. Tyto perly byly poslední Engelbrechtův vynález – lisovaný vzduch ve zvláštních obalech. Vzduch se z nich při normální teplotě nevypařoval a mohly se proto bezpečně převážet. Vybuchovaly jediné při náhlém zvýšení teploty. Bailley se urychleně připravoval na vývoz vzduchu, protože soudil, že uzavření míru na základě jeho podmínek je otázkou několika málo dní.

„Ano, hlava...“ pokračoval Bailley. „Něco s ní není v pořádku. Člověk mluví – a najednou plácne nesmysl. Ale to přejde. Posadte se, sire...“ Mě nevyzval, abych se posadil, jenom na mne úkosem pohlédl; také však neřekl, abych odešel.

Engelbrecht zůstal stát. „Odmítám pracovat. Nepokládejte mne nadále za svého zaměstnance,“ řekl pevně. „Od-mí-tá-te?“ zeptal se Bailley nasupeně. „Co to znamená, sire?“

„To, co jsem řekl.“

„Tady má význam jen to, co řeknu já,“ odpověděl již zlostně Bailley. „Zapomínáte se, mister Engelbrecht. Jestli hned...“

„Dost!“ vykřikl najednou Engelbrecht. „Nezůstanu už déle v této tlupě banditů!“

„To je vzpoura! Víte, co vás čeká?“

„Darebáku!“ zařval Engelbrecht. „Zabil jsi mou dceru, celou zem jsi naplnil hrůzou, ty... ty...“ a s napřaženými rukama se vrhl na Bailleye a začal ho rdousit. To nikdo neočekával. Okamžik seděli Bailleyovi pochopové jako zkamenělí, ale pak se jich celý houf vrhl na profesora. Přiskočil jsem mu na pomoc. Strhla se nepopsatelná rvačka. Engelbrecht měl neobyčejnou sílu, a také moje pěsti nezahláely, ale nepřítel bylo mnohem víc. Přemohli nás. Bailley se schoval za psací stůl, zabarikádoval se židlemi a odtud řídil bitvu. Z rozčilení začal znovu blábolit a nepřítelně vykřikoval: „Pryč! Na Mars! Na Měsíc... Konec světa! Sto tisíc liber sterlingů za gram!“

Engelbrecht odhazoval nepřátele, dral se k Bailleyovi a chrčel: „Zabiju tě... roztrhám!“

Začínaly nám docházet síly. „Zpátky! Ustupujte, nebo je s námi konec...“ zavolal jsem na Engelbrechta. Profesor se poněkud vzpamatoval. Ohlédl se a viděl, že situace je beznadějná. Tři nepřátelé se váleli po zemi, ale ostatní se ozbrojení židlemi chystali k novému útoku. Dvěma z nich se již v rukou blýskly hlavně automatických revolverů. Za urputného boje jsme ustoupili ke dveřím a dali se na útěk chodbou, pronásledováni v patách nepřáteli. Zahnuli jsme za roh, skočili do výtahu a sjeli o patro níž. Za okamžik jsme byli u odpadové roury. Vchod však byl uzavřen.

„Sem! Rychle!“ zavolal Engelbrecht, který se v městečku dobře vyznal.

XX. ODSOUZENÍ K SMRTI

Vběhli jsme do jeskyně sousedící s rourou a spěšně jsme přibouchli dveře. Bylo to nedostavěné skladiště tuhého vzduchu. Chladicí zařízení dosud nebylo instalováno a v jeskyni bylo poměrně teplo. Zatím se sem ukládaly náhradní vozíky a nástroje. Jeskyně neměla osvětlení.

„Přistrčte sem vozíky,“ nařídil Engelbrecht, „zabarikádujeme dveře.“

Srazili jsme vozíky dohromady a naházeli na ně krumpáče a lopaty, prostě všechno, co nám přišlo do rukou a co jsme mohli v hluboké tmě nahmatat.

„Tak,“ řekl profesor, když jsme skončili. „Tady můžeme nějaký čas vydržet.“

Venku zaduněly kroky našich pronásledovatelů. Vzápětí se ozvaly rány do dveří. Neodpovídali jsme. Po nějaké době bouchání ustalo a všechno ztichlo. Nevěděli jsme, zda naši nepřátelé poznali, že se dveře nedají otevřít, nebo změnili plán útoku, ale ten oddech nám přišel vhod. Únavou jsme se sotva drželi na nohou. Engelbrecht si lehl na vozík a protáhl se.

„Nevyšlo to,“ řekl. „Ztratil jsem hlavu. Takovou už já mám povahu. Dlouho mlčím, ale pak se to najednou provalí...“

Umlkl.

„Pokládáte mne za spoluúčastníka zločinů Mr. Bailleye?“ ozval se po chvíli.

„Vždyt jste přece nemohl...“ namítl jsem rychle, abych ho uklidnil.

Běljajev A. - Prodávač vzduchu

„Ne, ne, mohl! Mohl jsem zabránit katastrofě, zachránit řadu lidí, kdybych byl obětoval život svůj a své dcery. Taková oběť není lehká. Ale je lepší, když zahynou dva, než tisíce – je to tak?“

„Proč se zbytečně trýznit?“ pokrčil jsem rameny.

„To není zbytečné... Záleží mi na tom, co o mně soudíte.“

Dcera nenapsala poslední dopis mně, ale vám. Milovala vás. Cožpak myslíte, že jsem to nepozoroval?...

Mlčel jsem. Tomu velkému, silnému vědci bylo těžko a nemohl už své hoře skrývat.

„Ale za tak špatného mě zas nepokládejte,“ pokračoval. „Jestliže jsem se na lidstvu provinil, byl jsem za to těžce potrestán. Celé noci jsem nespál a snažil se najít východisko. Hledal jsem způsob, jak vypustit Bailleyovu továrnu, ale tak, aby to nezpůsobilo katastrofu. Právě tím jsme se s Norou v poslední době zabývali. Vaše svědomí může být klidné: nepracovali jste pro Bailleye, ale proti němu. A pokusy byly velmi úspěšné.“

Blížily se už ke konci. A kdyby nebyla Nora tak pospíchala... Ubohé děvče... Nemohl jsem však ten úkol dlouho vyřešit. Bývaly dny, kdy jsem zuřil. A tehdy jsem si umíňoval: dnes to skončuji! Zabiji Noru, potom Bailleye a nakonec sebe... Ale jakmile ke mně Nora přišla, zářící svěžestí a mládím... Ach!...“ Engelbrecht si těžce povzdechl. „Nedokázal jsem na ni vztáhnout ruku. Potom mi začala nedůvěřovat. Copak myslíte, že jsem neviděl v jejích očích tu strašlivou otázku? Není její otec, člověk, kterého tak milovala a o jehož cti nikdy nepochybovala, zločinec?“

Engelbrecht prudce vstal a přistoupil ke mně:

„Umřela, má holčička. Je mi moc těžko... Nu, teď je tedy situace jasná... Jsme odsouzeni k smrti. Nemrzí mne, že zemřu, ale že se mi nepodařilo toho banditu uškrtnout... Chtějí nás zřejmě vyhladovět. Naštěstí nás nemohou zmrazit. Ostatně na tom přece nezáleží. Což se Nora nezmrazila sama?“

Také mne zasáhla dívčina smrt do hloubi duše. Miloval jsem ji a ztratil jsem ji právě ve chvíli, kdy jsem se dověděl, že i ona mne milovala. Přesto však jsem se nechtěl vzdát bez boje.

„To se odtud skutečně nemůžeme dostat ven?“ zeptal jsem se Engelbrechta.

Profesor byl zcela ponořen do svých chmurných myšlenek a nepochopil hned moji otázku.

„Dostat se ven?“ pronesl konečně. „Není to nikterak snadné. Tahle stěna vede ven.“

„Tak na co čekáme?“ zvolal jsem. „Máme krumpáče! Je tu sice úplná tma, ale pracovat se dá i potmě.“

„Dá,“ přisvědčil nepřítomně Engelbrecht. „Ale než prorazíme skálu, zemřeme hladu. Je to zbytečná práce. Lehněte si jako já a čekejte klidně na smrt.“

Já však naprosto neměl v úmyslu klidně čekat na smrt. Vstal jsem, po hmatu vyhledal krumpáč a přistoupil ke stěně. Tmou se rozlehly zvonivé údery.

„Tady ne, vezměte to více doleva,“ ozval se Engelbrechtův hlas. „Tam je stěna tenčí.“

Popošel jsem několik kroků doleva a dal se do práce.

Když jsem si po chvíli sedl, abych si odpočinul, zaslechl jsem Engelbrechtovo hekání – profesor slézal z vozíku. Pak zazvonilo železo, jak si vybíral krumpáč.

„Copak takhle se kope skála?“ zabručel. „Ustupte trochu. Na to se musí jinak.“

Vzápětí se ozvaly silné, rovnoměrné údery.

Pracovali jsme několik hodin. Konečně Engelbrecht řekl:

„Pro dnešek to stačí,“ a odhodil krumpáč. Ale před spaním jsme ještě odtáhli vozíky ode dveří a nastavili je na kolejnicích přes celou jeskyni, takže se první opíral o dveře a poslední o protilehlou stěnu.

„Tak. Když teď na ně ještě naložíme nástroje a nasypeme kamení, nedostane se sem ani sám ďábel.“

Konečně jsme zcela vyčerpání ulehli a tvrdě usnuli.

Probudila mne zima. Měl jsem hlad. Ze tmy jsem zaslechl Engelbrechtovo protáhlé zívnutí.

„Vy jste vzhůru?“ zeptal jsem se.

„Už dávno nespím. Mám hlad, ale nedá se nic dělat; budeme se muset pustit do práce bez snídaně.“

A chopil se krumpáče. Zpočátku byly jeho údery nejisté a nerovnoměrné. Pak se však dostal do tempa a pracoval se včerejší energií. Po chvíli jsem ho vysřídal. Hlad nás vysiloval. Stále častěji a častěji jsme odpočívali. Hodiny se nesnesitelně vlekly. Zdálo se, že skála je dnes tvrdší než včera.

Konečně jsem v bezmocné zlosti odhodil krumpáč a svalil se jako pytel na hromadu kamení. Engelbrecht ještě nějakou dobu pracoval, pak toho také nechal.

„Je to s námi zlé,“ pronesl temně. „Takhle to dlouho nevydržíme, a vykopali jsme sotva třetinu.“

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

Tak uplynul ještě jeden den, pokud jsme ovšem počítali správně. Znovu jsme se snažili usnout, přitisknutí k sobě, abychom jeden druhého zahřáli. Bylo mi čím dál větší zima. Nemohl jsem spát. Žaludek se mi křečovitě svíral hlady. Nohy mne zábly, hlava mi hořela a celé tělo tupě bolelo. Ponuré myšlenky mne znepokojovaly, i když jsem proti nim ze všech sil bojoval. Přestával jsem doufat, že se odtud dostanu. Toužil jsem pohovořit si s Engelbrechtem, ale ten tiše ležel, možná že spal. Bylo mi líto ho budit... Když jsem nadobro ztratil naději, že usnu, vstal jsem, došel potmě ke štolě, kterou jsme vyhloubili ve skále, a začal měřit, jak daleko jsme se dostali. Pod nohama se mi s rachotem sesypalo kamení.

„Kdo je to?“ uslyšel jsem Engelbrechtův hlas.

„To jsem já. Vy nespíte?“

„Ne,“ odpověděl profesor. „Ty proklaté myšlenky mi nedají pokoj... A je mi zima...

Pojďte, zahřejeme se.“

Vstal a chopil se krumpáče.

„K čertu, jak přibyl na váze!“ zaklel.

Ozvalo se několik úderů, pak ale zavládlo ticho; zaslechl jsem těžký povzdech.

„Nemohu,“ řekl Engelbrecht. „Mé ruce už neudrží krumpáč... Ale já je naučím pracovat!“ A najednou začal divoce kopat, až od krumpáče odletovaly jiskry.

To bylo poslední vzplanutí energie. Krumpáč třeskl o zem a Engelbrecht se natáhl na hromadu kamení.

„Odpočiňte si, já vás vystřídám,“ řekl jsem a pustil se do práce.

Šlo mi to však ještě hůř. Zdálo se mi, že se rozprahuji ze všech sil, ale krumpáč klouzal po skále a odlamoval jen malé kousky. Takovým tempem bychom neprokopali skálu ani za deset dní! Smrt hladem musí přijít daleko dříve...

Myšlím, že jsem usnul nebo omdlel s krumpáčem v ruce. Nevím, jak dlouho to trvalo. Možná, že jsem tak proležel den a noc, možná, že jen několik minut.

Několikrát jsem znovu začal pracovat, s divokým vztekem jsem bušil do skály a znovu padal na zem, ale nemohu s určitostí říci, zda se mi to jen nezdálo.

Tu a tam jsem dostával nesnesitelné záchvaty hladu. Postupně jsem však otupěl a upadl do strnulosti. Čas se zastavil a já nevěděl, kolik dní uplynulo od doby, kdy jsme se zavřeli v této pasti. Stále více jsem se propadal do temné propasti zapomnění. Chvillemi se matně vynořila myšlenka na smrt, ale ani ta už mne neděsila.

Tupá lhostejnost mne pohlcovala jako bažina. Vědomí mne však dosud zcela neopustilo. Pamatuji se, jak jsem s jistým zájmem sledoval postupující proces umírání. Dal se v něm pozorovat určitý řád. Období hlubokého bezvědomí se střídala s přechodným oživením smyslů a vědomí, jako by poslední zbytky životních sil sbíraly pozůstatky pohonných hmot, aby znovu obnovily vědomí... Protože jen vědomí mohlo nalézt východiště a zachránit odumírající organismus. A organismus odevzdával poslední šťávy, poslední záchvěvy buněk mozku – jediné naději na spásu...

V kteréš z takových jasnějších chvil jsem zaslechl velmi slabé, vzdálené údery krumpáčem.

Engelbrecht asi začal pracovat. Což umírajícím hladem tolik slábne sluch?

pomyslel jsem si. Nebo se mi to jen zdá?

„To ťukáte vy, profesore?“

„Právě jsem se na to chtěl zeptat vás,“ odpověděl Engelbrecht slabým hlasem, který jsem však slyšel naprosto jasně a zřetelně.

„Neztrácím tedy sluch a není to halucinace,“ uvažoval jsem nahlas. „Co to jen může znamenat? Kdo to kope a kde?“

„Už o tom dávno přemýšlím. Domníval jsem se, že to pracujete vy, a já že začínám ztrácet sluch. Přichází to z naší štol, ležím přímo u ní.“ Engelbrecht se odmlčel, a pak pokračoval: „Mister Bailley se zřejmě nemůže dočkat našeho konce a nařídil prorazit stěnu. Je to veliký ctitel zákonů a zřejmě nás chce podle všech pravidel odsoudit, aby nás pak mohl zmrazit a postavit do panteonu.“

Ztichli jsme a naslouchali. Ťukání stále sílilo a přibližovalo se. Potom

najednou ustalo a vystřídal je nový zvuk – skřípání vrtačky.

„Nasadili vrtačku,“ konstatoval klidně Engelbrecht. „Takhle se k nám dostanou brzy...“

Nové nebezpečí jako by nám vrátilo síly. Ne že bych se bál smrti – byl jsem už v jejím předpokojí – ale tyto nové zvuky porušily jednotvárnost našeho života a rytmus postupného umírání. Vědomí se nám definitivně vrátilo.

„Co budeme dělat?“ zeptal jsem se.

„Uvítáme nepřitele a zemřeme v boji jako muži,“ odpověděl Engelbrecht.

„Můžete pozvednout ruku?“ pousmál jsem se ironicky.

„Mám dosti sil, abych pustil kámen na hlavu prvního, kdo ji sem strčí,“ řekl.

„Přelezte sem ke mně.“

Doplazili jsme se k okraji naší malé štoly, ulehli každý po jedné straně a připravili si ostré kameny. Jednotvárné skřipění vrtačky mne uspávalo, ale bránil jsem se tomu ze všech sil. Když už se šramot ozýval docela blízko, přešlo mne i spaní. Nastražil jsem se jako kočka číhající na myš. „Ještě několik minut, a budou tady,“ zašeptal Engelbrecht. A tu jsem pochopil, co nám dodalo nových sil: nenávisť k nepřátelům! Vrtačka zaskřípala, tenká stěna, oddělující nás od nepřátel, zapraskala a do štoly se skutálela hrst kamínků. Vrzání a skřipot vystřídal vrčení, pak úder krumpáčem... Otvor se zvětšil natolik, že jím mohl prolézt člověk. Tak jsem se aspoň domníval, protože vrtání i rány krumpáčem ustaly a ve tmě se ozvalo šustění, které mohl způsobit pouze člověk, prolézající otvorem. Napjali jsme zesláblé svaly a pozvedli kameny. Pozorně jsem poslouchal šustot. Blíž, blíže... docela blízko... Teď! řekl jsem si v duchu a rozpráhl se. Kámen mi však vypadl z rukou, když jsem najednou zaslechl známý šepot...

XXI. KRACHNUL KUPEC

„Moc tma...“
„Nikolo!“ vykřikl jsem.
„Ó! Soudruh Klimenko!“
A vzápětí jsem ucítil, jak mi Nikola tiskne ruku, která mu div nerozbila hlavu.
„Jak ses sem dostal?“
„Moc křičíš!“ napomenul mne Nikola, otočil se a řekl komusi vzadu: „Pojte, soudruzi! Tady naši! A my,“ – obrátil se ke mně i k profesorovi, „přišli vás zachraňovat – kupce Bejli zabíjet.“
„Ale kdo je to ‚my‘?“
„Rudý armáda přisel; tak!“
„Ale proč jste začali prokopávat a vrtat stěnu právě této šachty? Copak jsi věděl, že jsme tady?“
„Nic nevěděl. Ale ty sám povídal – přes tu novou šachtu dobře do města se dostat,“ vysvětloval Nikola.
Nemohl jsem se na nic takového upamatovat. Teprve po drahném čase jsem si vzpomněl, jak jsme s Nikolou po nocích uvažovali o útěku; skutečně jsem tehdy hovořil o tom, že by se touto chodbou dalo nejlépe proniknout do podzemního městečka, ale nečekal jsem, že si to Nikola zapamatuje. A protože nás náhoda nečekaně zahnała právě do této štoly, došlo zde k šťastnému shledání. Nikola mi v rychlosti vyprávěl, jak to bylo.
Naše velení stále uvažovalo, jak dobýt podzemního městečka. Když se letecké útoky nezdařily a nebylo možné zasadit dělostřelectvo, dali se do práce ženisté. Bylo rozhodnuto provést podkop. Celý kráter byl zasypán hlubokým sněhem, a tak nebylo těžké udělat ve sněhu zákopy a dostat se až ke skále. Stejně to však trvalo více než tři dny. Volba byla správná. Nikola sám v této jeskyni nejednou pracoval. Věděl, že tu nikdo nebydlí, a v noci, kdy tu nejsou dělníci, lze sem nepozorovaně proniknout.
Zatím co Nikola vyprávěl, lezli otvorem do jeskyně další a další Rudoarmějci.
„Tady nikdo neuvidí, můžeme udělat světlo,“ prohlásil Nikola a v ruce mu zazářila elektrická svítidla.
„Moc dobrý věc!“ pochvaloval si. „Čik – a hotovo. Ajajaj!“ zakroutil hlavou, když si posvítil na můj obličej. „Moc hubený. Dávno nic jíst. A to soudruh? Rychle jezte...“ A Nikola otevřel vak a začal mne i Engelbrechta hostit.
Když jsme se nasýtli, vyprávěl jsem Nikolovi a veliteli oddílu, co se tu událo, a začali jsme společně sestavovat plán další činnosti.
Bylo již ráno a velitel rozhodl, že bude lepší počkat na noc, abychom nepříteli překvapili.
Snažili jsme se dělat co nejméně hluku. Rozdělali jsme malý oheň, Nikola uvařil čaj a ustavičně nás krmil. Při vyprávění a poradách o nadcházejícím útoku nám den uplynul jako voda. V šest hodin večer postavil velitel stráž a nařídil všem spát, aby si vojáci odpočinuli. Také já jsem po vydatném jídle tvrdě usnul, a když mne v noci Nikola probudil, byl jsem odpočatý a čilý. Nohy se mi sice ještě trochu trásly, ale to mne neodradilo, abych se nezúčastnil útoku.
Opatrně jsme odstranili vozíky a uvolnili dveře. Jen aby nebyly zamčeny!... Jeden z Rudoarmějců vzal za kliku – povolila!
Byli jsme s Engelbrechtem pro Bailleyovu armádu tak málo nebezpeční, že ani nepokládali za nutné nás zamknout. Na té i oné straně dveří nás stejně čekala smrt.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu

Velitel oddílu vydal tichý rozkaz a Rudoarmějci s napřaženými puškami vstoupili do chodby. Byla prázdná. Až u výtahu jsme narazili na prvního strážného. Podřimoval, a teprve když ho probudily naše kroky, pokoušel se udělat poplach. Ale velitel už na něho mířil revolverem.

„Stůj, bráško!“ řekl rusky, ale strážný dokonale porozuměl a vzdal se.

Vyjeli jsme výtahem do prvního patra. Když už vystupoval poslední Rudoarmějce, mihl se kolem jakýsi stín a zmizel za zákrutem chodby. Za několik minut bude ve městě vyhlášen poplach!

Rozběhli jsme se k Bailleyově pracovně.

Bylo odemčeno. Otevřel jsem dveře a vtrhl dovnitř.

Bailley ještě nespál. Seděl v křesle a probíral se ve vzduchových perlách na mísce. Hlavu měl ovázanou šátkem.

Když spatřil ozbrojený oddíl Rudoarmějců, vytřeštil oči a brada mu poklesla.

Zvrátil se na opěradlo a zíral na nás s neskrývaným úžasem.

„Občan Bailley?“ zeptal se velitel oddílu.

„Je to on,“ řekl jsem.

Velitel přistoupil k Bailleyovi:

„Jste zatčen.“

Bailleyův obličej se zkrivil. Oči mu téměř vylezly z důlků a zaplály ohněm šílenství. Znovu u něho propukl jeden ze záchvatů, kterými trpěl v poslední době po svém zranění.

„A-a-a-a-a!“ vykřikl divoce. „Bolševici? Co? I tady? Všude? Není záchrany... Vy mi chcete vzít vzduch?“

Zaryl zkrivené prsty do svého pokladu – vzduchových perel – a najednou několik těch perliček uchopil, s námahou je pozvedl, vložil do úst a spočkl.

Engelbrecht první pochopil, co musí následovat. Popadl Bailleye za límec a vlekl ho k východu.

„Co s ním chcete dělat?“ zeptal se velitel, který dosud nechápal nebezpečí, jež nám hrozilo.

Bailley dál divoce blábolil a rval se s Engelbrechtem.

„Rychle nahoru... Pomozte mi, je dvakrát těžší!“ zvolal profesor.

Nikola, já a dva rudoarmějci jsme Bailleye odtáhli k výtahu a vyjeli s ním na balkón, kde jsem nejednou hovořil s Norou, kochal se severní září a dýchal vzduchové vitamíny.

Bailley stále křičel a pokoušel se nám vytrhnout.

Najednou jsem zpozoroval, jak se mu z úst vyvalila chladná bílá pára. Teplo žaludku roztavilo obal perliček a s Bailleyem se dělo totéž co s hlubokovodní rybou vytaženou na povrch oceánu: vnitřní tlak převyšoval tlak atmosférický a nadouval tělo. Ještě okamžik a...

Engelbrecht však na tento okamžik nečekal. Popadl Bailleye a přehodil ho přes zábradlí.

Ještě než Bailley dopadl na zasněžený svah, rozlehl se výbuch.

Nějakou chvíli jsme stáli bez hnutí, ohromeni touto neobvyklou smrtí. První se ozval Nikola.

„Krachnul kupec,“ prohlásil chladně.

Ano, krachnul, a zkrachoval i celý jeho obchod se vzduchem.

Rudoarmějci si rychle poradili s posádkou podzemního městečka. Vysílačka zpravila svět o našem vítězství. Engelbrecht zatím pomalu a opatrně zvyšoval teplotu v podzemních jeskyních a současně snižoval atmosférický tlak. Všechny otvory, roury a příklopy byly otevřeny. Vycházela z nich studená bílá pára, měnící se v životadárný vzduch. Na zem se navracel život. Aj-Tojonovo chřípí vydechovalo vzduch.

EDICE NAPĚTÍ

SVAZEK 31

ALEXANDR BĚLJAJEV

PRODAVAČ VZDUCHU

Z ruského originálu Prodavec vozducha, vydaného nakladatelstvím Gos. izdat. dětskoj literatury, Leningrad 1958, přeložil Vladimír Michna.

Obálku navrhl Karel Teissig.

I. vydání, Praha 1961.

Vydalo Naše vojsko, nakladatelství, n. p. v Praze, jako svou 2285. publikaci, stran 124.

Běljajev A. - Prodavač vzduchu
Odpovědná redaktorka Dana Kryštofová.
Technická redaktorka Jitka Kalinová.
Vytiskla tiskárna Naše vojsko, n. p. v Praze. AA 6,74, VA 7,10, D-09-10059,
náklad 24.000 výtisků, 13/9.
Cena brož. výt. 6,40 Kčs. 56/III-i.